

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นการศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ตอนที่ 2 เป็นการศึกษาความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย การวิจัยทั้ง 2 ตอนสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย โดยใช้องค์ประกอบ 3 ด้านคือ การจัดวางหน้า (Layout) การจัดเรียงตัวอักษร (Typography) และ ภาพประกอบ (Illustration)
2. เพื่อศึกษาความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
  - ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิตยสารที่ตีพิมพ์ในระหว่าง พ.ศ. 2388-2448 และ นิตยสารสตรีที่ตีพิมพ์ในระหว่าง พ.ศ. 2388- 2543
  - ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
    - ช่วง พ.ศ. 2388-2448 ตัวอย่างประชากร ได้แก่ บางกอกรีคอร์เดอร์, ตรุโณวาท, สยามสไมล์, บางกอกไทมส์, จินโนสยามวารศัพท์, สยามมวย, บางกอกการเมือง, โปรแกรัมม์คออสติกมโหรี, อนุสภาคาชาตอุปกรณ์, ชูชาติ, อัมพวัน, เรื่องของช้าง, รัฐธรรมนูญ และ ราชาวชิราวุธานุสรณ์ นวกะ
    - ช่วง พ.ศ. 2449-2489 ตัวอย่างประชากร ได้แก่ สตรีศัพท์, สตรีไทย, เริงรมย์, สวานอักษร, นารีเชชม, สยามยุพดี, หึงสยาม, สุภาพนารี, หึงไทย และ เพลินจิตต์
    - ช่วง พ.ศ. 2490-2543 ตัวอย่างประชากร ได้แก่ สตรีสาร, เรวดี, ลลนา, แพรว, แพรวสุดสัปดาห์ และอิมเมจ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบบันทึกนิตยสารที่สำรวจ แบบบันทึกข้อมูลสิ่งพิมพ์โฆษณาที่จัดเก็บ และ แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal

Interview) แบบมีจุดความสนใจเฉพาะ(Focus Interview) (สุภางค์ จันทวานิช, 2542 : 76-78) โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการสำรวจสิ่งพิมพ์โฆษณาจากนิตยสารและนิตยสารสตรีจากไมโครฟิล์ม (Microfilm) ไมโครแจ็ตเก็ต (Microjacket) และ จากต้นฉบับนิตยสารและนิตยสารสตรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรจากหอสมุดแห่งชาติ รวมเป็นจำนวนนิตยสารและนิตยสารสตรีที่สำรวจ 3,604 ฉบับ

คัดเลือกสิ่งพิมพ์โฆษณาจากกลุ่มตัวอย่าง จัดเก็บสิ่งพิมพ์โฆษณาโดยการถ่ายเอกสารสิ่งพิมพ์โฆษณาจากไมโครฟิล์ม ไมโครแจ็ตเก็ต บันทึกภาพสิ่งพิมพ์โฆษณาจากต้นฉบับนิตยสารสตรี และบันทึกข้อมูลสิ่งพิมพ์โฆษณาในแบบบันทึกข้อมูลสิ่งพิมพ์โฆษณาที่จัดเก็บ รวมเป็นจำนวนสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่จัดเก็บ 454 โฆษณา

เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นด้านวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยสรรหาและจัดตั้งผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ติดต่อ และ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ วิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย และ สรุปผลสัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการอภิปรายผลการวิจัยวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำตัวอย่างสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย จากการสำรจนิตยสารและนิตยสารสตรีมาดำเนินการจัดเรียง และจัดลำดับตามระยะเวลาปี พ.ศ. ที่ถูกตีพิมพ์ แล้วทำการคัดเลือกสิ่งพิมพ์โฆษณาได้โฆษณาจำนวน 101 โฆษณา เพื่อใช้เป็นตัวแทนแสดงให้เห็นช่วงต่อเนื่องของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่ปรากฏอยู่ในสิ่งพิมพ์โฆษณาเหล่านั้น โดยเริ่มจากการกำเนิดสิ่งพิมพ์โฆษณาชิ้นแรกในปี พ.ศ. 2388 จนถึง พ.ศ. 2543

ดำเนินการวิเคราะห์ นำเสนอในรูปความเรียงแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์พร้อมตัวอย่างภาพถ่ายสิ่งพิมพ์โฆษณาประกอบควบคู่กันไป ด้วยองค์ประกอบเกี่ยวกับการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา 3 ด้าน คือการจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ

สรุปผลการวิจัย แบ่งการสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ด้าน คือ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ โดยแบ่งองค์ประกอบแต่ละด้านออกเป็นยุคต่างๆตามช่วงเวลาเพื่อแสดงวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาในแต่ละด้าน

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ใช้วิธีการของไวท์ (Whyte : 1955 อ้างถึงในสุภางค์ จันทวานิช) โดยการนำผลการวิเคราะห์ ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยที่ค้นพบไปพบผู้เชี่ยวชาญในรอบ 2 เพื่อร่วมพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงของข้อมูล นำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยให้ถูกต้อง สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 2 การศึกษาความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วย สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, สาขานฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ สาขานฤมิตศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือ สอนมากกว่าหนึ่งวิชา ดังต่อไปนี้ วิชาการออกแบบนิเทศศิลป์, วิชาการออกแบบสิ่งพิมพ์, วิชาการออกแบบโฆษณา, วิชาการออกแบบและจัดตัวอักษร และ วิชาการออกแบบภาพประกอบ รวมกลุ่มตัวอย่าง 34 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือการวิจัย เพื่อศึกษาความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check list) และคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended) ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ และข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับการสอน คำถามเกี่ยวกับความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ มีลักษณะเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับการสอนเป็นคำถามแบบปลายเปิด

การปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา การสื่อความหมาย และ ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. การทดลองใช้เครื่องมือ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้เครื่องมือ ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 6 ท่าน อาจารย์ผู้สอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 4 ท่าน รวมกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้เครื่องมือ 10 ท่าน นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้เครื่องมือมาหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามจากการทดลองใช้แบบสอบถามในครั้งนี้ คือ 0.96 และ ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามเพิ่มเติมก่อนการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดทำหนังสือขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังคณบดี ประจำคณะที่เปิดสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และส่งแบบสอบถามไปยังอาจารย์ผู้สอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ จำนวน 34 ชุด ได้รับคืน 31 ชุด คิดเป็นร้อยละ 91.18

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS / PC+, Statistical Package for the Social Sciences/Personal Computer) ในการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าร้อยละ (Percent) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตามลักษณะของเครื่องมือขึ้นต้น ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบ และวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับ ความสำคัญของการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ นำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อ โดยให้คำตอบตามอัตราการประมาณค่า ซึ่งมีสเกล 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ มาตรฐานให้คะแนนในแต่ละข้อ แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับการสอนนำมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ โดยวิเคราะห์และนำเสนอในตารางประกอบความเรียง แล้วนำเสนอข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ทั้งหมด การแปลความหมายของคะแนนที่ได้จากคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า แปลความหมายโดยถือเกณฑ์ดังนี้

- 4.50-5.00 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง หรือ สำคัญอย่างยิ่ง
- 3.50-4.49 หมายถึง เห็นด้วย หรือ สำคัญ
- 2.50-3.49 หมายถึง ไม่แน่ใจ
- 1.50-2.49 หมายถึง ไม่เห็นด้วย หรือ ไม่สำคัญ
- 1.00-1.49 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หรือ ไม่สำคัญอย่างยิ่ง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย

แบ่งสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ด้าน คือ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และภาพประกอบ โดยแบ่งองค์ประกอบแต่ละด้านออกเป็นยุคต่างๆตามช่วงเวลาเพื่อแสดงวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาในแต่ละด้าน ดังนี้

การจัดวางหน้า (Layout)

1. ยุคตัวอักษรล้วน โฆษณาขนาดเล็ก จัดวางหน้าแบบหนักบท (พ.ศ. 2388-2410)

โฆษณาในยุคแรกนั้น มีขนาดเล็ก เหมือนลักษณะโฆษณาในยุคปัจจุบัน ยังไม่มีโฆษณาขนาดใหญ่เต็มหน้าเช่นในปัจจุบัน โฆษณาส่วนใหญ่จะแทรกอยู่ในเนื้อหาของนิตยสาร โดยนิตยสารจะแบ่งหน้าเนื้อหาออกเป็นคอลัมน์ มีเส้นคั่นระหว่างคอลัมน์ ยังไม่มีภาพประกอบ ต่อมาจึงได้เพิ่มการใช้เครื่องหมายฟองมัน (⊙) ที่หัวเรื่องและขึ้นต้นเนื้อความ และ ใช้เส้นคั่นสั้น ๆ ระหว่างโฆษณาเมื่อจบโฆษณาใดโฆษณาทิ้งแล้ว เนื่องจากโฆษณามีขนาดเล็ก พื้นที่ในการจัดวางตัวอักษรจึงน้อย การจัดวางหน้าจึงวางหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณาเต็มพื้นที่ จัดโฆษณาหลายโฆษณาในหน้าเดียวกัน โดยโฆษณาทั้งหมดจะวางหัวเรื่องไว้ด้านบน เนื้อความโฆษณาวางถัดลงมา เนื่องจากเป็นโฆษณาตัวอักษรล้วน และมีเนื้อความมาก การโฆษณาในยุคนี้จึงเป็นการจัดวางแบบหนักบท (Copy Heavy Layout) ทั้งสิ้น ลักษณะการจัดหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณาจัดวางแบบสมดุลย์สองข้างเท่ากัน จัดแถวตัวอักษรแบบเสมอกกลาง การจัดวางหน้าในยุคนี้จึงมีลักษณะเป็นทางการ การใช้กริดในสิ่งพิมพ์โฆษณายุคแรกนี้ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากจัดรูปแบบไปตามรูปแบบการจัดวางหน้าของนิตยสาร และการจัดวางหน้าขึ้นอยู่กับข้างเรียงพิมพ์ เป็นการเรียงตัวอักษรตะกั่วบนบล็อกไม้แล้วนำไปพิมพ์

2. ยุคภาพประกอบขนาดเล็ก โฆษณาขนาดกลาง (พ.ศ. 2411-2455)

เริ่มใช้ภาพประกอบขนาดเล็กในโฆษณา ขนาดของโฆษณาใหญ่ขึ้นกว่าในยุคก่อน จึงมีพื้นที่ในการจัดวางตัวอักษรและภาพประกอบมากขึ้น การจัดวางหน้าเน้นเนื้อความโฆษณาเป็นองค์ประกอบหลัก แทรกภาพประกอบขนาดเล็กสร้างจากบล็อกไม้ในเนื้อความโฆษณา ไม่นิยมล้อมกรอบภาพประกอบ ภาพประกอบจึงเป็นรูปทรงอิสระเป็นส่วนใหญ่ ภาพประกอบรูปทรงสี่เหลี่ยมยังนิยมน้อย ทำให้สามารถจัดเนื้อความโฆษณาให้สัมพันธ์กับภาพประกอบ โดยการจัดเนื้อความรอบขอบภาพซึ่งมีอัตราส่วนเท่าๆกับการจัดแบบแยกภาพประกอบและเนื้อความโฆษณาออกจากกันเป็นสัดส่วน ซึ่งจะพบในช่วงแรกของยุคนี้ ในตอนต้นของยุคใช้เส้นตรงทั้งแนวดิ่งและแนวนอนช่วยในการจัดวาง คือ ใช้แบ่งคอลัมน์ออกจากกัน แบ่งโฆษณาต่างโฆษณาที่อยู่ในหน้าเดียวกันออกจากกัน เน้นข้อความ และใช้ล้อมกรอบภาพ การใช้เส้นแบ่งโฆษณาหรือล้อมเป็นกรอบโฆษณานั้นเป็นการจัดทำขึ้นโดยโรงพิมพ์ ช่วงปลายยุคนำลวดลายแบบง่ายมาช่วยในการจัดวาง โดยจะเว้นระยะห่างระหว่างหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณามากกว่าช่วงแรกของยุค แล้วแทรกลวดลายระหว่างหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณาด้วยลวดลาย ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ลวดลายเพื่อประดับตกแต่งโฆษณาให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น โฆษณาทั้งแบบตัวอักษรล้วนและโฆษณาที่มีภาพประกอบ มีสัดส่วนเท่าๆกัน ลักษณะการจัดวางหน้ายังคงเป็นการจัดวางหน้าแบบหนักบท เนื่องจากโฆษณาทั้งหมดเน้นเนื้อความโฆษณาและรายละเอียดในเนื้อความมาก นิยมจัดภาพประกอบและเนื้อความโฆษณาเต็มพื้นที่โฆษณา พื้นที่ว่างในโฆษณาจึงน้อย การจัดวางหน้าจึงแน่นและให้ความรู้สึกอึดอัด โฆษณาตัวอักษรล้วนนิยมจัดหัวเรื่องไว้ด้านบน เนื้อ

ความโฆษณาจัดไว้ถัดจากหัวเรื่องไปจนถึงพื้นที่ของขอบโฆษณาด้านล่าง โฆษณาที่มีภาพประกอบประกอบเนื้อความโฆษณา จัดภาพประกอบในหลายลักษณะ เช่น วางไว้กลางโฆษณา วางไว้ใต้หัวเรื่อง หรือ แทรกในเนื้อความโฆษณา ปลายยุคภาพประกอบเริ่มมีภาพที่มีขนาดใหญ่เด่นกว่าเนื้อความโฆษณาแล้ว การจัดวางหน้ามีลักษณะเป็นทางการ จัดวางหน้าแบบสมดุลงัยสองข้างเท่ากันเป็นส่วนใหญ่

3. ยุคภาพประกอบขนาดกลาง จัดวางหน้าแบบละครสัตว์ (พ.ศ. 2456-2470)

ภาพประกอบนิยมใช้กันมากขึ้น เห็นได้ชัดเจนจากโฆษณาตัวอักษรล้นลดน้อยลง ภาพประกอบมีขนาดใหญ่ขึ้น และนิยมใช้ภาพประกอบหลายภาพในโฆษณาเดียวกัน ลักษณะการใช้เส้นตรงในการจัดวางหน้า มีลักษณะเช่นเดียวกับยุคก่อน คือ ใช้คั่นโฆษณาต่างโฆษณาออกจากกัน ใช้เน้นเนื้อความ ใช้เส้นตรงล้อมเป็นกรอบโฆษณาพบมากขึ้น ในช่วงกลางยุคกรอบโฆษณาแบบเส้นตรงเริ่มเปลี่ยนมาใช้ลวดลายจัดวางซ้ำๆเป็นกรอบโฆษณา นิยมจัดภาพประกอบหลายภาพ โดยจัดวางทั้งภาพประกอบขนาดเล็ก และขนาดกลางหลายๆภาพกระจายเต็มพื้นที่โฆษณา แทรกเนื้อความโฆษณาลงในบริเวณพื้นที่ว่างรอบขอบภาพประกอบ ยุคนี้จึงเป็นยุคการจัดวางหน้าแบบละครสัตว์ (Circus Layout) การจัดวางจากยุคก่อนที่จัดวางลักษณะเป็นทางการ และจัดแบบสมดุลงัยสองข้างเท่ากัน เริ่มเปลี่ยนไปสู่ลักษณะจัดวางแบบสมดุลงัยสองข้างไม่เท่ากันมากขึ้น การจัดวางหน้าที่เป็นทางการ หรือแบบสมดุลงัยสองข้างเท่ากันเริ่มลดน้อยลง ขนาดของภาพประกอบที่ใหญ่ขึ้นรวมทั้งการใช้ภาพประกอบหลายขนาดส่งผลต่อการจัดวางที่เปลี่ยนแปลงไปจากยุคก่อนๆ จัดภาพประกอบและเนื้อความโฆษณารวมกัน โดยนิยมจัดภาพไว้ด้านบนของโฆษณา และแทรกภาพลงในเนื้อความ การเว้นพื้นที่ว่างในโฆษณาเริ่มมีมากขึ้น แต่พื้นที่ว่างก็ยังคงถือว่าไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับยุคก่อนๆ

4. ยุคนิยมไทย ภาพประกอบขนาดใหญ่ กรอบโฆษณาเป็นแบบลายประดิษฐ์ การจัดวางหน้าแบบกรอบภาพ (พ.ศ. 2471-2495)

โฆษณาขนาดใหญ่แบบเต็มหน้ามีมากขึ้นในยุคนี้ จากเต็มเนื้อความโฆษณาเป็นองค์ประกอบหลักหรือจุดเด่นของโฆษณาในยุคนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงโดยภาพประกอบกลายเป็นจุดเด่นของโฆษณา องค์ประกอบของสิ่งพิมพ์โฆษณาครบตามลักษณะสากล คือ มีหัวเรื่อง เนื้อความโฆษณา ภาพประกอบ คำขวัญ ตราสัญลักษณ์สินค้า การจัดวางหน้าส่วนใหญ่เป็นการจัดแบบกรอบภาพ (Frame Layout) คือ นิยมใช้เส้นตรงหรือลวดลายขนาดเล็กวางซ้ำๆกันเป็นแถว จัดวางเป็นกรอบของโฆษณา ลักษณะการใช้ลวดลายที่เรียบง่ายสร้างเป็นกรอบโฆษณาในช่วงแรกของยุคพัฒนามาใช้ลวดลายที่มีลักษณะหรรษา ประติ๊ดประตอย และประณีตมากขึ้น นิยมนำลายไทยมาประยุกต์ใช้จัดเป็นกรอบโฆษณา ซึ่งลักษณะอย่างไทยนี้นิยมประยุกต์ใช้ในสิ่งพิมพ์โฆษณาอย่างกว้างขวาง นอกจากกรอบภาพยังรวมถึงการใช้ตัวอักษรลักษณะอย่างไทย คือมีเส้นอ่อนช้อย งดงาม เป็นลักษณะประยุกต์ลายเส้นจากลายไทยดัดแปลงใช้กับตัวอักษร ลักษณะอย่างไทยในภาพประกอบปรากฏในลักษณะของหน้าตาของผู้คน การแต่งกาย บรรยากาศ

ทิวทัศน์ รวมไปถึงความเชื่อของคนไทย เช่น ภาพเทวดา นางฟ้า ครุฑ ฤๅษี ฯลฯ การจัดวางองค์ประกอบต่างๆ เป็นลักษณะจัดวางให้กระจายเต็มพื้นที่โฆษณา จัดค่อนข้างไม่เป็นระเบียบ สับสน การจัดตัวอักษรให้ล้อและสัมพันธ์ไปกับภาพ พบในยุคนี้ คือ จัดให้เหมือนตัวอักษรพุ่งออกมาจากโทรโข่ง แทนลักษณะเสียงที่ออกมาจากโทรโข่ง จัดเนื้อความโฆษณาแทรกในพื้นที่ว่างรอบภาพประกอบ ซึ่งที่ผ่านมาในยุคก่อนเนื้อความโฆษณามากและเป็นจุดเด่นของโฆษณา จึงเป็นลักษณะภาพประกอบแทรกในเนื้อความโฆษณา การเว้นพื้นที่ว่างเฉพาะสำหรับเนื้อความโฆษณาพบมากขึ้น เช่น ตีเส้นกรอบล้อมเพื่อจัดวางเนื้อความโฆษณา หรือแยกภาพกับเนื้อความออกจากกัน การใช้พื้นที่ดำจัดวางตัวอักษรขาว ช่วงปลายยุคกรอบโฆษณาที่ทรูหราเริ่มลดความนิยมลง หันกลับมาใช้กรอบโฆษณาที่เรียบง่ายและการใช้กรอบโฆษณาเริ่มลดน้อยลง

5. ยุคภาพถ่ายขาวดำรูปทรงสี่เหลี่ยม ภาพประกอบลายเส้นขนาดใหญ่ (พ.ศ. 2496-2510)

เป็นยุคทองของภาพประกอบลายเส้นขาวดำ ภาพประกอบมีขนาดใหญ่ จัดวางโดยกินเนื้อที่โฆษณามาก ช่วงปลายยุคภาพประกอบเริ่มวาดให้มีขอบเขตของภาพเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งภาพถ่ายในยุคนี้ส่วนใหญ่ใช้ภาพรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าในการจัดวาง นิยมใช้เส้นตรงช่วยในการจัดวางหน้าโฆษณา เช่น ล้อมกรอบเนื้อความโฆษณา ใช้เส้นตรงวางด้านบนและล่างเพื่อบอกขอบเขตของโฆษณา รวมไปถึงใช้เส้นประดับตกแต่งให้โฆษณาสวยงามและอ่านได้ง่ายขึ้น เช่น ใช้คั่นระหว่างหัวเรื่องกับเนื้อความโฆษณาทำให้มีพื้นที่ว่างและเส้นเป็นตัวแบ่งหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณาออกจากกันทำให้อ่านได้ง่ายขึ้น ปริมาณเนื้อความโฆษณาลดน้อยลงกว่ายุคก่อน ทำให้การจัดวางภาพประกอบขนาดใหญ่กับเนื้อความโฆษณา มีความสมดุลกัน และลำดับในการอ่านชัดเจนมากขึ้น คือ ไล่จากจุดเด่นของโฆษณา คือภาพประกอบไปสู่หัวเรื่อง จากหัวเรื่องไปสู่เนื้อความโฆษณา การจัดวางหน้าเป็นระเบียบมากขึ้น ไม่สับสนเหมือนยุคก่อนๆ ทำให้โฆษณามีพื้นที่ว่างมากขึ้น เริ่มเข้าสู่ยุคโฆษณา 4 สี นิยมใช้แถบดำหรือแถบสีจัดวางเนื้อความโฆษณา สีเข้ามามีอิทธิพลต่อการโฆษณาทั้งต่อภาพประกอบและการจัดเรียงตัวอักษร การจัดเนื้อความโฆษณามีลักษณะรวมกันเป็นกลุ่มก้อนมากขึ้นยุคที่ผ่านมามีจัดแบบกระจาย ทำให้การอ่านง่ายมากขึ้น การจัดวางหน้าส่วนใหญ่จัดแบบสมดุลสองข้างไม่เท่ากัน เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะการจัดเรียงตัวอักษรแนวเฉียงทั้งในหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณามากขึ้น

6. ยุคโฆษณาสี่ ภาพถ่ายขนาดใหญ่ เริ่มการใช้กริด (พ.ศ. 2511-2535)

ภาพลายเส้นขาวดำลดน้อยลง นิยมใช้ภาพประกอบเทคนิคภาพถ่ายแทนภาพลายเส้น การใช้ภาพถ่ายมีขนาดใหญ่ขึ้นกว่ายุคก่อน คือ วางภาพถ่ายในพื้นที่โฆษณา โดยกินเนื้อที่ตั้งแต่ครึ่งหน้าจนถึงเต็มพื้นที่โฆษณา รูปทรงของภาพถ่ายเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นส่วนใหญ่ หรือใช้รูปทรงอิสระในลักษณะการตัดรอบขอบภาพแล้วนำมาจัดวาง การจัดวางภาพสี่เหลี่ยมบนพื้นที่โฆษณาเป็นลักษณะการจัดวางหน้าแบบช่องภาพ (Picture Window Layout) ในยุคก่อน

หน้านี้ภาพประกอบส่วนใหญ่เป็นภาพประกอบขนาดใหญ่ ยุคนี้ภาพประกอบเปลี่ยนมาเป็นภาพสี่ สี่จึงเข้ามามีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ภาพดึงดูดความสนใจได้มากขึ้น นิยมใช้ภาพ 2 ขนาดในการจัดวางหน้า คือ ภาพประกอบขนาดใหญ่หรือภาพประกอบหลัก และภาพประกอบรองซึ่งเป็นภาพขนาดเล็กมักจะเป็นภาพสินค้า โดยภาพประกอบหลักวางไว้ส่วนบนของโฆษณา ภาพประกอบรองวางไว้ใกล้กับเนื้อความโฆษณา จัดวางตัวอักษรโดยลดขนาดตัวอักษรในเนื้อความโฆษณาให้มีขนาดเล็กลง ทำให้พื้นที่สำหรับการจัดวางลดลงไปด้วย จึงจัดได้มีระเบียบมากขึ้น และมีพื้นที่ว่างมากขึ้น สีเข้ามามีอิทธิพลต่อตัวอักษร เช่น การใช้สีในตัวอักษรที่ต่างกันช่วยเน้นตัวอักษรที่ต้องการเน้นให้เด่น และทำให้การจัดวางหน้ามีกลวิธีที่หลากหลายมากขึ้น เนื้อความโฆษณาส่วนใหญ่จัดแบบใดแบบหนึ่งจาก 2 ลักษณะ คือ แบบแรกจัดเส้นบรรทัดตัวอักษรยาวจากซ้ายไปขวา มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวนอน และ แบบที่สอง จัดเส้นบรรทัดตัวอักษรสั้น เหมือนการจัดเนื้อความเป็นคอลัมน์ แต่มีคอลัมน์เดียว โดยจัดจากบนลงล่าง มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง การจัดภาพประกอบกับตัวอักษรลงในพื้นที่ ยุคนี้จัดตัวอักษรทับลงบนภาพ โดยส่วนใหญ่จะจัดตัวอักษรบนพื้นที่ว่างสีของภาพประกอบ หรือจัดบนส่วนของพื้นที่ว่างขาวหรือสีซึ่งจัดไว้เพื่อจัดวางเนื้อความโฆษณาโดยเฉพาะ การจัดภาพประกอบและตัวอักษรส่วนใหญ่พบ 2 ลักษณะ คือ แบ่งพื้นที่โฆษณาเป็นรูปทรงเรขาคณิต ซึ่งเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมเป็นส่วนใหญ่ แล้ววางองค์ประกอบต่างๆในพื้นที่รูปทรงเรขาคณิตเหล่านั้น อีกลักษณะหนึ่งคือการจัดวางภาพประกอบและตัวอักษรกระจายลงในพื้นที่โฆษณา ซึ่งเป็นลักษณะการจัดวางแบบยุคก่อนๆ แต่จะต่างกันตรงที่การจัดลักษณะนี้ในยุคนี้เน้นพื้นที่ว่างมากขึ้น มีลักษณะโปร่งมากขึ้น การใช้กริดพบในยุคนี้ สังเกตได้จากการจัดวางภาพประกอบและตัวอักษรมีส่วนจังหวะ เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม ดูและอ่านง่าย ไม่สับสน

7. ยุคการจัดวางหน้าด้วยคอมพิวเตอร์ เน้นภาพประกอบและพื้นที่ว่างเป็นจุดเด่น (พ.ศ. 2536-2543)

เป็นยุคของการจัดวางหน้าด้วยคอมพิวเตอร์ โดยมีลักษณะการจัดวางหน้าเหมือนยุคก่อนหน้าที่ยังไม่อาศัยเทคโนโลยีจากคอมพิวเตอร์ในการจัดวางหน้า ภาพประกอบมีลักษณะที่ดึงดูดใจมากขึ้น เช่นการตัดภาพ (Crop) เฉพาะส่วน ไม่เน้นให้เห็นภาพที่ครบสมบูรณ์เช่นที่ผ่านมา เช่น ภาพประกอบในยุคก่อนจะเห็นภาพคนเต็มตัว ภาพยุคนี้อาจใช้ภาพที่แสดงบางส่วนของร่างกาย เช่น ภาพใบหน้าที่ตัดภาพส่วนผมและคางออก หรือภาพประกอบที่เน้นความสวยงามของศิลปะ รวมถึงภาพประกอบที่ใช้เทคนิคการตัดต่อ ตกแต่ง แก้ไขด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิกสำหรับการแต่งภาพ ภาพประกอบยังคงเป็นภาพประกอบรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าทั้งแนวตั้งและแนวนอน จัดวางทั้งแบบไม่เต็มพื้นที่โฆษณาและจัดวางแบบเต็มพื้นที่โฆษณา ตัวอักษรที่สร้างด้วยคอมพิวเตอร์สามารถบรรจุเนื้อความโฆษณาที่มีปริมาณมากลงในพื้นที่ขนาดเล็กได้ดี ปริมาณหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณาลดน้อยลงกว่ายุคก่อน ทำให้มีพื้นที่ว่างมากขึ้น ซึ่งพื้นที่ว่างถือเป็นจุดเด่นเท่ากับภาพประกอบ ลักษณะการจัดวางหน้ายังคงเป็นแบบช่องภาพ และมีลักษณะที่เรียบง่ายมากขึ้น ใช้พื้นที่ว่างสีในการจัดวางมากขึ้น ใช้เส้น แถบสี

และรูปทรง เช่น วงกลมช่วยในการจัดวาง องค์ประกอบแต่ละประเภทจัดวางร่วมกันเป็นสัดส่วน ไล่ตามความเด่นมากน้อย จากจุดสำคัญไปสู่องค์ประกอบรองซึ่งไม่ใช่จุดเด่น ทำให้การจัดวาง ช่วยเน้นลำดับในการอ่านให้ชัดเจน อ่านง่าย

การจัดเรียงตัวอักษร (Typography)

1. ยุคตัวเรียงพิมพ์ (พ.ศ. 2388-2465)

การพิมพ์ด้วยตัวเรียงพิมพ์ในประเทศไทยนั้นเกิดขึ้นในการพิมพ์คำสอนต่างๆของหมอบรัดเลย์ ก่อนใช้พิมพ์ในสิ่งพิมพ์โฆษณา โดยโฆษณาชิ้นแรกนั้นแทรกอยู่ในเนื้อหาของนิตยสาร “บางกอกเรคคอร์ดเดอร์” (Bangkok Recorder) ในปี พ.ศ. 2388 เนื่องจากเป็นโฆษณาที่จัดทำโดยผู้จัดทำนิตยสาร จึงจัดวางโดยใช้แบบอักษรเดียวกันกับเนื้อหาของนิตยสาร แบบตัวอักษรและกรอบครีวตัวอักษร ในสิ่งพิมพ์โฆษณาชิ้นแรกนั้น ทั้งหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณาใช้ตัวเรียงพิมพ์ที่มีขนาดตัวอักษรขนาดเดียวกันและใช้แบบตัวอักษรแบบเดียวกัน คือ เป็นตัวอักษรแบบตัวเหลี่ยมแบบตัวพิมพ์ (Text Type) ไม่มีการเน้นให้เกิดความแตกต่างระหว่างหัวเรื่องกับเนื้อความโฆษณาด้วยขนาดและแบบอักษรที่แตกต่างกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2408 จึงเริ่มเน้นให้หัวเรื่องมีขนาดใหญ่กว่าเนื้อความโฆษณา แต่ยังมีขนาดใกล้เคียงกัน และใช้แบบอักษรคนละแบบกับเนื้อความช่วงแรกของยุค แบบอักษรของตัวเรียงพิมพ์มีให้เลือกน้อยแบบ เมื่อมีแบบอักษรเพิ่มขึ้นจึงได้เปลี่ยนให้หัวเรื่องกับเนื้อความโฆษณาใช้แบบอักษรต่างกัน กรอบครีวตัวอักษรในช่วงแรกพบตัวบางเพียงอย่างเดียว จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2454 จึงมีตัวหนาเกิดขึ้น เป็นตัวหนาจากการแกะตัวอักษรด้วยบล็อกไม้ ส่วนตัวหนาในตัวเรียงพิมพ์พบในปี พ.ศ. 2457 เป็นแบบตัวเหลี่ยม หนาใช้เป็นหัวเรื่อง และเน้นประโยคในเนื้อความโฆษณา ทั้งหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณาตลอดทั้งยุค เป็นแบบตัวพิมพ์ทั้งหมด พบตัวอักษรแบบตัวประดิษฐ์ (Display Type) ในปี พ.ศ. 2465 เป็นตัวแกะบล็อกไม้ มีลักษณะเด่นหลายอย่าง คือ เป็นตัวเอน ไล่ขนาดตัวอักษรจากใหญ่ไปเล็ก เดินเส้นดาร์รอบตัวอักษรด้วยสีขาว ใช้เส้นโค้งในการประดับคำ ซึ่งเป็นลักษณะสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายการค้า (Logo) ช่วงปลายยุคเริ่มใช้ตัวอักษรแกะบล็อกไม้ รูปแบบการจัดเรียงตัวอักษร สิ่งพิมพ์โฆษณาชิ้นแรกนั้นจัดเรียงหัวเรื่องแบบเสมอกกลาง ส่วนในเนื้อความจัดแบบธรรมดา คือ ขึ้นต้นบรรทัดแรกด้วยการย่อหน้า บรรทัดถัดมาที่เหลือทั้งหมดจัดแบบเสมอหน้าเสมอลง การจัดเรียงตัวอักษรในลักษณะนี้เป็นที่นิยมและใช้แพร่หลายกินเวลานานจนถึงปี พ.ศ. 2432 จึงปรากฏการจัดเรียงตัวอักษรในลักษณะอื่นๆ เช่น จัดเนื้อความโฆษณาแบบเสมอกกลาง การจัดแถวบรรทัดตัวอักษรหลายบรรทัดเป็นลักษณะขึ้นบันได คือ จัดหัวแถวแต่ละบรรทัดวางเหลื่อมไล่จากซ้ายไปขวา เมื่อมีภาพประกอบแทรกในโฆษณาในปี พ.ศ. 2411 ภาพกับตัวอักษรจัดวางแยกออกจากกัน ภาพจะมีพื้นที่ว่างทั้งด้านซ้ายและขวาของภาพ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2435 จึงพบการจัดเรียงตัวอักษรแบบรอบขอบภาพ คือ จัดวางแถวอักษรไล่ไปตามขอบของภาพ ซึ่งจะกินพื้นที่ว่างทั้งด้านซ้ายและขวาของภาพ ประจักษ์ภาพ โฆษณาชิ้นแรกจัดช่องไฟระหว่างคำเหมือนการเว้นช่องไฟในภาษาอังกฤษ ซึ่งไม่ใช่ลักษณะการเว้นช่องไฟของภาษาไทย มีสาเหตุมาจากเจ้าของนิตยสารเป็นชาวต่างชาติจึงให้ช่างเรียงพิมพ์เรียงตัวเรียงโดยเว้นช่องไฟ

ระหว่างคำแบบภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นลักษณะที่พบโดยทั่วไปในโฆษณายุคนี้ ช่องไฟระหว่างบรรทัดโดยส่วนใหญ่ห่าง ความยาวบรรทัดส่วนใหญ่สั้น ประจักษ์ภาพหรือความอ่านออกในยุคนี้จึงต่ำ

2. ยุคตัวเรียงพิมพ์ผสมตัวอักษรบล็อกไม้ (พ.ศ. 2466-2470)

การจัดเรียงตัวอักษรยังคงเป็นการจัดเรียงด้วยตัวเรียงพิมพ์ แต่เนื่องจากความจำกัดด้านแบบตัวอักษรและขนาดตัวอักษรที่มีให้เลือกน้อย จึงได้นำการแกะบล็อกไม้เข้ามาใช้ผสมผสานกับตัวเรียงพิมพ์ แบบตัวอักษรและครอบคร้วตัวอักษร หัวเรื่องนิยมใช้การแกะตัวอักษรด้วยบล็อกไม้ ทำให้สามารถออกแบบหัวเรื่องให้มีแบบอักษรได้ตามความต้องการ แบบอักษรจากการแกะบล็อกไม้จึงมีความหลากหลายกว่าแบบตัวอักษรเรียงพิมพ์ หัวเรื่องลักษณะตัวประดิษฐ์จึงสามารถดึงดูดความสนใจได้ดี ตัวประดิษฐ์จากบล็อกไม้ในยุคนี้จึงเพิ่มมากขึ้น เนื้อความโฆษณาส่วนใหญ่ยังคงเป็นตัวเรียงพิมพ์ แบบตัวพิมพ์ มีแบบตัวอักษรตัวเรียงพิมพ์เพิ่มขึ้นคือตัวอักษรแบบตัวฝรั่งเศส แบบตัวอักษรแบบนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 แต่ถูกนำมาใช้กับสิ่งพิมพ์โฆษณาในปี พ.ศ. 2468 ครอบคร้วตัวอักษรยังเหมือนยุคก่อน คือ เป็นการใช้ตัวบางและตัวหนา การใช้ตัวหนาแพร่หลายมากขึ้น ส่วนตัวเอนยังไม่ปรากฏในยุคนี้ รูปแบบการจัดเรียงตัวอักษร ยังคงมีลักษณะเหมือนในยุคก่อน คือ นิยมจัดหัวเรื่องแบบเสมอกกลาง ส่วนเนื้อความโฆษณาจัดแบบธรรมดา ซึ่งเป็นลักษณะการจัดแบบเสมอกหน้าเสมอกหลัง และแบบเสมอกกลาง รูปแบบการจัดเรียงตัวอักษรที่พบเพิ่ม คือ การจัดแบบชิดซ้าย และแบบชิดขวา ซึ่งปรากฏในการจัดเนื้อความโฆษณาบางบรรทัด และพบน้อย ประจักษ์ภาพ ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับยุคก่อน คือ ช่องไฟระหว่างประโยคและช่องไฟระหว่างบรรทัดห่าง ยังคงพบการเว้นช่องไฟระหว่างคำแบบภาษาอังกฤษ แต่ลดน้อยลง ความยาวบรรทัดยังเป็นลักษณะขึ้นอยู่กับขนาดโฆษณา โฆษณาขนาดเล็กหรือโฆษณาที่จัดเนื้อความเป็นคอลัมน์ จะมีความยาวบรรทัดสั้น ส่วนโฆษณาที่มีขนาดใหญ่จัดวางบรรทัดตัวอักษรยาวเต็มพื้นที่จากซ้ายไปขวา โดยภาพรวมทำให้ประจักษ์ภาพในยุคนี้ยังคงต่ำเหมือนยุคก่อน

3. ยุคตัวเรียงพิมพ์ผสมตัวอักษรบล็อกโลหะ (พ.ศ. 2471-2495)

การใช้บล็อกไม้ผสมกับตัวเรียงพิมพ์เปลี่ยนมาเป็นการใช้บล็อกโลหะผสมกับตัวเรียงพิมพ์แทน ทำให้คุณภาพของตัวอักษรมีความคมชัดมากกว่ายุคก่อน รูปแบบตัวอักษรจากตัวเขียนมีความหลากหลาย แบบตัวอักษรและครอบคร้วตัวอักษร หัวเรื่องจากตัวเรียงพิมพ์มีตัวเรียงพิมพ์ขนาดใหญ่ที่เป็นแบบตัวอักษรใหม่เพิ่มขึ้นในยุคนี้ คือ ตัวโป่งแซ พบในสิ่งพิมพ์โฆษณาในปี พ.ศ. 2473 และอีกแบบตัวอักษรหนึ่งคือ ตัวโป่งย่อ หัวเรื่องที่สร้างจากบล็อกโลหะเป็นลักษณะตัวอักษรที่เขียนขึ้นหรือตัวเขียน ทำให้สามารถออกแบบแบบตัวอักษรต่างๆได้ตามความต้องการของนักออกแบบทั้งตัวประดิษฐ์ ตัวพิมพ์ ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะการออกแบบตัวอักษร (Lettering Design) ทำให้แบบตัวอักษรมีความหลากหลายมากขึ้น หัวเรื่องทั้งจากตัวเรียงพิมพ์และตัวเขียนจากบล็อกโลหะส่วนใหญ่เป็นตัวหนา พบหัวเรื่องลักษณะอย่างไทย เช่นตัวหัวบัว

เนื้อความโฆษณาจากตัวเรียงพิมพ์ยังคงมีแบบตัวอักษรให้เลือกน้อย ตัวฝรั่งเสสนิยมมากขึ้น เนื้อความโฆษณาเริ่มหันมาใช้การเขียนแล้วถ่ายลงบล็อกโลหะเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นแบบตัวอักษรแบบตัวพิมพ์ มีหัว ตัวบาง แต่มาตรฐานเมื่อเทียบกับตัวพิมพ์จากตัวเรียงพิมพ์นั้นมีมาตรฐานต่ำกว่า เนื่องจากความสม่ำเสมอของตัวอักษรน้อย ประกอบกับเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการเขียนตัวอักษรยังมีน้อย คุณภาพตัวเนื้อความโฆษณาจากการเขียนจึงต่ำ พบการออกแบบตัวอักษรภาษาไทยให้มีลักษณะเหมือนตัวอักษรเดิมในภาษาอังกฤษ พบเนื้อความโฆษณาลักษณะอย่างไทย เป็นตัวอักษรหัวบัว ช่วงปลายยุคนิยมออกแบบชื่อสินค้าให้มีแบบอักษรเฉพาะต่างจากหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณา ครอบคลุมตัวอักษร นิยมใช้ตัวหนามากขึ้น ยังไม่พบตัวเอนจากตัวเรียงพิมพ์ แต่จะพบตัวเอนจากตัวเขียนบล็อกโลหะ พบการใช้ตัวแคบกว้างจากแบบตัวอักษรเดียวกัน รูปแบบการจัดเรียงตัวอักษร มีลักษณะเหมือนยุคก่อน คือ นิยมจัดแถวตัวอักษรแบบเสมอกันหน้าเสมอกันหลัง แบบเสมอกกลาง การจัดแบบขีดซ้ายพบมากขึ้น พบลักษณะการจัดแถวตัวอักษรลักษณะอื่นๆที่แสดงวิวัฒนาการการจัดเรียงตัวอักษร เช่น การจัดเรียงตัวอักษรเป็นแถวโค้ง การจัดแถวตัวอักษรเป็นแนวเฉียง การจัดแถวตัวอักษรเป็นรูปทรง เช่น จัดเป็นรูปสามเหลี่ยม และการจัดตัวอักษรให้สอดคล้องสัมพันธ์กับภาพประกอบ ประจักษ์ภาพ ช่องไฟระหว่างตัวอักษรส่วนใหญ่แคบ ช่องไฟระหว่างบรรทัดส่วนใหญ่ห่างหรือแคบเกินไป ความยาวบรรทัดยังสั้นหรือยาวเกินไป ทำให้โดยรวมประจักษ์ภาพยังต่ำเช่นยุคก่อน แต่เริ่มมีโฆษณาที่มีประจักษ์ภาพสูงปรากฏอยู่บ้าง คือการจัดช่องไฟระหว่างตัวอักษร ระหว่างบรรทัด และความยาวบรรทัด มีความเหมาะสมและทำให้อ่านออกได้ง่ายทำให้ประจักษ์ภาพสูง ตัวอักษรจากตัวเขียนมีประจักษ์ภาพต่ำกว่าตัวเรียงพิมพ์

4. ยุคการออกแบบตัวอักษร ตัวอักษรบล็อกโลหะลักษณะตัวเขียน (พ.ศ. 2496-2510)

ตัวเรียงพิมพ์ลดความนิยมลงจนใช้กันอยู่ในโฆษณาไม่มากนัก แต่ตัวเรียงพิมพ์ที่ปรากฏในยุคนี้มีคุณภาพของเส้นคม ชัดเจน เว้นช่องไฟสวยงามกว่ายุคก่อนๆ การใช้ตัวอักษรที่วาดขึ้นหรือตัวเขียนจากบล็อกโลหะนิยมแพร่หลายมาก เห็นได้จากการเข้ามาแทนที่ตัวเรียงพิมพ์ จึงทำให้ยุคนี้ตัวอักษรอยู่ในลักษณะการออกแบบตัวอักษร ซึ่งเริ่มมีขึ้นตั้งแต่ยุคก่อนแต่ไม่แพร่หลายเท่าในยุคนี้ โดยลักษณะรวมเป็นการเขียนตัวอักษรขึ้นเฉพาะสำหรับโฆษณานั้นโดยเฉพาะ มีทั้งลักษณะคิดแบบตัวอักษรขึ้นใหม่ และเลียนแบบจากตัวเรียงพิมพ์หรือจากแบบตัวอักษรที่ปรากฏในโฆษณาชิ้นอื่นๆ แบบตัวอักษรและครอบคลุมตัวอักษร แบบตัวอักษรใหม่ที่ปรากฏในยุคนี้จากตัวเรียงพิมพ์ เป็นลักษณะตัวอักษรอย่างไทย คือ ตัวหัวบัว มีลักษณะเป็นตัวบาง เส้นเสมอกันตลอดทั้งตัวอักษร ตัวเอนจากตัวเรียงพิมพ์พบในยุคนี้ในปี พ.ศ. 2502 ส่วนตัวอักษรจากการวาดขึ้นหรือตัวเขียนมีแบบตัวอักษรใหม่ๆมาก เนื่องจากประดิษฐ์ขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับสินค้าทั้งหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณานิยมใช้ตัวเขียนเป็นส่วนใหญ่ หัวเรื่องส่วนใหญ่เป็นตัวเขียนแบบตัวพิมพ์ มีลักษณะเป็นตัวหนา หัวตัดหรือหัวกลมทึบ มีทั้งเส้นเสมอกันตลอดตัวและมีน้ำหนักเส้นหนักเบาไม่เท่ากันในตัวอักษรตัวเดียวกัน มีทั้งลักษณะเหมือนลายมือเขียน เส้นจะเป็นเส้น

โค้งเป็นส่วนใหญ่ และแบบตัวอักษรที่ดูเป็นทางการจะใช้เส้นตรงเป็นส่วนใหญ่ หัวเรื่องลักษณะตัวประดิษฐ์นิยมน้อยกว่าแบบตัวพิมพ์ ตัวประดิษฐ์ที่พบมีลักษณะเรียบง่ายไม่หวือหวา ช่วงแรกของยุคนิยมใช้แบบตัวอักษรหลายๆแบบในโฆษณาชิ้นเดียวกัน ทำให้สับสนต่อการอ่านและแย่งความสนใจกันเอง ช่วงปลายยุค จึงเริ่มลดแบบอักษรลง หัวเรื่องขนาดใหญ่ชัดเจนพบมากในยุคนี้ การจัดเรียงตัวอักษร การจัดเรียงตัวอักษรแบบเสมอกกลาง ซึ่งมีลักษณะเป็นทางการลดน้อยลง การจัดแบบเสมอหน้าเสมอลัง ยังคงนิยมแพร่หลาย การจัดแบบชิดซ้ายและจัดแบบแนวเฉียงในตัวเขียนปรากฏมากขึ้น โฆษณาส่วนใหญ่จะใช้การจัดเรียงตัวอักษรหลายๆแบบรวมกันในโฆษณาชิ้นเดียวกัน ประจักษ์ภาพ ตัวเรียงพิมพ์มีประจักษ์ภาพสูงขึ้น ส่วนตัวเขียนโดยเฉพาะเนื้อความโฆษณามีประจักษ์ภาพต่ำ เพราะใช้แบบอักษรหลากหลายในโฆษณาชิ้นเดียวกัน ช่องไฟระหว่างตัวอักษรส่วนใหญ่แคบ ตัวอักษรมีความสม่ำเสมอในแง่ความคมชัด ทำให้มีประจักษ์ภาพต่ำ ส่วนหัวเรื่องจากตัวเขียนมีประจักษ์ภาพระดับปานกลาง เพราะมีขนาดใหญ่ชัดเจน แต่ช่องไฟในตัวอักษรน้อย เพราะเป็นตัวหนา เส้นค่อนข้างหนาทึบ

5. ยุคตัวเรียงพิมพ์ด้วยเครื่อง Monotype การจัดเรียงตัวอักษรได้มาตรฐาน (พ.ศ. 2511-2520)

ตัวเขียนจากบล็อกโลหะเริ่มลดความนิยมลง ตัวอักษรหันมาใช้ในการจัดเรียงด้วยเครื่อง Monotype และ Linotype แทน ซึ่งเป็นการเรียงพิมพ์ด้วยเครื่อง ต่างจากการเรียงพิมพ์ด้วยมือ คือ ตัวเรียงพิมพ์ด้วยมือจะมีตัวอักษรลักษณะตัวตะกั่วแต่ละตัวอยู่แล้ว แล้วนำมาจัดเป็นคำหรือประโยคลงในบล็อกแล้วนำไปพิมพ์ ส่วนการเรียงพิมพ์ด้วยเครื่อง Monotype จะนำคำหรือประโยคที่ต้องการไปให้ช่าง แล้วช่างเรียงพิมพ์จะพิมพ์คำและถ่ายออกมาเป็นฟิล์ม นำฟิล์มที่ได้ไปสร้างเป็นตัวตะกั่ว แล้วนำมาพิมพ์หลายๆครั้ง แล้วเลือกแบบตัวอักษรที่ดีที่สุดไปติดตั้งใน artwork นอกจากเครื่อง Monotype ยังมีการจัดเรียงตัวอักษรจากตัวอักษรลอกหรือตัวขูด ซึ่งมีด้วยกัน 2 ยี่ห้อ คือ Mechanorma และ Lettraset โดยขูดเป็นคำหรือประโยคลงบนกระดาษแล้วเคลื่อนด้วยแล็คเกอร์ แล้วติดตั้งใน artwork เพื่อนำไปพิมพ์ต่อไป ตัวอักษรลอกนี้เริ่มใช้ประมาณปี พ.ศ. 2508 แบบตัวอักษรและครอบครัวตัวอักษร ปริมาณเนื้อหาทั้งหัวเรื่องและเนื้อความลดน้อยลง ทำให้โฆษณามีพื้นที่ว่างมากขึ้น หัวเรื่องในช่วงต้นของยุคยังคงใช้ตัวเขียนจากบล็อกโลหะ ส่วนใหญ่เป็นตัวอักษรแบบตัวพิมพ์ หนา หัวตัด มีความเรียบง่ายเป็นระเบียบและสวยงามมากกว่ายุคก่อน ตัวเขียนลักษณะตัวประดิษฐ์ลดน้อยลงมาก จนประมาณปี พ.ศ. 2516 หัวเรื่องจึงใช้การจัดเรียงตัวอักษรจากเครื่อง Monotype และจากตัวอักษรลอกมากขึ้น เนื้อความโฆษณานิยมจัดด้วยเครื่อง Monotype แบบตัวอักษรที่นิยมคือ แบบตัวฝรั่งเศส ใช้กันแพร่หลายจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2516 แบบอักษรจากเครื่อง Monotype จึงมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งตัวบางและตัวหนา การใช้ตัวอักษรครอบครัวเดียวกันนิยมมากขึ้น เนื่องจากลดจำนวนแบบตัวอักษรในโฆษณาเดียวกันให้น้อยลงแล้วหันมาใช้แบบตัวอักษรในรูปแบบต่างๆจากครอบครัวเดียวกัน คือ ตัวบาง ตัวหนา การใช้ตัวอักษรต่างขนาดกัน การจัดเรียงตัวอักษร การจัดเรียงตัวอักษรแบบชิดซ้ายแพร่หลายมากขึ้น และนิยมมากกว่าการจัดเรียงแบบเสมอหน้าเสมอลัง การจัดแบบชิด

ขวยังพบน้อย ประสิทธิภาพ การใช้เครื่อง Monotype เป็นช่วงที่ตัวอักษรสวยงามเป็นระเบียบ ได้มาตรฐาน ตัวอักษรในเนื้อความโฆษณาและหัวเรื่องจากเครื่อง Monotype มีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากช่องไฟระหว่างตัวอักษร ช่องไฟระหว่างประโยค ช่องไฟระหว่างบรรทัด และความยาวของแถวตัวอักษรมีความเหมาะสมไม่ชิดหรือห่างเกินไป ทำให้การอ่านออกสูง

6. ยุคตัวอักษร คอมพิวเตอร์ กราฟิค (Compute Graphic) (พ.ศ. 2521-2530)

การจัดเรียงตัวอักษรจากเครื่อง Monotype ลดความนิยมลง เนื่องจากเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาแทนที่ เป็นลักษณะการเรียงพิมพ์โดยโรงพิมพ์ซึ่งจะมีแบบอักษรให้เลือก ถือเป็นการใช้คอมพิวเตอร์ยุคแรกในการจัดเรียงตัวอักษร แบบตัวอักษรและครอบครัวตัวอักษร หัวเรื่องใช้แบบอักษรที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่เป็นตัวหนา หัวตัด บางครั้งหัวเรื่องใช้แบบอักษรเดียวกับเนื้อความโฆษณา เนื้อความโฆษณานิยมใช้ตัวอักษรแบบตัวพิมพ์ เป็นตัวบาง หัวกลมโปร่ง ปริมาณเนื้อความโฆษณาลดน้อยลง และจัดเป็นสัดส่วน ครอบครัวตัวอักษรครบในยุคนี้นี้ คือ มีการใช้ตัวอักษรขนาดต่างๆ ได้แก่ ตัวบาง-ตัวหนา ตัวแคบ-ตัวกว้าง ตัวเอน การจัดเรียงตัวอักษร หัวเรื่องส่วนใหญ่นิยมจัดแบบเสมอกกลาง ส่วนเนื้อความนิยมจัดแบบชิดซ้าย ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพใกล้เคียงกับยุคการเรียงพิมพ์ด้วยเครื่อง Monotype แต่ยุคนี้จะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเนื่องจากความคมชัดมีมากขึ้น คุณภาพการพิมพ์ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น รวมไปถึงความรู้ด้านการจัดเรียงตัวอักษรให้เกิดประสิทธิภาพสูงมีมากขึ้น

7. ยุคตัวอักษรจากคอมพิวเตอร์ และการจัดเรียงตัวอักษรรูปแบบใหม่ (พ.ศ. 2531-2543)

คอมพิวเตอร์มีประสิทธิภาพในการใช้งานสูง ประกอบกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกพัฒนาให้ใช้ได้ง่ายขึ้นกว่ายุคแรกที่มีการใช้คอมพิวเตอร์ จึงเป็นการเอื้ออำนวยให้นักออกแบบได้ทดลองเทคนิคการจัดเรียงตัวอักษรแบบใหม่ๆ รวมทั้งรูปแบบการจัดเรียงตัวอักษรทั้งที่อยู่ในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ ทำให้ยุคนี้เป็นยุคการจัดเรียงตัวอักษรรูปแบบใหม่ๆ การจัดเรียงตัวอักษรจึงพัฒนาก้าวหน้ากระโดดและมีความหลากหลายมาก ตัวอักษรสามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข ได้โดยง่าย แบบตัวอักษรและครอบครัวตัวอักษร แบบตัวอักษรเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่นิยมใช้แบบตัวอักษรทั้งในหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณาเป็นแบบตัวพิมพ์ เรียบง่าย การดึงดูดผู้อ่านด้วยหัวเรื่องที่มีขนาดใหญ่เริ่มลดน้อยลง เพราะใช้ภาพประกอบขนาดใหญ่เป็นจุดเด่นของโฆษณา หัวเรื่องจึงถูกลดขนาดลง แต่จะปรับเปลี่ยนไปสู่กลวิธีการจัดเรียงตัวอักษรรูปแบบใหม่ๆ ที่ดึงดูดความสนใจได้ดีกว่ายุคก่อนๆ หัวเรื่องใช้ตัวหัวกลมโปร่ง และตัวบาง หรือตัวมีเส้นหนาบางมากขึ้น แบบตัวอักษรที่เคยใช้แยกเฉพาะเป็นหัวเรื่อง หรือใช้เฉพาะเป็นเนื้อความโฆษณา เริ่มเปลี่ยนมาใช้แบบตัวอักษรที่ใช้ได้กับทั้งหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณา ใช้วิธีเน้นความต่างในตัวอักษรโดยใช้แบบตัวอักษรที่ต่างกัน ใช้ตัวหนาบางสลับกันไป ใช้สีสร้างความต่างเป็นยุคที่ปริมาณเนื้อความน้อยกว่ายุคที่ผ่านมา โฆษณาที่มีเนื้อความโฆษณามากจะใช้วิธีการใช้แบบตัวอักษรขนาดเล็ก และจัดวางรวมเป็นกลุ่มก้อน การจัดเรียงตัวอักษร เป็นยุคที่มีรูป

แบบการจัดเรียงตัวอักษรลักษณะใหม่ๆเพิ่มขึ้นมากมาย เช่น การใช้อักษรต่างขนาดในการจัดเรียงตัวอักษร เช่นในประโยคเดียวกัน ตัวอักษรแต่ละตัวจะมีขนาดต่างกัน จัดวางโดยไล่ขนาดจากเล็กไปหาใหญ่ ให้ความรู้สึกในเชิงมิติหรือทัศนียภาพ (Perspective) การจัดโดยให้แต่ละตัวอักษรมีขนาดต่างกันและสลับสับหว่างตัวอักษรเล็กใหญ่ วางสูงต่ำต่างกัน การจัดให้แต่ละคำมีขนาดต่างกัน จัดวางในแนวเดียวกัน เหลื่อมล้ำสูงต่ำกันไป การจัดแถวตัวอักษรเป็นเส้นอิสระ เช่น จัดแต่ละแถวเป็นแนวเฉียงสลับสับหว่างกัน การจัดเป็นเส้นโค้ง การจัดแถวตัวอักษรให้วางไปตามขอบภาพ การจัดให้ตัวอักษรแต่ละตัวกระจายกระจาย หรือการใช้ตัวอักษรในกรอบครีวดียวกันจัดวาง เช่น ใช้ตัวแคบกว้างต่างกันไปในแต่ละแถวตัวอักษรผสมกับการใช้สีต่างกันสลับกันในแต่ละแถว รวมไปถึงการทำเทคนิคให้กับตัวอักษร เช่น การทำตัวอักษรให้พรมัว การทำให้พื้นที่รอบตัวอักษรพรมัว หรือการใส่พื้นผิวในตัวอักษรหรือรอบตัวอักษร การจัดเรียงตัวอักษรแบบธรรมดาเหมือนกับยุคก่อนๆ นิยมจัดเรียงตัวอักษรแบบชิดซ้าย การจัดแบบชิดขวา พบมากขึ้น ประจักษ์ภาพ ลักษณะเด่นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในยุคนี้ คือการเว้นช่องไฟระหว่างตัวอักษรให้ห่างพอเหมาะและสม่ำเสมอ ทำให้แถวตัวอักษรดูโปร่ง สบายตา และอ่านง่าย เป็นลักษณะที่พบทั้งในหัวเรื่องและเนื้อความโฆษณา รูปแบบช่องไฟรูปแบบใหม่ที่พบในยุคนี้นี้คือ การเว้นช่องไฟระหว่างตัวอักษรแบบไม่สม่ำเสมอ ช่องไฟแต่ละช่องมีขนาดไม่เท่ากัน แคบบ้างชิดบ้าง หรือการไม่เว้นช่องไฟระหว่างบรรทัด คือวางแถวตัวอักษรต่างแถววางชนกัน ไม่มีช่องไฟ หรือวางเหลื่อมทับกันเล็กน้อย ซึ่งแก้ปัญหาการจัดเรียงตัวอักษรรูปแบบใหม่เหล่านี้ด้วยการใช้สีแยกแต่ละบรรทัดออกจากกัน รวมถึงการจัดเรียงโดยตัวอักษรแต่ละตัวเป็นอิสระจากกัน โดยวางทับซ้อนเหลื่อมล้ำสูงต่ำและมีขนาดต่างกันโดยใช้สีต่างกัน ประจักษ์ภาพในการจัดเรียงตัวอักษรแบบธรรมดานั้นสูง ส่วนการจัดเรียงรูปแบบใหม่มีประจักษ์ภาพทั้งระดับปานกลางและต่ำ เนื่องจากอ่านออกยาก ต้องใช้เวลาอ่านนานจึงจะเข้าใจ

ภาพประกอบ (Illustration)

1. ยุคภาพประกอบลายเส้นขาวดำขนาดเล็ก บล็อกไม้ (พ.ศ. 2411-2450)

ภาพประกอบเริ่มมีปรากฏในสิ่งพิมพ์โฆษณาเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2411 ในหนังสือ Siam Daily Advertiser ฉบับวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411 โดยหมอสมิธ เป็นหนังสือโฆษณาภาษาอังกฤษทั้งเล่ม ภาพประกอบที่ปรากฏเป็นรูปเรือกำปั่น รูปตึก รูปรถ เป็นต้น เป็นบล็อกภาพขนาดเล็กนำมาจากต่างประเทศ ลักษณะภาพประกอบจึงมีลักษณะอย่างตะวันตก ภาพที่พบนี้เป็นภาพประกอบขาวดำ ขนาดเล็ก ลายเส้นเรียบง่าย ไม่สลับซับซ้อน ใช้ประดับตกแต่งโฆษณาหรือแทรกในเนื้อความโฆษณา เพื่อช่วยบอกกล่าวว่าเป็นโฆษณาเกี่ยวกับอะไร ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ใช้ภาพสินค้านั้นๆโดยตรง ต่อมาจึงมีภาพประกอบปรากฏในโฆษณาภาษาไทยในหนังสือ Siam Weekly Advertiser โดยหมอสมิธ ฉบับวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2416 เป็นภาพประกอบขาวดำ ขนาดเล็ก ภาพประกอบที่ลงโฆษณาเกือบทั้งหมดเป็นภาพแบบเหมือนจริง ภาพลักษณะแสดงสินค้า ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2417 จึงเริ่มลงภาพประกอบลักษณะภาพตราสัญลักษณ์ เป็นตราสัญลักษณ์ของห้างร้าน มีลักษณะลายเส้นละเอียด ซับซ้อนมากขึ้นกว่าภาพ

สินค้า รวมทั้งการใช้ภาพสัญลักษณ์อย่างง่าย ๆ คือ ภาพมือชี้ (☞) ซึ่งใช้แทนเครื่องหมายลูกศร ในปัจจุบัน ภาพประกอบยังไม่นิยมใช้ประกอบในโฆษณา ส่วนใหญ่ใช้ในโฆษณาภาษาอังกฤษ หรือในหนังสือที่เจ้าของเป็นชาวต่างประเทศซึ่งนำบล็อกภาพมาจากประเทศของตน หรือซื้อจาก อังกฤษหรืออเมริกา ประกอบกับคุณภาพการพิมพ์ภาพยังไม่ดี ภาพไม่คมชัด บางครั้งภาพพริ้ว เลือน บล็อกภาพสร้างจากไม้ทำให้สีหรือเร็วสามารถใช้พิมพ์ได้ไม่มากนัก ใช้ในปริมาณที่ จำกัด และการโฆษณาเริ่มมีในไทยไม่นานนัก ร้านบล็อกโฆษณาของไทยยังมีไม่มากจึงทำให้ไม่ นิยมใช้ภาพประกอบในโฆษณามากนัก

2. ยุคภาพประกอบลายเส้นขนาดกลาง บล็อกไม้ (พ.ศ. 2451-2470)

ความนิยมในการใช้ภาพประกอบในสิ่งพิมพ์โฆษณามีมากขึ้น เห็นได้จากการใช้ภาพ ประกอบในโฆษณามีปริมาณมากขึ้น และมีขนาดใหญ่ขึ้น โฆษณาที่มีเนื้อที่โฆษณานิยมลง ภาพโฆษณาทั้งขนาดเล็กและขนาดกลางรวมกันหลายภาพในโฆษณาเดียวกัน ในช่วงปลายยุค พบภาพประกอบที่มีขนาดใหญ่เป็นจุดเด่นของโฆษณา โดยใช้ภาพประกอบขนาดใหญ่ภาพเดียว ในการจัดวางในโฆษณา โฆษณาขนาดใหญ่หน้าปรากฏในยุคนี้ การสร้างภาพประกอบสร้างขึ้น จากบล็อกไม้เป็นส่วนใหญ่ ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2460 เป็นต้นมาจึงเริ่มสร้างภาพประกอบด้วย บล็อกโลหะ เช่น สังกะสี ทำให้ช่วงปลายยุคภาพประกอบลายเส้นมีรายละเอียดมากขึ้น เพราะ สามารถวาดภาพลายเส้นบนกระดาษแล้วถ่ายลงบล็อกโลหะ ทำให้ได้ภาพเหมือนต้นฉบับที่ วาดด้วยมือ คุณภาพของลายเส้นในภาพจึงคมชัด เปรี้ยว บาง ชัดเจนขึ้น ให้อารมณ์ได้มากกว่า บล็อกไม้ รูปแบบของภาพประกอบเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น ส่วนใหญ่ยังคงเป็นภาพ ประกอบแบบเหมือนจริง เริ่มมีการใช้ภาพประกอบแบบดัดแปลงธรรมชาติ คือ ภาพการ์ตูนในปี พ.ศ. 2453 ซึ่งเป็นบล็อกไม้จากต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2458 จึงปรากฏภาพการ์ตูนที่มี ลักษณะอย่างไทย เช่น ภาพคนไทยแต่งชุดราชปะแตน นุ่งโจงกระเบน ภาพประกอบแสดงความ เป็นไทยนั้นปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 2455 เป็นภาพแบบเหมือนจริง แสดงบรรยากาศทิวทัศน์ใน ไทย เช่น วัดอรุณ พระเจดีย์กลางน้ำ ภาพเกวียน ช้าง ชีวิตริมแม่น้ำ ก่อนหน้านั้นภาพประกอบจะ แสดงลักษณะอย่างตะวันตกทั้งสิ้น ภาพประกอบแสดงความ เป็นไทยในยุคนี้มีน้อย แสดงให้เห็น ว่ามีร้านบล็อกรับทำโฆษณาของคนไทยเกิดขึ้นแล้ว เทคนิคภาพประกอบแบบภาพถ่ายเริ่มมี ปรากฏในปี พ.ศ. 2465 พิมพ์แบบฮาล์ฟโทน ภาพค่อนข้างหายาก สามารถพิมพ์ภาพถ่ายได้โดย อาศัยการสร้างขึ้นจากบล็อกโลหะ แต่ภาพถ่ายยังปรากฏอยู่น้อย เพราะคุณภาพของภาพถ่าย เมื่อเทียบกับภาพลายเส้นแล้วยังด้อยคุณภาพกว่ามาก ในปี พ.ศ. 2466 ปรากฏภาพประกอบที่ ผสมผสานการพิมพ์แบบฮาล์ฟโทนในลักษณะการใช้เม็ดสกรีนตกแต่งในภาพลายเส้น ทำให้ เทคนิคการสร้างภาพประกอบมีกลวิธีที่หลากหลายมากขึ้น ภาพประกอบแบบอิสระ ลักษณะ ลวดลาย พบในยุคนี้ ในปี พ.ศ. 2453 เริ่มแรกใช้ลวดลายประดับตกแต่งเพียงเล็กน้อย ในตอน ปลายยุคนำลวดลายแบบเดียวกันมาจัดวางซ้ำๆ เป็นกรอบโฆษณา ลักษณะการใช้ภาพประกอบ ส่วนใหญ่ยังคงเป็นภาพประกอบลักษณะแสดงสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ แต่เริ่มมีรูปแบบอื่นๆ เพิ่ม มากขึ้น เช่น ภาพสินค้าขณะใช้ หรือภาพลักษณะโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวสินค้ากับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่

3. ยุคภาพประกอบลายเส้นผสมฮาล์ฟโทนขาวดำ ขนาดใหญ่ บล็อกโลหะ (พ.ศ. 2471-2495)

สิ่งพิมพ์โฆษณาส่วนใหญ่ใช้ภาพประกอบเป็นองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา ยังคงมีโฆษณาอักษรล้วนมีเฉพาะตัวอักษร ไม่มีภาพประกอบอยู่บ้างแต่น้อย ขนาดพื้นที่โฆษณามีขนาดใหญ่ขึ้น ภาพประกอบจากยุคก่อนที่มีขนาดกลางมาในยุคนี้พัฒนาเป็นขนาดใหญ่ขึ้น เป็นภาพประกอบขนาดใหญ่ กินเนื้อที่โฆษณาตั้งแต่ 1 ใน 3, ครึ่งโฆษณา และใหญ่เกินครึ่งโฆษณา นอกจากการพิมพ์สีดำในโฆษณาขาวดำแล้ว มีการพิมพ์สีเดียวสีอื่นๆ เช่น สีน้ำเงิน สีน้ำตาล สีแดง เทคนิคของภาพประกอบ ภาพประกอบสร้างขึ้นจากบล็อกโลหะเป็นส่วนใหญ่ เป็นภาพลายเส้นและภาพแบบฮาล์ฟโทนซึ่งมีปริมาณเท่าๆกัน ภาพประกอบที่สร้างจากบล็อกไม้ลดน้อยลง ลักษณะลายเส้นของภาพลายเส้น เป็นภาพที่วาดขึ้นจากปากกาหมึกหรือปากกาเขียนแผนที่ ทำให้ได้ภาพที่มีน้ำหนักลายเส้นหนักเบา ใช้เส้น จุด หรือสีดำในการช่วยสร้างน้ำหนักให้กับภาพ หรือประดับตกแต่งภาพประกอบให้มีน้ำหนักสวยงามมากยิ่งขึ้น ภาพฮาล์ฟโทนมีคุณภาพดีขึ้นกว่ายุคก่อน ภาพคมชัดให้รายละเอียดภาพได้ดี มีน้ำหนักอ่อนกลาง เข้ม ภาพถ่ายจึงพบมากขึ้นในยุคนี้ แต่อย่างน้อยก็ภาพลายเส้น ภาพถ่ายพิมพ์แบบฮาล์ฟโทนเริ่มปรากฏมากขึ้นตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2478 ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่ปรากฏสิ่งพิมพ์โฆษณาพิมพ์ 4 สี พิมพ์แบบสอดสี ด้วยระบบพิมพ์หิน การพิมพ์สอดสีนี้มีในไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 แล้ว ภาพประกอบลักษณะอย่างไทยเพิ่มมากขึ้นกว่ายุคก่อน เห็นได้จากหน้าตา การแต่งกาย เสื้อผ้า ทิวทัศน์ บรรยากาศ การใช้ลายไทยประดับตกแต่งภาพและสร้างเป็นกรอบโฆษณา รวมทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นความเชื่อของคนไทย เช่น ภาพเทวดา นางฟ้า ครุฑ ฤๅษี เป็นต้น ร้านบล็อกเกิดขึ้นมากมายในยุคนี้ซึ่งจะรับทำบล็อกโฆษณาทั้งตัวอักษร ภาพประกอบและจัดวางหน้าร้านบล็อกยุคนี้ เช่น ร้านคณะช่าง ร้านสยามศิลป์ ห้องศิลป์ เป็นต้น รูปแบบของภาพประกอบส่วนใหญ่ยังคงเป็นภาพประกอบแบบเหมือนจริง ส่วนภาพประกอบแบบดัดแปลงธรรมชาติ เริ่มมีเพิ่มขึ้น ทั้งภาพการ์ตูน และภาพเทวดา นางฟ้า ภาพประกอบรูปแบบอภิสระ เพิ่มมากขึ้นกว่ายุคก่อน ในลักษณะนำลวดลายทั้งลวดลายแบบสากลและลวดลายแบบไทยมาจัดวางเป็นกรอบโฆษณา ซึ่งนิยมใช้ภาพประกอบรูปแบบอภิสระนี้ประมาณ พ.ศ. 2471-2480 หลังจากนั้นจึงลดน้อยลง ลักษณะการใช้ภาพประกอบ มีความหลากหลายมากขึ้นกว่ายุคก่อน เช่น มีภาพลักษณะเปรียบเทียบก่อนและหลังใช้ ภาพสินค้าขณะใช้ เป็นต้น

4. ยุคทองของภาพประกอบลายเส้นขาวดำ (พ.ศ. 2496-2510)

ภาพประกอบเป็นองค์ประกอบหลักหรือจุดเด่นของโฆษณาอย่างชัดเจนในยุคนี้ ภาพประกอบส่วนใหญ่กินพื้นที่โฆษณาเกินกว่าครึ่งหนึ่งของเนื้อที่โฆษณาทั้งหมด การพิมพ์ 4สี เริ่มแพร่หลายมากขึ้น มีทั้งพิมพ์ภาพวาดและภาพถ่าย ส่วนใหญ่การพิมพ์ 4สีจะเป็นการใช้ภาพประกอบแบบภาพถ่ายมากกว่าภาพวาด เป็นช่วงปลายยุคของโฆษณาขาวดำ เทคนิคของภาพประกอบ จากการพิมพ์ด้วยบล็อกโลหะในยุคนี้เริ่มปรับเปลี่ยนการพิมพ์เข้าสู่ยุคต้นของการพิมพ์

Offset ทำให้การพิมพ์มีคุณภาพที่ดีมากขึ้น โดยเฉพาะภาพถ่ายทั้งภาพถ่ายขาวดำ และภาพถ่ายสี พิมพ์รายละเอียดของภาพได้คม ชัดเจน มากกว่ายุคก่อน ทำให้ในปลายยุคนี้การพิมพ์ 4สี โดยใช้ภาพถ่ายเริ่มนิยมมากขึ้น ภาพประกอบส่วนใหญ่ในยุคนี้ยังคงเป็นภาพถ่ายเส้นขาวดำ โฆษณาส่วนใหญ่แข่งขันกันด้วยภาพประกอบลายเส้นขาวดำที่มีความประณีต พิถีพิถัน ลายเส้นอ่อนช้อย สวยงาม มีลักษณะเทคนิคหลากหลายขึ้น เช่น ใช้กฎกั้นวาดภาพลายเส้น ทำให้ได้ภาพประกอบที่มีลายเส้นหนาบางแตกต่างกันในภาพเดียวกันอย่างชัดเจน การใช้ลวดลายจากลายสกรีนตบแต่งในภาพถ่ายเส้นแพรหลายและมีความสวยงาม รวมทั้งการผสมภาพวาดลายเส้นกับภาพถ่ายเข้าด้วยกัน ตั้งแต่ยุคก่อนจนถึงยุคนี้มีนักวาดภาพประกอบโฆษณาที่มีความสามารถและมีฝีมือดีมากมาย เช่น เหม เวชกร, เฉลิม วุฒิโฆสิต, เสน่ห์ คล้ายเคลื่อน, อาต อ้อดอำไพ, chubby เป็นต้น ประกอบกับการเข้ามาเปิดบริษัทของบริษัทโฆษณาข้ามชาติ ที่มีนักวาดภาพประกอบที่มีฝีมือทำให้การแข่งขันภาพประกอบลายเส้นยิ่งสูงมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า ยุคนี้เป็นยุคทองของภาพประกอบลายเส้นขาวดำ และเป็นยุคสุดท้ายของภาพประกอบลายเส้นขาวดำ เนื่องจากการเข้ามาแทนที่ของภาพถ่ายและการพิมพ์ 4สี ด้วยระบบ Offset รูปแบบของภาพประกอบรูปแบบยังคงเป็นแบบเหมือนจริงเป็นส่วนใหญ่ ภาพแบบตัดแปลงธรรมชาติ เช่นภาพการ์ตูนนิยมมากขึ้น ภาพลักษณะอย่างไทยที่เคยนิยมแพร่หลายในยุคก่อนลดน้อยลง หันกลับมานิยมภาพคนหน้าตาอย่างฝรั่ง การแต่งกายอย่างสากล อันเนื่องมาจากบริษัทโฆษณาข้ามชาติและการใช้หนังสือของฝรั่งเป็นต้นแบบหรือใช้เป็นแบบอย่างในการวาดภาพของนักวาดภาพประกอบไทย ภาพประกอบรูปแบบอิสระมีน้อยส่วนใหญ่ใช้เป็นลวดลายประดับตกแต่งในภาพถ่ายเส้นขาวดำอีกทีหนึ่ง การใช้ลวดลายจัดวางซ้ำๆเป็นกรอบที่เคยนิยมในยุคก่อน ลดความนิยมลงและหายไปในที่สุด ลักษณะการใช้ภาพประกอบ ไม่แตกต่างจากยุคก่อนนี้นัก พบภาพโฆษณาที่ใช้การเล่าเรื่อง (Storytelling) ในยุคนี้

5. ยุคภาพถ่ายสี ภาพวาดเทคนิคหลากหลาย (พ.ศ. 2511-2535)

โฆษณาขาวดำลดน้อยลง การพิมพ์ 4สี ระบบ Offset เข้ามาแทนที่ภาพวาดที่นิยมภาพถ่ายเส้นในยุคก่อนเปลี่ยนเป็นภาพวาดระบายสี ภาพถ่ายเส้นขาวดำลดลงจนเหลืออยู่น้อย นิยมลงภาพโฆษณา 2 ขนาดในโฆษณาเดียวกัน คือภาพประกอบขนาดใหญ่หรือภาพประกอบหลัก และภาพประกอบรองหรือภาพประกอบขนาดเล็ก เทคนิคของภาพประกอบ ภาพประกอบในยุคนี้ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่าย ทั้งในโฆษณาขาวดำและโฆษณาสี ช่วงแรกของยุคใช้ภาพถ่ายในลักษณะการตัดภาพเฉพาะส่วน (Crop) เป็นภาพสี่เหลี่ยมผืนผ้าจัดวางลงในโฆษณา ยังไม่พบการประยุกต์เทคนิคในภาพถ่าย จนกระทั่งช่วงกลางของยุคจึงเริ่มประยุกต์ใช้ภาพถ่ายลักษณะต่างๆ เช่น การใช้ภาพถ่ายขาวดำผสมกับภาพถ่ายสี ใช้ภาพถ่ายผสมกับภาพวาด การตัดรูปตามรอบขอบภาพ (Di-cut) การทำให้รอบขอบภาพพรมัว การแต่งสีลงในภาพถ่ายขาวดำ การย้อมสีภาพให้เป็นสีโนโทนเดียว เป็นต้น ภาพประกอบเทคนิคภาพวาดมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับภาพถ่าย ภาพวาดเป็นลักษณะภาพที่วาดขึ้น มีเทคนิคหลากหลาย ทั้งภาพวาดระบายสี โดยใช้สีน้ำ สีหมึก สีโปสเตอร์ สีชอล์ค ภาพเทคนิคกฎกั้นลม (Air Brush) ภาพลักษณะเทคนิคประติมากรรมกระดาษ (Paper Sculpture) ภาพลักษณะตัดทอนรายละเอียดใช้เส้นเรียงบ่ง

เป็นต้น ช่วงปลายยุคภาพถ่ายมีคุณภาพและความสวยงามมากขึ้น รูปแบบภาพประกอบ ภาพถ่ายเป็นภาพแบบเหมือนจริงทั้งหมด ส่วนภาพวาดเป็นภาพทั้งแบบเหมือนจริง และแบบตัดแปลงธรรมชาติ คือ ภาพการ์ตูน และภาพที่ตัดทอนรายละเอียดจากภาพแบบเหมือนจริง มีลักษณะภาพที่เรียบง่าย หรือภาพโปสเตอร์ไรซิ่ง (Posterizing) ภาพวาดทั้งหมดเป็นภาพวาดลักษณะสากล ภาพประกอบรูปแบบอิสระพบน้อยเช่นเดียวกับในยุคที่แล้ว ลักษณะการใช้ภาพประกอบ ภาพประกอบหลักมีขนาดใหญ่ มักเป็นภาพเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ หรือสถานการณ์บางสถานการณ์ ส่วนภาพประกอบรองมีขนาดเล็กมักเป็นภาพแสดงสินค้า บรรจุภัณฑ์ พบภาพลักษณะเน้นความงามของศิลปะในยุคนี้

6. ยุคภาพประกอบเทคนิคคอมพิวเตอร์ (พ.ศ. 2536-2543)

คอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทต่อการผลิตสิ่งพิมพ์โฆษณาในไทยตั้งแต่ประมาณ ปี พ.ศ. 2530 แล้ว แต่ในแง่การใช้คอมพิวเตอร์สร้างภาพประกอบนั้นยังไม่แพร่หลายมากนัก จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2538 จึงเริ่มใช้ภาพประกอบจากเทคนิคคอมพิวเตอร์อย่างแพร่หลายและมีปริมาณมากขึ้น ภาพประกอบในยุคก่อนที่มีลักษณะดึงดูดความสนใจด้วยภาพถ่ายถูกพัฒนามาสู่ยุคปัจจุบันที่มีเนื้อหาของภาพประกอบหรือหว่า เนื่องจากประสิทธิภาพของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ตอบสนองต่อจินตนาการด้านภาพของนักออกแบบได้อย่างมาก ทำให้ภาพประกอบในยุคนี้มีลักษณะหรือหว่า ทำทายจินตนาการได้มากกว่าภาพประกอบทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา ทำให้สิ่งพิมพ์โฆษณาในยุคนี้แข่งขันกันด้วยภาพประกอบที่มีเนื้อหาเร้าต่อความสนใจผู้อ่านได้สูง เทคนิคของภาพประกอบ ภาพประกอบยังคงเป็นภาพถ่ายและภาพวาด ภาพถ่ายในยุคนี้มีทั้งภาพถ่ายปกติเหมือนยุคก่อนๆ และภาพถ่ายที่ใช้เทคนิคคอมพิวเตอร์ในการแก้ไข ตัดต่อ ตกแต่ง ภาพถ่ายเพิ่มเติม ส่วนภาพวาดมีลักษณะเช่นเดียวกันกับภาพถ่าย คือ มีทั้งภาพวาดปกติและภาพวาดที่ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิกร่างภาพขึ้นในคอมพิวเตอร์ หรือภาพที่วาดแล้ว scan เข้ามาตกแต่งเพิ่มเติมด้วยคอมพิวเตอร์ ถือเป็นยุคที่เทคนิคของภาพประกอบมีความหลากหลาย ทั้งการใช้เทคนิคเดิมที่เคยมีมา คือการใช้ภาพถ่ายและภาพวาดลักษณะปกติ การใช้เทคนิคจากคอมพิวเตอร์ โดยอาศัยโปรแกรม คอมพิวเตอร์กราฟิก (Computer Graphic) ต่างๆ เช่น โปรแกรมสร้างภาพ 2 มิติ เช่น Corel Draw, Illustrator โปรแกรมแก้ไขตัดต่อ ตกแต่งภาพ เช่น Photoshop, Painter โปรแกรมสร้างภาพ 3 มิติ เช่น 3D, 3Dmax เป็นต้น รวมไปถึงการใช้เทคนิคเดิมผสมผสานกับเทคนิคใหม่จากคอมพิวเตอร์เข้าด้วยกัน เช่น การใช้ภาพถ่ายเส้นผสมกับภาพถ่ายแล้วนำภาพทั้งหมด scan เข้าคอมพิวเตอร์แล้วตกแต่งตัดต่อเพิ่มเติมด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก นิยมใช้ภาพถ่ายขาวดำประกอบกับองค์ประกอบอื่นๆที่เป็นสี รูปแบบของภาพประกอบ เป็นยุคที่ภาพประกอบเป็นแบบเหมือนจริงกับแบบตัดแปลงธรรมชาติ ภาพถ่ายแบบตัดแปลงธรรมชาติส่วนใหญ่พบในภาพที่ตัดต่อด้วยคอมพิวเตอร์ จึงได้ภาพที่แปลก ไม่มีอยู่จริงในธรรมชาติ ส่วนภาพวาดมีทั้งแบบเหมือนจริงและแบบตัดแปลงธรรมชาติ เช่น ภาพการ์ตูน ภาพตัดทอนรายละเอียดในลักษณะภาพแนว pop art ภาพวาดที่สร้างขึ้นใหม่จากคอมพิวเตอร์เข้ามาแทนที่ภาพวาดปกติซึ่งลดน้อยลงกว่ายุคก่อน ลักษณะการใช้ภาพประกอบ ลักษณะการใช้ภาพประกอบบางประเภทที่มีอยู่น้อยในยุคก่อนๆมีเพิ่มมากขึ้นในยุค

ปัจจุบัน เช่น ภาพลักษณะเน้นความงามของศิลปะ ภาพแบบเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย ภาพโยง ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับผู้ซื้อเสียง เป็นต้น

ตอนที่ 2 การศึกษาความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

1. สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาจารย์ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 74.19 มีอายุระหว่าง 41-45 ปี ร้อยละ 35.48 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 31-35 ปี ร้อยละ 22.58 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 64.52 รองลงมาคือ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 29.03 มีประสบการณ์ในการสอน 4 ปี ร้อยละ 12.89 รายวิชาที่รับผิดชอบสอน คือวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ ร้อยละ 58.06 รองลงมาคือวิชาการออกแบบสิ่งพิมพ์ ร้อยละ 48.39 อาจารย์ส่วนใหญ่เคยใช้วิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยในการสอน ร้อยละ 83.87 รายวิชาในสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ที่อาจารย์เคยใช้วิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยในการสอน คือ วิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ ร้อยละ 48.39 รองลงมา คือวิชาการออกแบบโฆษณา ร้อยละ 38.71 แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่อาจารย์ใช้ในการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย อาศัยข้อมูลจากหนังสือ ตำรา ร้อยละ 77.42 รองลงมา คือ บทความจากนิตยสาร วารสาร ร้อยละ 45.16 อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ร้อยละ 90.32

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์

2.1 วัตถุประสงค์การสอน

ส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยหรือสำคัญทุกข้อ (จากข้อ 1, 3 และ 4) เมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และภาพประกอบ ($\bar{x}$ =4.16) รองลงมาคือ วิวัฒนาการฯ มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ($\bar{x}$ =4.13) และ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดในการนำไปใช้กับเนื้อหาลำดับต่อไปที่ต่อเนื่องกัน ($\bar{x}$ =3.97)

ในส่วนของความเห็นต่อวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสอนในรายวิชาใด (จากข้อ 2) พบว่าส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยหรือสำคัญ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ วิชาการออกแบบโฆษณา ($\bar{x}$ =4.32) รองลงมาคือ วิชาการออกแบบสิ่งพิมพ์ ($\bar{x}$ =4.26) วิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ ($\bar{x}$ =4.23) วิชาการออกแบบและจัดตัวอักษร ($\bar{x}$ =4.16) และ วิชาการออกแบบภาพประกอบ ($\bar{x}$ =4.03) ตามลำดับ

ในส่วนของความเห็นต่อวัตถุประสงค์การสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ ด้านการจัดวางหน้า พบว่าส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยหรือสำคัญ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจความหมาย ความเป็นมาของการจัดวางหน้าสิ่งพิมพ์โฆษณา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ($\bar{x} = 4.32$) รองลงมา คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดวางหน้าสิ่งพิมพ์โฆษณา ($\bar{x} = 4.23$) และ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดทักษะปฏิบัติด้านการจัดวางหน้า ($\bar{x} = 4.10$) ด้านการจัดเรียงตัวอักษรพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจความหมาย ความเป็นมาของการจัดเรียงตัวอักษรในสิ่งพิมพ์โฆษณา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ($\bar{x} = 4.29$) รองลงมาคือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดเรียงตัวอักษรในสิ่งพิมพ์โฆษณา ($\bar{x} = 4.10$) และ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดทักษะปฏิบัติด้านการจัดเรียงตัวอักษร ($\bar{x} = 4.00$) ด้านภาพประกอบพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของภาพประกอบในสิ่งพิมพ์โฆษณา ($\bar{x} = 4.23$) รองลงมา คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจความหมาย ความเป็นมาของภาพประกอบในสิ่งพิมพ์โฆษณา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ($\bar{x} = 4.19$) และ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดทักษะปฏิบัติด้านภาพประกอบ ($\bar{x} = 4.06$)

2.1 เนื้อหาสาระ

ส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยหรือสำคัญทุกข้อ (จากข้อ 1, 2 และ 3) เมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจหลักเกณฑ์ในการพิจารณาออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา และกระบวนการผลิตสิ่งพิมพ์โฆษณาขึ้นนั้นๆ ($\bar{x} = 4.23$) รองลงมาคือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาการออกแบบ และออกแบบผลงานที่มีประโยชน์ใช้สอย ความงดงาม เหมาะสมกับเศรษฐกิจ ($\bar{x} = 4.00$) และ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งพิมพ์โฆษณาที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ($\bar{x} = 3.97$)

ในส่วนของความเห็นต่อเนื้อหาสาระการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ ด้านการจัดวางหน้า พบว่าส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยหรือสำคัญ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ วิวัฒนาการฯ ด้านการจัดวางหน้าทำให้ผู้เรียนเข้าใจลำดับขั้นของพัฒนาการของรูปแบบการจัดวางหน้า กริด ในการจัดวางภาพและตัวอักษร ($\bar{x} = 4.23$) รองลงมา คือ วิวัฒนาการฯ ด้านการจัดวางหน้าทำให้ผู้เรียนออกแบบจัดวางหน้าทั้งตัวอักษรและภาพได้อย่างเหมาะสม สวยงาม ดึงดูดความสนใจกลุ่มเป้าหมายได้ดี ($\bar{x} = 4.13$) และ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการจัดวางหน้าในยุคต่าง ๆ กัน ที่มีต่อการประกอบอาชีพนิเทศศิลป์ในอนาคต ($\bar{x} = 3.94$) ด้านการจัดเรียงตัวอักษรพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ

วิวัฒนาการฯ ด้านการจัดเรียงตัวอักษรทำให้ผู้เรียนเข้าใจลำดับชั้นของพัฒนาการของแบบตัวอักษร ครอบคลุมตัวอักษร รูปแบบการจัดตัวอักษร และการอ่านง่ายหรือประจักษ์ภาพ (Legibility) ($\bar{x} = 4.29$) รองลงมา คือ วิวัฒนาการฯ ด้านการจัดเรียงตัวอักษรทำให้ผู้เรียนออกแบบจัดเรียงตัวอักษรได้อย่างเหมาะสม สวยงาม สอดคล้องกับรูปแบบในการอ่านของกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{x} = 4.06$) และ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการจัดเรียงตัวอักษรในยุคต่างๆกันที่มีต่อการประกอบอาชีพออกแบบนิเทศศิลป์ในอนาคต ($\bar{x} = 3.97$) ด้านภาพประกอบพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ วิวัฒนาการฯ ด้านภาพประกอบทำให้ผู้เรียนเข้าใจลำดับชั้นพัฒนาการของรูปแบบภาพประกอบ เทคนิคภาพประกอบ และลักษณะการใช้ภาพประกอบ ($\bar{x} = 4.23$) รองลงมา คือ วิวัฒนาการฯ ด้านภาพประกอบทำให้ผู้เรียนออกแบบภาพประกอบได้อย่างเหมาะสม สวยงาม เพื่อการอธิบายเนื้อหา ตกแต่งโฆษณาให้สวยงามดึงดูดความสนใจกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{x} = 4.19$) และ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของภาพประกอบในยุคต่างๆกันที่มีต่อการประกอบอาชีพออกแบบนิเทศศิลป์ในอนาคต ($\bar{x} = 4.16$)

2.3 วิธีการสอน

ส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยหรือสำคัญทุกข้อ (จากข้อ 1 และ 2) เมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้สอนควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงจุดมุ่งหมายในการสอนวิวัฒนาการฯ ก่อนการสอน ($\bar{x} = 4.42$) และ ควรมีการตรวจสอบพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้ด้านวิวัฒนาการฯ ก่อนการสอน ($\bar{x} = 4.13$)

ในส่วนของความเห็นต่อวิธีการสอนวิวัฒนาการฯ การออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ ส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยหรือสำคัญ ด้านการจัดวางหน้า พบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ การสอนแบบบรรยาย และการสอนแบบฝึกปฏิบัติ ซึ่งการสอนทั้งสองแบบมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x} = 4.26$) รองลงมาคือ การสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ($\bar{x} = 4.19$) และการสอนแบบอภิปราย ($\bar{x} = 4.13$) ด้านการจัดเรียงตัวอักษรพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ การสอนแบบฝึกปฏิบัติ ($\bar{x} = 4.39$) รองลงมา คือ การสอนแบบบรรยาย ($\bar{x} = 4.32$) การสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ($\bar{x} = 4.19$) และ การสอนแบบอภิปราย ($\bar{x} = 3.90$) ตามลำดับ ด้านภาพประกอบพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ การสอนแบบบรรยาย ($\bar{x} = 4.32$) รองลงมา คือ การสอนแบบฝึกปฏิบัติและการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งทั้งสองรายการมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x} = 4.26$) และ การสอนแบบอภิปราย ($\bar{x} = 3.97$)

2.4 สื่อการสอน

ส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งหรือสำคัญอย่างยิ่ง และ เห็นด้วยหรือสำคัญ ตามลำดับ (จากข้อ 1 และ 2) เมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเข้าใจวิวัฒนาการฯ ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และ เกิดมโนทัศน์ที่ชัดเจน ($\bar{x} = 4.48$) และ สอนวิวัฒนาการฯ ด้วยสื่อการสอนต่างๆจะทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้ และอยากทดลองปฏิบัติ ($\bar{x} = 4.42$)

ในส่วนของการเห็นต่อสื่อการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ ส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งหรือสำคัญอย่างยิ่ง และ เห็นด้วยหรือสำคัญ ตามลำดับ ด้านการจัดวางหน้า พบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ สิ่งพิมพ์ต่างๆ ตำรา ตัวอย่างสิ่งพิมพ์โฆษณา ($\bar{x} = 4.65$) รองลงมา คือ แผ่นใส สไลด์ ($\bar{x} = 4.58$) และ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ($\bar{x} = 4.26$) ด้านการจัดเรียงตัวอักษรพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ สิ่งพิมพ์ต่างๆ ตำรา ตัวอย่างสิ่งพิมพ์โฆษณา ($\bar{x} = 4.58$) รองลงมา คือ แผ่นใส สไลด์ ($\bar{x} = 4.48$) และ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ($\bar{x} = 4.35$) ด้านภาพประกอบพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ สิ่งพิมพ์ต่างๆ ตำรา ตัวอย่างสิ่งพิมพ์โฆษณา ($\bar{x} = 4.61$) รองลงมา คือ แผ่นใส สไลด์ ($\bar{x} = 4.52$) และ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ($\bar{x} = 4.39$)

2.5 การประเมินผลการสอน

ส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยหรือสำคัญทุกข้อ (จากข้อ 1 และ 2) เมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ประเมินผลการสอนวิวัฒนาการฯ โดยยึดวัตถุประสงค์ของการสอนเป็นหลักในการประเมิน ($\bar{x} = 4.39$) และ ควรประเมินผลการสอนวิวัฒนาการฯ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน ($\bar{x} = 4.29$)

ในส่วนของการเห็นว่าควรประเมินผลการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยในช่วงใดของการเรียนการสอน (จากข้อ 3) พบว่า ส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยหรือสำคัญ และ เห็นด้วยอย่างยิ่งหรือสำคัญอย่างยิ่ง ตามลำดับ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินผลหลังเรียน ($\bar{x} = 4.61$) รองลงมาคือ การประเมินผลระหว่างเรียน ($\bar{x} = 4.00$) และ การประเมินผลก่อนเรียน ($\bar{x} = 3.87$)

ในส่วนของการเห็นต่อเนื้อหาสาระการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ ส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ใน 3 ระดับ คือ ระดับเห็นด้วยหรือสำคัญ รองลงมาคือ ระดับไม่แน่ใจ และ ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งหรือสำคัญอย่างยิ่ง ด้านการจัดวางหน้า พบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดผลงานหรือการตรวจผลงาน ($\bar{x} = 4.56$) รองลงมา คือ แบบทดสอบ ($\bar{x} = 4.39$) การสังเกต ($\bar{x} = 3.84$) การสอบถาม ($\bar{x} = 3.39$) และ การสัมภาษณ์ ($\bar{x} = 3.23$) ตามลำดับ ด้านการจัดเรียงตัวอักษรพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดผลงานหรือการตรวจผลงาน ($\bar{x} = 4.58$) รองลงมา คือ แบบทดสอบ ($\bar{x} = 4.42$) การสังเกต ($\bar{x} = 3.87$) การสอบถาม ($\bar{x} = 3.35$) และ การสัมภาษณ์ ($\bar{x} = 3.32$) ตามลำดับ ด้านภาพประกอบพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดผลงานหรือการตรวจผลงาน ($\bar{x} = 4.45$) รองลงมา คือ แบบทดสอบ ($\bar{x} = 4.23$) การสังเกต ($\bar{x} = 3.84$) การสอบถาม ($\bar{x} = 3.29$) และ การสัมภาษณ์ ($\bar{x} = 3.19$) ตามลำดับ

การอภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย

จุดเริ่มต้นของสิ่งพิมพ์โฆษณานั้นเริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนการกำเนิดนิตยสารที่มีโฆษณาหรือที่เรียกกันในยุคนั้นว่า “แจ้งความ” เกิดขึ้น การพิมพ์สมัยนั้นยังไม่แพร่หลายกว้างขวางมากนัก สภาพสังคมเข้าสู่ภาวะสงบ ไม่มีการศึกสงครามเช่นในรัชกาลก่อนๆ ดังที่ ศรีสัคร วัลลิโกดม (2540) กล่าวว่า สมัยรัชกาลที่ 3 บ้านเมืองรุ่งเรืองถึงขีดสุดหมดปัญหาเรื่องศึกสงครามกับพม่าและความขัดแย้งภายใน ในขณะเดียวกันการค้าขายกับต่างประเทศก็เจริญรุ่งเรืองทำให้มีความมั่งคั่ง และการติดต่อสัมพันธ์กับต่างชาติเริ่มมีมากขึ้น เหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อการเริ่มต้นของการพิมพ์ และจุดกำเนิดของสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย เริ่มขึ้นเมื่อกลุ่มมิชชันนารีเข้ามาในประเทศไทยดังที่ แสงโสม เกษมศรี และ วิมล พงศ์พิพัฒน์ (2525) กล่าวว่า สหรัฐอเมริกาเริ่มมีความสัมพันธ์กับไทยในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ เริ่มด้วยมิชชันนารีอเมริกันพวกหนึ่งเดินทางเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนา นิกายโปรเตสแตนท์ในเมืองไทย

มิชชันนารีต่างชาติที่เดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในไทย นอกจากการเผยแผ่ศาสนาแล้วยังได้นำความรู้ศาสตร์ด้านอื่นๆ มาเผยแพร่อีกด้วย ดังที่ แสงโสม เกษมศรี และ วิมล พงศ์พิพัฒน์ (2525) กล่าวว่า มิชชันนารีอเมริกันที่เข้ามาในรัชกาลที่ 3 และที่ตามเข้ามาในรัชกาลหลังๆ ได้ทำประโยชน์ให้กับประเทศไทยอย่างมากมายทั้งในด้านการศึกษา การพิมพ์ และการแพทย์...มิชชันนารีเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาอย่างดีจึงกลายเป็นครูประสิทธิ์ประสาทวิชาการใหม่ๆ ให้กับคนไทย จะเห็นได้ว่าความรู้ด้านหนึ่งที่เข้ามาพร้อมกับมิชชันนารีเหล่านี้ คือ ความรู้เรื่องการพิมพ์ และ การโฆษณา ดังที่ เอนก นาวิกมูล (2538) ได้กล่าวไว้ว่า ฝรั่งเศสนำวิชาตีพิมพ์เข้ามาเผยแพร่อในเมืองไทยเมื่อประมาณสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช 300 ปีมาแล้ว แต่โบราณมุ่งพิมพ์หนังสือทางศาสนาเช่น พิมพ์บทสวดมนต์มากกว่า ไม่ได้พิมพ์แจ้งความขายของขายสินค้ากันเหมือนกลาดเหมือนปัจจุบัน สอดคล้องกับ ธัญญา ประภาสะโนบล (2527) กล่าวว่า การโฆษณาหรือ “ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งข่าวสารให้ประชาชนทราบว่ามีอะไรขายและกระตุ้นให้มีการซื้อเกิดขึ้น” เป็นแนวความคิดของตะวันตกมีวิวัฒนาการทั้งทางด้านวิชาชีพและวิชาการจากกลุ่มประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เผยแพร่มายังมาสู่ประเทศไทยโดยการนำของชาวตะวันตกเช่นกัน โดยการโฆษณาในยุคแรกนี้ต่างชาติเป็นเจ้าของกิจการทั้งสิ้นดังที่ คนข้างแรม (นามแฝง, 2534) กล่าวว่า สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงปรากฏการแจ้งข่าวสารเป็นลายลักษณ์อักษรแก่ชาวบ้านร้านถิ่น ซึ่งมีทั้งเป็นของทางราชการและเอกชนในเชิงธุรกิจค้าขายที่เราเรียกกันว่า การโฆษณานั้นเอง การโฆษณาในยุคนี้ได้เริ่มมีการพัฒนาขึ้นตามความก้าวหน้าของสิ่งพิมพ์ที่เรียกว่า หนังสือพิมพ์ควบคู่ไปกับการเติบโตทางการค้า ซึ่งส่วนใหญ่จะมีชาวต่างชาติอย่างฝรั่งมังค่า ญี่ปุ่น และคนจีน เป็นเจ้าของกิจการ

จะเห็นได้ว่าศาสตร์ด้านการโฆษณารวมทั้งสิ่งพิมพ์โฆษณานั้นเป็นศาสตร์ที่ประเทศไทยได้รับจากฝรั่งต่างชาติ โดยเฉพาะจากกลุ่มมิชชันนารีที่ได้เดินทางเข้ามาในไทย และได้นำวิทยาการ ความรู้ต่างๆ มาเผยแพร่อีกกับการเผยแผ่ศาสนา

ในส่วนของปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งพิมพ์โฆษณาขึ้นในนิตยสารนั้น ระวีวรรณ ประกอบผล (2530) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่มีผลทำให้เกิดกิจการนิตยสารขึ้น ก็คือ การเริ่มต้นของการพิมพ์ กิจการพิมพ์ที่หมอบรัดเลย์เริ่มขึ้นในสมัยปลายรัชกาลที่ 3 นั้น จัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบอันสำคัญที่เป็นรากฐานของการกำเนิดนิตยสารและหนังสือพิมพ์ไทยในเวลาต่อมา นอกจากนี้จะมีโรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์คือโรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ที่คลองบางหลวงแล้ว ก็ยังมีโรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ในสมัยรัชกาลที่ 4 สำหรับโรงพิมพ์ของไทยแท่นั้นก็คือ “โรงพิมพ์หลวง” หรือ “โรงพิมพ์อักษรพิมพ์การ” องค์ประกอบต่อมาก็คือความคิดริเริ่มและความสามารถของฝรั่งมิชชันนารีและคนไทยบางคน และความต้องของสมาชิกในสังคม (ในแง่ที่มีผู้ต้องการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง) ต้องการหาวิธีการสื่อสารที่ไปถึงคนจำนวนมากได้รวดเร็วและโดยไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน) องค์ประกอบเหล่านี้นำไปสู่การเกิดนิตยสารฉบับแรกขึ้น ใน พ.ศ. 2387 และฉบับต่อๆมากลายเป็นสื่อมวลชนประเภทแรกที่เผยแพร่ไปยังชนชั้นสูงของประเทศสยามในขณะนั้น

หมอบรัดเลย์ได้เริ่มพิมพ์นิตยสารในปี พ.ศ. 2387 ซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่า หนังสือจดหมายเหตุอย่างสั้น บางกอกเรคคอร์ดเดอร์ และได้ปรากฏสิ่งพิมพ์โฆษณาขึ้นแรกขึ้น ในประเด็นที่ว่า สิ่งพิมพ์โฆษณาขึ้นใดเป็นสิ่งพิมพ์โฆษณาขึ้นแรกของประเทศไทย มีความคิดเห็นต่างๆ ของนักวิชาการ ดังนี้ อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ (2532-2533) กล่าวว่า การโฆษณาครั้งแรกที่มีการตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรนี้ปรากฏใน “หนังสือจดหมายเหตุฯ BANGKOK RECORDER” ซึ่งตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในระหว่าง พ.ศ. 2387-2388 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จัดพิมพ์และเผยแพร่โดยชาวอเมริกันชื่อหมอบรัดเลย์ (Dan Beach Bradley) ซึ่งเป็นมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ในสมัยนั้น... โฆษณา “ยาคินิน” นี้ยังคงเป็นโฆษณาขึ้นแรกในประวัติศาสตร์การพิมพ์ของไทยอยู่นั่นเอง เพราะตีพิมพ์ในฉบับที่ 8 เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1845 (พ.ศ. 2387-ปฏิทินเก่า), หน้า 32 โดยมีหมอบรัดเลย์เป็นผู้ลงโฆษณา “โฆษณาครั้งแรก” มีแต่คำโฆษณาเพียงอย่างเดียว ไม่มีภาพสินค้าหรือภาพอื่นประกอบเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านส่วนส่วนโฆษณาก็เป็นของหมอบรัดเลย์เอง สอดคล้องกับ เสกสรร สายสีสอด (2542) กล่าวว่า ผู้โฆษณารายแรกในหนังสือพิมพ์บางกอกเรคคอร์ดเดอร์ นี้ ได้แก่ โฆษณาขายยาคินิน ลงในเล่ม 1 ใบ 8 (ปีที่ 1 ฉบับที่ 8) เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2388 หน้า 32 ลงข้อความโฆษณาเป็นภาษาไทย ข้อความโฆษณานั้น ที่จริงมีเนื้อหาต่อเนื่องมาจากบทความใหญ่ที่กล่าวถึง ไซ้จับสันอันสามารถแก้ได้ด้วยยาคินิน แต่โฆษณาที่มีการชำระเงินนั้น คือ โฆษณาอยู่บางกอกด็อก (Bangkok Dock) ลงโฆษณาในฉบับวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2408 ซึ่งเป็นอุ้งรับซ่อมเรือที่ตั้งขึ้นใหม่ รูปแบบของโฆษณาขึ้นแรกนี้มีลักษณะเป็นการแจ้งความบอกให้ผู้อ่านได้ทราบ มีขนาดเล็กคล้ายโฆษณาย่อยแยกประเภท (classified advertising) ในปัจจุบัน แต่ไม่มีการล้อมกรอบให้เห็นชัด ไม่มีภาพประกอบ มีแต่ข้อความล้วน

ในด้านการเรียงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์โฆษณาขึ้นแรก และในยุคเดียวกันนั้น เนื่องจากการเรียงพิมพ์เป็นความรู้ใหม่สำหรับคนไทย หมอบรัดเลย์จึงจำเป็นต้องสอนคนไทยให้สามารถเรียงพิมพ์ได้ ส่งผลให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียงพิมพ์เริ่มถูกถ่ายทอดจากฝรั่งมาสู่คนไทย ดังที่ กำธร

สถิรกุล (2505) กล่าวว่า ช่างเรียงพิมพ์และช่างพิมพ์ก็ต้องสั่งเข้ามาจากอเมริกา การเรียงตัวหนังสือไทยหมอบลัดเล็ก็ต้องสอนช่างเรียงให้เข้าใจ ถอดตัวหนังสือออกเป็นคำได้ เพราะแก้ภาษาไทยดีกว่าฝรั่งอื่นๆ ในขณะนั้น พวกช่างชุดนี้ก็ได้อเข้ามาฝึกคนไทยให้เรียงพิมพ์และพิมพ์ได้ ในเวลาต่อมา สอดคล้องกับ วัลลภ สวัสดิวัลลภ (2527) กล่าวว่า ความรู้ในเรื่องการพิมพ์มีความจำเป็นสำหรับผู้ประกอบอาชีพการพิมพ์จึงต้องมีการสอนวิชาการพิมพ์ขึ้น ในเมืองไทยเริ่มมีการสอนตั้งแต่หมอบรัดเลย์ตั้งโรงพิมพ์ครั้งแรกที่บ้านเช่าของเจ้าพระยาพระคลัง (สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์) ที่หน้าวัดประยูรวงศาवास เป็นการศึกษาจากระบบคือ มิได้ตั้งเป็นโรงเรียน แต่เป็นการสอนและฝึกปฏิบัติงานเพื่อให้มีความรู้สำหรับทำงานในโรงพิมพ์โดยตรง เช่น การเรียงพิมพ์ การพิมพ์ เป็นต้น หมอบรัดเลย์เป็นผู้สอนจึงสมควรได้รับเกียรติในฐานะเป็นครูการพิมพ์คนแรกในวงการพิมพ์ของไทย

การจัดเรียงตัวอักษรด้วยการเรียงพิมพ์ในยุคแรกเริ่มที่มีโฆษณานั้น นิยมจัดช่องไฟระหว่างคำแบบภาษาอังกฤษ คือ เว้นช่องไฟระหว่างคำทุกคำในตัวเรียงพิมพ์ภาษาไทย ซึ่งไม่ใช่ลักษณะการเว้นช่องไฟที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์ก่อนการเริ่มต้นของสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย การเว้นช่องไฟระหว่างคำในภาษาไทยจะไม่เว้นช่องไฟระหว่างคำ แต่จะเว้นช่องไฟระหว่างประโยคเมื่อจบความของประโยคนั้นๆ แล้ว สันนิษฐานว่าเป็นความประสงค์ของหมอบรัดเลย์ที่สอนให้ช่างเรียงพิมพ์เว้นช่องไฟระหว่างคำเหมือนในภาษาอังกฤษ

ลักษณะอีกประการของสิ่งพิมพ์โฆษณาในยุคแรกนี้เป็นโฆษณาอักษรล้วน ไม่มีภาพประกอบ และมีขนาดเล็ก แทรกโฆษณาหลายโฆษณารวมอยู่ในหน้านิตยสารหน้าเดียวกัน บางครั้งแทรกโฆษณารวมอยู่กับเนื้อหาของนิตยสาร นิยมจัดวางหน้าแบบสมดุลงสองข้างเท่ากัน มีลักษณะเป็นทางการ ดังที่ อเนก นาวิกมูล (2538) ได้กล่าวถึงโฆษณาในยุคแรกนี้ว่า โฆษณาในยุคแรกสมัยรัชกาลที่ 4 ถ้าเป็นภาษาอังกฤษ จะตีตาราง หรือแสดงสัดส่วนความเป็นโฆษณาได้เด่นชัดพอสมควร ... ถ้าเป็นภาษาไทย ดูผาดๆจะเป็นเหมือนข้าว ข้าวหนึ่งไม่มีล้อมกรอบไม่เตะตาอันใด พาดหัวก็ราบเรียบสิ้นดี

ในด้านการจัดเรียงตัวอักษรในสิ่งพิมพ์โฆษณายุคแรก เป็นการจัดเรียงด้วยมือจากตัวตะกั่ว มีลักษณะการจัดวางเป็นตัวอักษรล้วน ตัวอักษรค่อนข้างหนาและตัวใหญ่ ใช้แบบอักษรน้อยแบบในการจัดเรียงตัวอักษร แบบอักษรที่พบคือ ตัวเหลี่ยม ตัวอักษรยังมีประจักษ์ภาพ หรือการอ่านออกต่ำ เนื่องจาก การจัดช่องไฟระหว่างตัวอักษร ช่องไฟระหว่างคำ ช่องไฟระหว่างบรรทัดยังไม่ได้มาตรฐาน คือชิดเกินไปบ้าง ห่างเกินไปบ้าง ดังที่ ชวนะ ภวภานนท์ (2528) กล่าวว่า โฆษณายุคแรกสุดนอกจากตัวหนังสือที่แสนเล็กแล้ว ยังมีเส้นบางเอามากๆอีกด้วย มีหน้าซ้ำช่องไฟยังสมควรสามัคคีกันดีคือใกล้ชิดกันเหลือเกินเข้าไปอีก จนหน้าที่สายตาของผู้อ่านจะเสียเองง่ายๆ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของตัวอักษรในการพิมพ์นั้นน่าจะเกิดจากคุณภาพของกระดาษที่ใช้ในการพิมพ์และหมึกพิมพ์ที่ยังด้อยคุณภาพ ส่งผลต่อการออกแบบตัวอักษรให้สอดคล้องกับวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ ดังที่ กำธร สถิรกุล (2512) ได้อธิบายไว้ว่าเทคนิคของอุปกรณ์ทางการพิมพ์ คือ กระดาษก็ดีหมึกพิมพ์ก็ดี ก็เป็นสิ่งหนึ่งเหมือนกันที่บังคับรูปตัวพิมพ์ ... กระดาษยุคเก่าเนื้อจะหยาบมากแล้วสีก็ไม่ขาวเท่าไร สียังหม่นๆ เราพอกเยื่อกระดาษให้ขาวเหมือนปัจจุบันยังไม่ได้ ตัวพิมพ์ยุคเก่าจึงต้องใช้เส้นโต ถ้าเอาเส้นเล็กเส้นคมมาพิมพ์เส้นก็ขาด

เวลาพิมพ์เห็นแล้วไม่ชัด ต้องใช้ตัวโตตัวหนา ก่อน ตัวพิมพ์โบราณเส้นค่อนข้างจะหนา เพื่อให้เหมาะกับกระดาษ เนื้อหมึกก็หยาบ และยังได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับแบบตัวอักษรว่า ลักษณะหนังสือสมัยเดิมนั้น ถ้าสังเกตดูแล้วตัวพิมพ์หนังสือนั้น มีไม่กี่แบบในหนังสือเก่าๆ...ยุคแรกๆที่เราสร้างตัวพิมพ์ไทยขึ้นเองเราสร้างขนาดเล็กไม่ได้ ต้องใหญ่กว่า 19-20 พอยท์ เข้าใจว่าตัวพิมพ์แม่ทองแดงครั้งแรกที่เราสร้างแม่พิมพ์ 20 พอยท์ ได้ เราสั่งทำแม่แบบมาจากยุโรปแล้วมาหล่อในเมืองไทย...ตัวอักษรที่เป็นต้นตออันแรกเรียกว่าตัวเหลี่ยม ในปี 2409 มีหนังสือแบบต่างๆออกมาเพิ่มขึ้น ลักษณะที่เห็นชัดคือตัวธรรมดา เริ่มออกมาแล้ว อาจจะเห็นว่าเส้นที่ออกมาเนี้ยมันสม่ำเสมอกว่าเดิม รูปหนังสือชัดเจนขึ้น รูปร่างสวยขึ้นกว่าเดิม ถ้าดูเปรียบเทียบกันก็จะเห็นชัดเจน ตัวหนังสือที่เป็น Book Face ของไทยนี้ปรับปรุงมาพร้อมๆกันอยู่สองแบบ แบบหนึ่งเราเรียกว่าตัวเหลี่ยม อีกแบบหนึ่งเป็นตัวธรรมดา จะปรับปรุงคู่กันไปเรื่อยๆจนแปลงมาเป็นตัวปัจจุบัน ... ใช้ตัวอย่างนี้มาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2417-2418 แล้วก็ใช้มาเรื่องถึง 70, 80 ปี

ส่วนปัจจัยที่ทำให้สิ่งพิมพ์โฆษณาในยุคแรกไม่มีภาพประกอบนั้น เกิดจากสาเหตุหลายสาเหตุด้วยกัน ดังที่ วรวิช เวชุนุเคราะห์ (2533) กล่าวว่า ภาพประกอบหรือเรื่องราวในหนังสือยุคแรกนั้น ยังไม่นิยมกันเนื่องจากขาดเครื่องมือเครื่องใช้และช่างผู้ชำนาญ ต่างกับโรงพิมพ์ในยุโรปที่มีช่างแกะแม่พิมพ์โลหะที่มีฝีมือ หนังสือในยุคแรกจึงมีแต่ตัวหนังสือเต็มหน้ากระดาษไปหมด และจากการสัมภาษณ์คุณวรวิช เวชุนุเคราะห์ (2544) ได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการทำภาพประกอบในยุคแรกในประเทศไทยนั้นยังไม่สามารถผลิตได้เองในประเทศ ต้องส่งไปทำที่ประเทศอินเดีย ทำให้เจ้าของโฆษณาไม่นิยมลงภาพประกอบเพราะยุ่งยากต่อการจัดทำ รวมทั้งสิ้นเปลืองงบประมาณสำหรับการโฆษณา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจิมพันธ์ กอวัฒนสกุล (2516) พบว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาพประกอบในหนังสือซึ่งพิมพ์ในสมัยนี้ยังไม่ปรากฏ เพราะหนังสือในสมัยนี้พิมพ์จำนวนน้อยมากและสูญหายไปหมด

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) ในด้านสภาพสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมาย ดังที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2540) ได้กล่าวว่า สมัยรัชกาลที่ 5 กรุงเทพมหานครได้กลายเป็นกรุงเทพฯ อย่างแท้จริง เป็นพระนครหลวงของราชอาณาจักรสยามหรือประเทศไทยแต่เพียงแห่งเดียว พร้อมกันนั้นก็มีความเป็นสมัยใหม่และทันสมัยเกิดขึ้น เช่นเดียวกันกับเมืองสำคัญๆของประเทศที่เจริญแล้วในขณะนั้น เกิดตึกกรมบ้านช่องและสถานที่ทำการรัฐบาลและการค้าที่เป็นแบบตะวันตกขึ้น มีแซมและผสมผสานกันกับแบบที่เป็นไทยและทางตะวันตกออกมาแต่เดิม รวมทั้งการตัดถนนหนทางเพื่อการสัญจรไปมาเพิ่มขึ้น มีรถยนต์ รถมอเตอร์ไฟใช้กันอย่างกว้างขวาง สิ่งสำคัญที่ควบคู่ไปกับความเจริญทางเทคโนโลยีที่รับมาจากทางตะวันตกก็คือ การเกิดขึ้นชนชั้นกลางขึ้น อันเนื่องมาจากการจัดให้มีการค้าแบบเสรี การจ้างแรงงานแทนการเกณฑ์แรงงานในสมัยก่อนๆ และที่สำคัญ คือการให้กรรมสิทธิ์ที่ดินแก่คนทั่วไป สอดคล้องกับ ดร.ณิ หิรัญรักษ์ (2530) ได้อธิบายลักษณะสภาพสังคมในสมัยนี้ไว้ว่า จำนวนประชากรในกรุงเทพมหานคร มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สภาพชีวิตทางสังคมของคนกรุงเทพฯ ก็

เปลี่ยนไปจากเดิม ประกอบกับความก้าวหน้าในการคมนาคมขนส่ง การศึกษาและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากตะวันตกซึ่งเป็นผลมาจากการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมของการขยายตัวของสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ ในสมัยนี้ กิจการสิ่งพิมพ์ได้ขยายตัวอย่างมาก นิตยสารที่ผลิตโดยคนไทยนั้นมีหลายประเภท เช่น นิตยสารสำหรับเด็ก นิตยสารสตรี และนิตยสารประเภททั่วไป

การพิมพ์หนังสือ นิตยสารที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มฝรั่งมิชชันนารีแต่เพียงกลุ่มเดียวในสมัยก่อนๆ เมื่อมาถึงในสมัยนี้ได้เริ่มเปลี่ยนมือมาสู่คนไทย โดยเริ่มจากกลุ่มเจ้านายระดับสูงก่อน แล้วเริ่มกระจายลงสู่สามัญชน ดังที่ ชวนะ ภวภานนท์ (2528) กล่าวว่า เมื่อคนไทยเริ่มสนใจกิจการหนังสือพิมพ์อันได้แก่ กลุ่มเจ้านายในพระราชวงศ์ หรือบรรดาพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เสด็จออกศึกษาต่อยังต่างประเทศ เช่นเจ้าฟ้าวชิราวุธ พระองค์เจ้าเกษมสันต์ตสภาคย์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เป็นต้น ต่างมีพระดำริที่จะออกหนังสือพิมพ์ตลอดจนนิตยสารขึ้นมาบ้าง จึงทำให้กิจการหนังสือพิมพ์และนิตยสารเริ่มเปลี่ยนมือจากต่างชาติมาเป็นของคนไทยที่ละน้อย สอดคล้องกับ ระเบียบวรรณ ประกอบผล (2530 : 53) ที่กล่าวว่า นิตยสารในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ เป็นสมัยที่นิตยสารได้ลงไปถึงผู้อ่านที่เป็นสามัญชนมากกว่าในยุคบุกเบิกสมัยปลายรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4

นอกจากการขยายตัวและเปลี่ยนแปลงไปของกลุ่มผู้ผลิตหนังสือ นิตยสารจากฝรั่งต่างชาติมาสู่คนไทยทั้งระดับราชวงศ์และสามัญชน ในด้านวัตถุประสงค์การพิมพ์ก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากจุดเริ่มต้นที่เป็นการพิมพ์เพื่อเผยแพร่ศาสนา ก็เปลี่ยนไปสู่การพิมพ์เพื่อการศึกษาและการค้า ดังที่ วิริยะ สิริสิงห (2537) ได้กล่าวว่า ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการพิมพ์ในเมืองไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ จุดประสงค์การพิมพ์เพื่อเผยแพร่ศาสนา เปลี่ยนมาเป็นเพื่อการศึกษาแก่ประชาชนและในที่สุดก็กลายเป็นธุรกิจการค้า...คุณภาพหนังสือที่จัดพิมพ์ในช่วงนี้ประณีต มีทั้งปกอ่อนและปกแข็ง มีการบอกปีที่พิมพ์ ชื่อเรื่อง สถานที่พิมพ์ ราคาหนังสือ ลักษณะตัวพิมพ์เริ่มมีตัวเหลี่ยมและได้รับการปรับปรุงให้สวยงามขึ้น

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สิ่งพิมพ์ในสมัยนี้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นก็คือ การวางรากฐานการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เริ่มมีระบบการศึกษาแก่ประชาชน การเปิดโรงเรียนสอนความรู้ต่างๆ การเกิดขึ้นของระบบการศึกษานี้เองทำให้เกิดความต้องการในการใช้หนังสือเพื่อใช้ประกอบในการเรียน ส่งผลให้การพิมพ์ได้รับการพัฒนาเพื่อตอบสนองกับการพิมพ์หนังสือเรียน ตำรา การพิมพ์เริ่มแพร่หลายมากขึ้น ทำให้การพิมพ์นิตยสาร รวมทั้งสิ่งพิมพ์โฆษณาที่พลอยพัฒนาก้าวหน้ามากขึ้นตามไปด้วย ดังที่ วัลลภ สวัสดิวัลลภ (2527) กล่าวว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการขยายการศึกษาประชาชนและวรรณคดีได้รับการส่งเสริมกว้างขวางจริงจัง ทำให้กิจการพิมพ์ขยายตัวก้าวหน้าไปด้วยความคึกคัก โรงพิมพ์ที่มีชื่อเสียงเกิดขึ้นหลายโรง เช่น โรงพิมพ์พิพิธรัตนาคาร โรงพิมพ์อักษรโสภณ โรงพิมพ์อักษรนิติ โรงพิมพ์เหล่านี้ได้พิมพ์หนังสือดี ๆ ออกจำหน่าย การพิมพ์มีความประณีต สวยงาม เช่น เข้าปกแข็งเดินทอง

การออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา ด้านการจัดเรียงตัวอักษร แบบอักษรจากตัวเรียงพิมพ์ก็ยังมีแบบอักษรน้อยไม่แตกต่างจากในสมัยรัชกาลที่ 4 มีตัวหนา เนื้อความโฆษณามีปริมาณมาก

ปัจจัยที่ทำให้การออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยในสมัยนี้มีลักษณะดังกล่าว มีสาเหตุ ดังที่ กำธร สติรกุล (2505) ได้กล่าวว่า เพิ่งมาพบตัวหนาที่เป็นหนังสือตัวใหญ่บ้างก็ในประมาณ ปี พ.ศ. 2447 ซึ่งใช้เป็นหัวเรื่อง ตัวนำบทที่ในหนังสือวิทยากรยและหนังสือพิมพ์บางเล่ม ในระยะใกล้เคียงกัน จึงสันนิษฐานว่า ตัวหนาที่เราเรียกกัน เช่นตัวกลางหนา หรือตัวโป่ง จะตามมาทีหลัง ตัวหนาในยุคแรกๆนี้ มีเส้นหนาขึ้นกว่าตัวพิมพ์ปกติ แต่ขนาดเส้นในตัวหนังสือสม่ำเสมอ ไม่มีหนามีบาง

ในด้านภาพประกอบ ปรากฏภาพประกอบในสิ่งพิมพ์โฆษณาเป็นครั้งแรก ในปีพ.ศ. 2411 ซึ่งมีลักษณะเป็นภาพลายเส้นอย่างง่าย ๆ สร้างขึ้นจากบล็อกไม้ ซึ่งนำมาจากต่างประเทศ ต่อมาจึงได้พัฒนาเป็นบล็อกโลหะ ดังที่ จันทนา ทองประยูร (2537) กล่าวว่า แต่เดิมการใช้สิ่งพิมพ์มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อส่งข่าวสาร สิ่งพิมพ์จึงมีเฉพาะตัวอักษรหรือข้อความปรากฏอยู่ ต่อมา เมื่อความนิยมในการใช้สิ่งพิมพ์มีมากขึ้น รูปแบบการใช้จึงเริ่มแปรเปลี่ยนไป มีการวาดภาพประกอบหรือลวดลายเพื่อเพิ่มความสวยงาม ความหมาย และความน่าสนใจให้สิ่งพิมพ์ สอดคล้องกับ เอนก นาวิกมูล (2538) กล่าวว่า ต้นรัชกาลที่ 5 เริ่มมีรูปประกอบ ยกตัวอย่างเช่นในหนังสือสยาม เดลี แอดเวอร์ไทเซอร์ ค.ศ 1868 พ.ศ. 2411 ของหมอสมิธ ชาวอเมริกัน อันไหนที่หารูปได้ก็ใส่รูปลงไปพอให้ดูไม่จืด เช่น โฆษณาขายร่ม ก็มีรูปร่มนาขาชนิดคันระหว่างข้อความ โฆษณาไฮเตลก็มีรูปตึก 2 ชั้นแบบฝรั่งลงประดับ...รูปประกอบสมัยแรกๆมักเป็นรูปแกะลายเส้น นิยมใช้การวาดภาพลายเส้นเป็นหลัก ถ้าเป็นสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ 6 โดยเฉพาะสินค้าฝรั่ง ก็มักใช้บล็อกฝีมือฝรั่ง ทำมาแต่เมืองนอก ที่วาดโดยฝีมือคนไทยมีบ้างเหมือนกัน แต่ความละเอียดยังสู้ฝรั่งไม่ได้ สอดคล้องกับ คนข้างแรม (นามแฝง, 2534) กล่าวว่า การตีพิมพ์โฆษณาในสมัยรัชกาลที่ 3-4 จะมีเฉพาะสินค้าบางประเภทเท่านั้นที่เริ่มใช้ภาพเขียนขาว-ดำ ประกอบการสื่อ ทั้งนี้มักเป็นภาพที่สื่ออย่างตรงไปตรงมา สอดคล้องกับ กมล คงทอง (2543) กล่าวว่า ภาพประกอบนั้นใช้การแกะแม่พิมพ์ไม้ (Wood Block) ลักษณะการแกะนั้นเป็นภาพลายเส้น (Line Tone) ประกอบตัวพิมพ์ใช้เวลาในการแกะนานมาก ต้องอาศัยฝีมือในการแกะจึงหาช่างได้ลำบาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจิมพันธ์ กอวัฒนสกุล (2516) พบว่า เมื่อมีการพิมพ์เกิดขึ้นในประเทศไทย ภาพประกอบในหนังสือเป็นภาพแกะจากบล็อกไม้ และนำมาพิมพ์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่สามารถค้นพบภาพในหนังสือประเภทตัวพิมพ์ แต่เริ่มปรากฏในหนังสือซึ่งพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ...ลักษณะของภาพประกอบในหนังสือซึ่งพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีลักษณะเป็นภาพบล็อกไม้ และจะเห็นได้ว่าภาพประกอบในยุคนี้มีลักษณะอย่างตะวันตก ทั้งที่เป็นผลงานของตะวันตกและของคนไทยเอง

สาเหตุที่ภาพประกอบในยุคแรกมีลักษณะอย่างตะวันตกนั้น วัฒนะ จุฑะวิภาต (2527) กล่าวว่า สำหรับภาพโฆษณาในเมืองไทยนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากทางตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ เริ่มต้นจากมีแต่ข้อความโฆษณา ต่อมาเริ่มมีรูปประกอบเพิ่มขึ้น จนปัจจุบันนี้ไม่สามารถจะตัดออกได้ เพราะรูปภาพเป็นสิ่งดึงดูดใจได้อย่างดีที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ปยุต เงากระจ่าง, เอนก นาวิกมูล และวรัญญา เวชุนุเคราะห์ (2544) ได้กล่าวสอดคล้อง

คล้ายกันว่า ภาพประกอบในยุคแรกได้รับอิทธิพลมาจากฝรั่งหรือจากตะวันตกเนื่องจากเป็น ศาสตร์ที่ไทยเรารับมาจากตะวันตก

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468) ประชาชนมีความรู้มากขึ้น ส่งผลต่อ ความต้องการในการอ่านที่มีมากขึ้น ดังที่ ระวีวรรณ ประกอบผล (2530) กล่าวว่า ในสมัยรัช กาลที่ 6 เป็นสมัยที่สามัญชนเข้ามาดำเนินกิจการนิตยสารกันมากกว่าที่แล้่วมา ทั้งนี้เพราะ สภาพสังคมและเศรษฐกิจการเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลง ประชาชนมีความรู้และการศึกษาดีขึ้น สอด คล้องกับ ดร.ณิ หิรัญรักษ์, (2530) กล่าวว่า การที่มีโฆษณามากแสดงว่าการค้าสมัยนั้น เจริญ มากขึ้นและเห็นประโยชน์ของการโฆษณาสินค้าในหน้าหนังสือแล้ว ในขณะที่เดียวกันมีผู้นิยมอ่าน นิตยสารมากขึ้นด้วย

และในยุคนี้การพิมพ์ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างมาก โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการ พัฒนาการพิมพ์ในรัชกาลที่ 5 การโฆษณาพัฒนาและเจริญขึ้นอย่างมาก เห็นได้จากความนิยม ในการลงโฆษณาในนิตยสารเป็นไปอย่างแพร่หลาย และกว้างขวาง ดังที่ ชวนะ ภวกันันท์ (2528) กล่าวว่า ในสมัยรัชกาลที่ 6 น่าจะเรียกได้ว่าเป็นยุคทองของการลงโฆษณา เพราะใน หน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารยุคนี้มีการลงโฆษณากันมาก จนวัตถุประสงค์ในการทำหนังสือ พิมพ์ก็เบี่ยงเบนเป็นการจัดทำเพื่อการค้ามากขึ้น ...หน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารทุกฉบับใน สมัยรัชกาลที่ 6 นั้น ไม่เคยขาดโฆษณาเลย ทั้งยังนิยมใส่โฆษณาไว้ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ ด้วย บางฉบับถึงกับให้หน้าแรกเป็นโฆษณาทั้งหน้า ส่วนหน้าในก็ยังเป็นโฆษณามากมาย คละ เคล้ากันไป สอดคล้องกับ ธัญญา ประภาสะโนบล (2527) กล่าวว่า การโฆษณาในนิตยสาร สมัยรัชกาลที่ 6 มีพัฒนาการสูงมาก นิตยสารฉบับต่างๆนิยมใส่โฆษณาไว้ในหน้าแรกของ นิตยสารด้วย รูปแบบของการโฆษณามีทั้งที่เป็นข้อความล้วนๆ ไม่มีรูปประกอบ แต่ส่วนใหญ่ แล้วจะเป็นโฆษณาที่มีรูปภาพประกอบด้วย

ด้านการจัดเรียงตัวอักษร มีแบบอักษรเพิ่มขึ้น คือ แบบตัวฝรั่งเศษ รวมทั้งตัวจิวและตัว เอน การสร้างตัวอักษรจากบล็อกไม้ก็เริ่มเปลี่ยนมาใช้บล็อกโลหะ ดังที่ กมล คงทอง (2543) กล่าวว่า การทำบล็อกแม่พิมพ์ไม้ซึ่งเริ่มวิวัฒนาการขึ้นจากการทำบล็อกไม้ด้วยการแกะไม้ ด้วย การแกะก็เปลี่ยนเป็นการทำบล็อกโลหะ โดยใช้สังกะสีและกัดด้วยกรดดินประสิว (Letterpress) ซึ่งสะดวกรวดเร็วกว่าการแกะไม้ สอดคล้องกับ วิริยะ สิริสิงห (2537) กล่าวว่า มีการใช้ตัว พิมพ์ฝรั่งเศษและมีตัวจิวเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ปลายรัชกาลในปี พ.ศ. 2468 ได้เกิดตัวเอนขึ้นใน หนังสือบทละคร ซึ่งเลียนแบบตัวเอนอักษรโรมันเพื่อบรรยายคำพูด ท่าทางผู้แสดง สอดคล้อง กับ กำธร สติรกุล (2505) กล่าวว่า ปี พ.ศ. 2457 จึงมีตัวหนังสือที่เรียกว่า ตัวฝรั่งเศษอันมี ใช้ก่อนที่โรงพิมพ์อัสสัมชัญใช้พิมพ์ หนังสืออุโฆษสมัย ตัวฝรั่งเศษนี้เลียนแบบการออกแบบตัว อักษรโรมัน โดยมีความหนาความบางของเส้นในตัวหนังสือตัวเดียวกัน อันเป็นการเลียนแบบ การเขียนหนังสือบรรจงด้วยปากกาจิมบนกระดาษเรียบ นอกจากตัวฝรั่งเศษแล้ว อุโฆษสมัยยัง มีตัวจิวออกมาด้วย ซึ่งเป็นตัวพิมพ์ที่เล็กกว่าปกติ ...นอกจากตัวฝรั่งเศษหรือที่เรียกย่อๆกันว่า ผ. ศ. แล้ว ตัวโป่งตัวหนาในยุคนี้ ก็มีลักษณะที่เป็นตัวพิมพ์เส้นหนาเส้นบาง อันเกิดจากลักษณะ การวาด

ด้านภาพประกอบ ภาพประกอบเริ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น นิยมใช้ภาพประกอบหลายขนาดในการจัดวางหน้า ขนาดของภาพประกอบที่ใหญ่ขึ้นนี้ส่งผลต่อรูปแบบการจัดวางหน้า ที่ต้องคำนึงถึงการจัดวางภาพประกอบนอกเหนือจากการคำนึงถึงเฉพาะตัวอักษรในยุคนั้นขนาดตัวอักษร ล้วน ภาพสามารถสร้างได้จากบล็อกโลหะทำให้ภาพมีความคมชัดกว่ายุคก่อน ภาพประกอบแบบดัดแปลงธรรมชาติในลักษณะภาพการ์ตูนเริ่มมีปรากฏในยุคนี้ ดังที่ ดร.ณิ หิรัญรักษ์, (2530)กล่าวว่า ในสมัยนี้มีการใช้ภาพถ่ายอย่างกว้างขวาง ส่วนภาพการ์ตูนลายเส้นซึ่งมีมาแต่สมัยก่อนก็ได้มาเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในสมัยนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพล้อการเมือง ภาพล้อบางภาพคนไทยวาดเอง เช่น ภาพฝีพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สอดคล้องกับ ศิริพงษ์ พยอมแย้ม (2537) กล่าวว่า การเขียนภาพประกอบการ์ตูนได้เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยนี้ โดยมี เปล่ง ไตรปิ่น (ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต) เป็นผู้ริเริ่มเขียนขึ้นและลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เดลิเมล์เป็นครั้งแรก แม้แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงสนพระทัยและโปรดการเขียนภาพการ์ตูนลงในหนังสือดุสิตสมิต และได้มีการจัดประกวดการ์ตูนขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ระหว่างปี พ.ศ. 2468-2470 สอดคล้องกับผลการวิจัยของเจิมพันธ์ กอวิฒนสกุล (2516) พบว่า การพิมพ์ภาพประกอบในหนังสือสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีวิวัฒนาการมากกว่ารัชกาลก่อนๆ เป็นสมัยที่เริ่มการพิมพ์ภาพถ่าย พิมพ์ภาพเขียนสีลงในหนังสือ และเป็นสมัยที่เริ่มการเขียนภาพล้อ การลงภาพประกอบข่าวในหนังสือพิมพ์ ภาพการ์ตูนสมัยแรกเป็นการเขียนภาพซ้ำกันก่อนแล้วค่อยมีการ์ตูนการเมืองซึ่งเป็นการล้อบุคคลเสียมาก สมัยนี้เป็นสมัยที่วรรณคดีไทยรุ่งเรืองมาก การพิมพ์หนังสือจึงมีวิวัฒนาการไปด้วย และนักเขียนภาพประกอบในหนังสือเริ่มเขียนชื่อของตนกำกับที่ภาพ หรือผู้จัดพิมพ์ก็กล่าวไว้ในคำนำของหนังสือ มีนักเขียนภาพประกอบเด่นๆหลายคน

เหตุการณ์ที่ส่งผลต่อวงการโฆษณา และแสดงให้เห็นว่าโฆษณาในยุคนี้เริ่มเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย คือ การเกิดขึ้นของบริษัทรับจ้างโฆษณาที่เปิดขึ้นเพื่อรองรับความเจริญของกิจการโฆษณาที่เพิ่มมากขึ้น ดังที่ วิรัช ลภีรัตนกุล กล่าวว่า ในปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีเหตุการณ์สำคัญอีกอย่างหนึ่งของวงการโฆษณาไทย เกิดขึ้น นั่นคือ ได้มีบริษัทรับจ้างโฆษณาเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2467 ได้แก่ บริษัทสยามแอดเวอร์ไทซิง (Siam Advertising Co.) ดำเนินงานในลักษณะของบริษัทโฆษณาในท้องถิ่น ผู้ก่อตั้งและเป็นเจ้าของคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมกำแพงเพชรอัครโยธิน...การเกิดของบริษัทโฆษณาสยามแอดเวอร์ไทซิง ย่อมแสดงให้เห็นว่าการโฆษณาในสมัยนี้เจริญรุ่งเรือง จนกระทั่งมีผู้คิดทำธุรกิจเกี่ยวกับการโฆษณานั้น ในรูปของบริษัทการค้า ซึ่งคงจะถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของธุรกิจโฆษณาในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น โดยเปลี่ยนจากการที่ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าติดต่อโดยตรงกับเจ้าของสื่อเพื่อลงโฆษณามาเป็นการมีตัวกลางรับจัดทำโฆษณาและติดต่อกับสื่อให้ ซึ่งเป็นลักษณะของธุรกิจการโฆษณาในปัจจุบันนั่นเอง

ในสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468-2477) เกิดเหตุการณ์สำคัญคือ สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งส่งผลต่อกระดาษที่ใช้ในการพิมพ์ขาดแคลน ดังที่ วิริยะ สิริสิงห (2537) กล่าวว่า ในสมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการพิมพ์หนังสือชบเซาลง เนื่องจาก

เศรษฐกิจตกต่ำ และเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 กระจาปอนด์มีราคาแพงพอกับทองคำ จนเมื่อสงครามเลิก กิจการพิมพ์จึงเริ่มขึ้นใหม่อีกครั้ง มีชาวไทยและต่างประเทศออกหนังสือแข่งกันมากมาย ทั้งหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารรายสัปดาห์ รายเดือน โรงพิมพ์ขยายออกไปแทบทุกจังหวัด สอดคล้องกับ ดร.ณิ หิรัญรักษ์ (2530) กล่าวว่า ในสมัยรัชกาลที่ 7 การขยายตัวของนิตยสารก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากรัชกาลก่อน จำนวนนิตยสารมีถึง 160 ฉบับ หนังสือพิมพ์รายวันมี 37 ฉบับ การจัดทำนิตยสารสมัยนี้จัดได้ว่าเป็นอาชีพอย่างหนึ่งของผู้มีใจรัก สอดคล้องกับ ระวีวรรณ ประกอบผล (2526) กล่าวว่า นิตยสารสตรีในสมัยนี้ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นนิตยสารอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในด้านของการจัดรูปเล่ม ภาพประกอบ การเสนอเนื้อหา ซึ่งมีทั้งเรื่องอ่านเล่น คอลัมน์ และบทความต่างๆ โดยเฉพาะนิตยสารสตรี จัดเป็นนิตยสารที่มีความเด่น และมีความสำคัญมาก ในด้านที่เป็นต้นแบบของการกำหนดเนื้อหาของนิตยสารสตรีในปัจจุบัน

ด้านการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาในช่วงนี้นิยมล้อมกรอบโฆษณาด้วยเส้นแบบง่ายๆ รวมทั้งลวดลายแบบทูลุหระ มีทั้งลวดลายแบบตะวันตกและลวดลายแบบไทย โดยประยุกต์ใช้ลายไทยในการสร้างเป็นกรอบโฆษณา กรอบโฆษณาในลักษณะเช่นนี้เริ่มนิยมตั้งแต่ พ.ศ.2456 และ พัฒนาจากกรอบโฆษณาที่มีความเรียบง่ายมาเป็นกรอบที่ทูลุหระ ประติประดอยมากยิ่งขึ้น สาเหตุที่ใช้เส้นล้อมกรอบโฆษณานั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากความคิดของนักออกแบบ จากการสัมภาษณ์ วรวิชัย เวชุนุเคราะห์ (2544) ได้ให้เหตุผลที่มีการสร้างกรอบเพื่อล้อมโฆษณาว่า เนื่องจากโฆษณาในสมัยนี้ยังมีขนาดเล็กและลงโฆษณาหลายโฆษณารวมในหน้าเดียวกัน ทำให้ทางโรงพิมพ์ต้องใช้เส้นเป็นตัวบ่งบอกขอบเขตและขนาดของโฆษณาขึ้นนั้นๆ และเพื่อกันตัวเรียงที่เรียงไว้ในบล็อกไม้ให้ล้ม เพื่อการใช้ในการพิมพ์ครั้งต่อไป ต่อมาเมื่อโฆษณาขนาดเต็มหน้า นิยมแพร่หลายการใช้กรอบโฆษณาจึงลดความนิยมลง เพราะขนาดหน้ากระดาษของนิตยสารเป็นตัวกำหนดขอบเขตของโฆษณาขึ้นนั้นๆ ในส่วนของการจัดเรียงตัวอักษรนั้นเนื่องจากแบบตัวอักษรที่มีอยู่น้อยแบบ ทำให้ไม่เอื้ออำนวยต่อการออกแบบที่มีความหลากหลาย จึงได้มีการใช้ตัวอักษรที่แกะจากบล็อกไม้และบล็อกโลหะใช้ผสมกับตัวเรียงพิมพ์ ทำให้ได้แบบอักษรที่สามารถตอบสนองความหลากหลายในการออกแบบได้มากขึ้น รวมทั้งมีส่วนทำให้แบบอักษรมีความหลากหลายและพัฒนามากยิ่งขึ้น

ด้านการจัดเรียงตัวอักษร วศิน เตชะธิตติ (2526) กล่าวว่า วิธีโฆษณามักเน้นตัวหนักตัวเบา หรือตัวโตตัวเล็ก ใช้สีฉนวนแปลกๆหรือถ้อยคำพรรณนาโวหารยืดยาว บางครั้งก็มีภาพประกอบด้วย และ ในด้านภาพประกอบ ระวีวรรณ ประกอบผล (2530) กล่าวว่า เนื่องจากระบบการพิมพ์ได้ก้าวหน้าขึ้นมาก นิตยสารในสมัยนี้ จึงมีการตีพิมพ์รูปถ่ายมากมาย ส่วนใหญ่เป็นภาพขาวดำ รูปแบบการจัดรูปเล่มก็มีลักษณะที่เป็นระเบียบระบบแบบการทำนิตยสารมากขึ้น การโฆษณาก็มีมากขึ้น และมีการใช้รูปภาพในการโฆษณามากขึ้นด้วย

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2477-2489) โดยภาพรวมโฆษณาในสมัยนี้มีลักษณะไม่แตกต่างจากสมัยรัชกาลที่ 7 มากนัก ภาพประกอบประเภทภาพถ่ายได้รับความนิยมมากขึ้น อันเนื่องมาจากสามารถพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์บล็อกกรีนได้แล้ว แต่คุณภาพยังไม่ดีนัก เมื่อเทียบ

กับภาพถ่ายเส้น ภาพลายเส้นมีคุณภาพมากกว่าภาพถ่ายมาก สอดคล้องกับ ชวนะ ภวานันท์ (2528) กล่าวว่า รูปแบบโฆษณาในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ ก็พบว่ายังคงลักษณะเดิมอยู่ คือ เห็นวิธีการเขียนแบบตัวหนังสือหนาเบา หรือตัวโตตัวเล็ก พยายามใช้สำนวนแปลกๆ หรือ พรรณาถ้อยคำอย่างยืดยาว อาจจะใช้ภาพประกอบในเชิงของลายเส้น เพื่อสื่อความหมายได้ ชัดเจนยิ่งขึ้นเท่านั้น ส่วนสภาพการณ์ในสมัยนี้ กำธร สถิรกุล (2515) กล่าวว่า ในสมัยรัชกาลที่ 8 การพิมพ์การผลิตหนังสือขบเซาหลงเพราะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจหนังสือที่ผลิตออกมาคุณภาพต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 กระดาษขาดแคลนมากต้องใช้กระดาษที่ผลิตในประเทศในขณะนั้นพิมพ์ซึ่งมีคุณภาพต่ำมากและสีคล้ำ หลังจากนั้นมาแล้วกิจการพิมพ์ของไทยก็ได้มีความเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ

ในสมัยรัชกาลที่ 9 (พ.ศ. 2489-ปัจจุบัน) ถือได้ว่าเป็นยุคเริ่มแรกของการโฆษณาที่มีความเป็นสากลมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ มากมาย เช่น การนำระบบการพิมพ์แบบออฟเซตมาใช้ในการพิมพ์สิ่งพิมพ์โฆษณา ทำให้ภาพถ่ายเส้นลดความนิยมลงและภาพถ่ายเข้ามาแทนที่ ถือได้ว่าเป็นยุคของการเข้าสู่ระบบการโฆษณาอย่างแท้จริง ดังที่ ยุพิน ธรรมศรี (2533) กล่าวว่า ในราวปีพ.ศ. 2496 ในช่วงนั้นที่เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการโฆษณาเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด และแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาร่วมเสริมสร้างให้ธุรกิจในเมืองไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้นจวบจนปัจจุบันนี้ สอดคล้องกับ ธัญญา ประภาสะโนบล (2527) กล่าวว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2500-2510 นับได้ว่าเป็นยุคของการเริ่มต้น หรือยุคบุกเบิกของอุตสาหกรรมการโฆษณาของไทยซึ่งพยายามที่จะยืนอยู่บนขาของตนเอง พยายามปักหลักฝังรากเพื่อการเจริญเติบโตต่อไป ...ในด้านเทคนิคการพิมพ์นั้น ระบบการพิมพ์แบบออฟเซตได้เข้ามาและมีส่วนทำให้การพิมพ์ภาพถ่ายก้าวหน้าขึ้น มีการพิมพ์ 4 สี เป็นสีธรรมชาติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติของการโฆษณาทางสื่อสิ่งพิมพ์ เพราะได้ปลดปล่อยการโฆษณาออกจากภาพถ่ายเส้น และได้มีบริษัทโฆษณาข้ามชาติเข้ามาเปิดในไทยเพิ่มมากขึ้น ดังที่ มานิต รัตนสุวรรณ (2531) กล่าวว่า ในปีพ.ศ. 2495 ได้เกิดบริษัทโฆษณายุคใหม่ โดยชาวต่างประเทศได้นำความคิดมาจากตะวันตก และดำเนินการเหมือนการโฆษณาในภาคตะวันตกอย่างชัดเจน บริษัทโฆษณายุคใหม่นั้น ถือเป็นต้นกำเนิดของบริษัทโฆษณาชนิดสมบูรณ์แบบ (Full-House Agency) ซึ่งเจริญต่อมาในปัจจุบัน....พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์โฆษณาของเมืองไทย จึงได้เริ่มต้นอีกครั้งแต่อยู่ในมือของนักสร้างสรรค์ชาวต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่

ด้านการศึกษาทางด้านการพิมพ์ การออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณานั้น วัลลภ สวัสดิวัลลภ (2527) กล่าวว่า ในช่วงระยะเวลา 10 ปี หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง กิจการพิมพ์ในประเทศไทยได้พัฒนามากขึ้น ประกอบกับมีการสอนวิชาการพิมพ์ในระดับสูง และประชาชนหันมาใช้บริการการพิมพ์มากขึ้น จึงเป็นแรงเสริมให้กิจการพิมพ์ตื่นตัว และขยายออกสู่ต่างจังหวัดอย่างรวดเร็วเกือบทั่วประเทศ สอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2536) กล่าวเมื่อการออกแบบได้รับการยอมรับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน การศึกษาทางด้านการออกแบบก็ขยายตัวกว้างขึ้น นอกจากการศึกษารอบแบบทั่วไป ยังมีการศึกษาการออกแบบเฉพาะด้านอีกด้วย เช่น การออกแบบอุตสาหกรรม การออกแบบโฆษณา การออกแบบสิ่งพิมพ์ การออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ การออกแบบแฟชั่น การออกแบบตกแต่ง เป็นต้น เมื่อสังคมติดต่อสื่อสารถึงกันอย่างรวดเร็ว ทำให้การศึกษาทางด้านการออกแบบ แหล่งความรู้และรูปแบบงานออกแบบติดต่อถึงกัน และรับอิทธิพลกันอย่างกว้างขวางสำหรับเมืองไทยเรา การออกแบบสมัยใหม่ซึ่งมุ่งแสวงหาประโยชน์จากงานออกแบบ เพื่อช่วงชิงผู้บริโภค ได้เติบโตขึ้นในช่วงอันสั้นจากทศวรรษ 2520 ก่อนหน้านั้นบริษัทต่างชาติไม่ว่าจะเป็นจากสหรัฐอเมริกาหรือญี่ปุ่น ก็มักบุกตลาดเมืองไทยพร้อมกับบริษัทออกแบบโฆษณาในทศวรรษ 2520 เราเริ่มต้นตัวทั้งในรูปบริษัทออกแบบโฆษณาของไทย และสถาบันการศึกษาที่เริ่มขยายการผลิตนักออกแบบเข้าไปสู่ตลาดแรงงาน แต่สถาบันการศึกษาศิลปะก็ยังไม่สามารถทำได้ล่าช้า ไม่เด่นชัด และไม่สามารถแยกย่อยนักออกแบบเฉพาะสาขาให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมได้

ด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการพิมพ์ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ดังที่ วัลลภ สวัสดิวัลลภ (2527) กล่าวว่า กระดาษที่ใช้ในปัจจุบันมีคุณภาพดีกว่าในอดีต กล่าวคือ มีผิวเรียบเนียน เนื้อไม่หยาบขรุขระ ทำให้สามารถพิมพ์ตัวพิมพ์ที่มีขนาดเล็กและเส้นบางลงได้ ตลอดจนหัวและเส้นแวนอนของตัวอักษรสามารถทำให้กลมและโค้งมนได้สะดวก ตัวพิมพ์จึงมีมากแบบ มากขนาด และสวยงาม สะอาดตา ลดความทื่อทะอันเกิดจากเส้นและขนาดลง

การจัดวางหน้าโดยใช้กริดช่วยในการออกแบบปรากฏในยุคนี้ ดังที่ วรวิชญ เวชนูเคราะห์ (2544) ได้กล่าวไว้จากการสัมภาษณ์ว่า สมัยก่อนฝ่ายศิลป์ไม่นิยมใช้กริด เนื่องจากยังไม่มีความรู้ แต่ใช้อุปกรณ์อย่างง่าย ๆ ช่วยในการจัดวางหน้าสิ่งพิมพ์โฆษณา จนประมาณ ปี พ.ศ. 2520 จึงเริ่มรู้จักและใช้กริดอันเนื่องมาจากฝรั่งที่เข้ามาเปิดบริษัทโฆษณาในยุคนี้ นำมาเผยแพร่สอดคล้องกับ สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2542) กล่าวว่า การทำเลย์เอาต์ในปัจจุบันนิยมใช้ตารางกริด (Grid Scale) เข้าช่วยในการกำหนดพื้นที่ของตัวอักษรและภาพประกอบ ซึ่งช่วยให้การจัดหน้าเป็นระเบียบและลงตัวยิ่งขึ้น

ด้านการจัดเรียงตัวอักษร การจัดเรียงตัวอักษรเริ่มได้มาตรฐาน มีประสิทธิภาพสูงเกิดขึ้นในช่วงที่ใช้การเรียงพิมพ์ด้วยเครื่องโมนोไทป์ (Monotype) ประกอบกับความรู้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณามีมากขึ้น ทั้งด้านการจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และภาพประกอบ ดังที่ วรวิชญ เวชนูเคราะห์ (2544) ได้กล่าวไว้จากการสัมภาษณ์ว่า ช่วงที่ใช้การเรียงพิมพ์จากเครื่อง Monotype เป็นช่วงที่ตัวอักษรมีความสวยงาม การจัดเรียงตัวอักษรได้มาตรฐาน เริ่มมีมาตรฐานที่ดีกว่าในยุคก่อนๆ ที่เรียงพิมพ์ด้วยมือ หรือตัวอักษรจากการเขียนด้วยมือมากขึ้น สอดคล้องกับ กำธร สติรกุล (2505) กล่าวว่า หลัง พ.ศ. 2500 มาแล้วนี้ ก็ได้มีความก้าวหน้าในทางการปรับปรุงตัวพิมพ์ไทย คือ บริษัท โมนาไทป์ (Monotype) ได้ดัดแปลงเครื่องหล่อและเรียงตัวพิมพ์ให้ใช้หล่อและเรียงตัวพิมพ์ไทยออกมาได้พร้อมกัน และได้สร้างตัวพิมพ์โมนาไทป์ขึ้น เป็นตัวพิมพ์ที่แปลกตา หัวอักษรขาด ไม่กลมเป็นตัวที่มีเส้นหนาและเส้นบางเกิดจากการวาด ได้สร้างขึ้นหลายแบบ หลายขนาด ทั้งตัวธรรมดาและตัวหนา ซึ่งเป็นตัวที่เรียงแล้วจะประหยัดกระดาษได้มาก วิวัฒนาการของตัวอักษรนั้นได้เปลี่ยนแปลงสืบเนื่องจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน ดังที่ วัลลภ สวัสดิวัลลภ (2527) กล่าวว่า ตัวพิมพ์หรือตัวเรียงที่ใช้ในปัจจุบันเมื่อเทียบกับตัวพิมพ์ที่ใช้ในสมัยแรกๆ แล้วจะพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันมาโดยลำดับ และคงจะพัฒนาต่อไปอีกตามวิวัฒนาการของเทคโนโลยีใหม่ๆ

ด้านภาพประกอบ เริ่มเปลี่ยนจากภาพประกอบลายเส้นมาสู่ภาพถ่ายเนื่องจากการเริ่มใช้การพิมพ์ Offset ในการพิมพ์สิ่งพิมพ์โฆษณาและสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นๆ ดังที่ ชวนะ ภวภานันท์ (2528) กล่าวว่า ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จากภาพวาดลายเส้น การใช้ถ้อยคำพรรณนาความอย่างยืดยาว ก็ได้รับการพัฒนาให้มีความกระชับมากขึ้น และใช้ภาพประกอบจากภาพถ่ายตลอดจนมีความเป็นศาสตร์ของวิชาการโฆษณามากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจิมพันธ์ กอวัฒนสกุล (2516) พบว่า ลักษณะของภาพประกอบในปัจจุบันได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น และสวยงามขึ้นตามความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคนิคการพิมพ์ โรงพิมพ์ต่างๆ เปลี่ยนการพิมพ์แบบเลตเตอร์เพรส (Letter Press) มาเป็นแบบ ออฟเซต (Offset) เกือบทั้งหมด ในด้านการศึกษอบรมเจ้าหน้าที่การพิมพ์มีการสอนวิชา

ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทอย่างสูงในการใช้เป็นเครื่องมือตอบสนองความสามารถและจินตนาการของนักออกแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้การออกแบบมีความสะดวก รวดเร็ว มากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อการจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ ดังที่ วิริยะ สิริสิงห์ (2537) กล่าวการใช้คอมพิวเตอร์ในการออกแบบสิ่งพิมพ์และกระบวนการว่า ในปัจจุบันการพิมพ์ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อมีต้นฉบับ และบรรณาธิการตรวจแก้ไขแล้ว ก็ส่งต้นฉบับไปให้พนักงานพิมพ์ พนักงานพิมพ์ซึ่งมีความคิดสร้างสรรค์ ใช้คอมพิวเตอร์ออกแบบ วาดรูป พนักงานพิมพ์ก็จะเลือกแบบตัวอักษร สร้างรูปจัดวางตัวอักษรและรูปภาพให้เหมาะสมกับขนาดหน้าหนังสือ เสร็จแล้วก็สั่งให้เครื่องคอมพิวเตอร์พิมพ์เรื่องราวที่จัดหน้าเสร็จแล้วนั้น ออกมาเป็นสีได้ตามต้องการ บรรณาธิการตรวจดูอีกครั้งหนึ่ง ถ้ามีสิ่งที่ต้องแก้ไข ไม่ว่าจะ เป็นข้อความหรือรูปภาพก็สามารถสั่งแก้ไขได้ทันทีกับเครื่องคอมพิวเตอร์ และเสียเวลาเพียงเล็กน้อย สอดคล้องกับ ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2542) กล่าวถึงการใช้ตัวอักษรจากคอมพิวเตอร์ว่า ในปัจจุบันการออกแบบและการสร้างตัวอักษร ได้กลายมาเป็นกระบวนการที่สร้างขึ้นด้วยคอมพิวเตอร์ เนื่องจากความสามารถในการเก็บบรรจรูปแบบตัวอักษร หรือฟอนต์ชนิดต่างๆที่เรียกว่า ระบบ โพสต์สคริปต์ฟอนต์ (Postscript Fonts) ซึ่งเป็นระบบตัวอักษรที่สร้างขึ้นด้วยการกำหนดค่าพารามิเตอร์ให้เกิดเป็นรูปร่าง ขนาด และสีที่แตกต่างกันออกไปได้อย่างอิสระ ดังนั้นตัวอักษรประเภทนี้จึงมีคุณสมบัติเป็นภาพ สามารถนำมาปรับแต่งย่อขยาย และเปลี่ยนแปลงได้อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยนักออกแบบสามารถมองเห็นและตัดสินใจการออกแบบของหน้าจอหรือสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏบนจอภาพ และ พิมพ์ออกมาได้ตรงกัน สอดคล้องกับ วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวถึงการถ่ายภาพประกอบจากคอมพิวเตอร์ว่า การสร้างภาพประกอบด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ในปัจจุบันคอมพิวเตอร์มีบทบาทมาก มีโปรแกรมสำหรับสร้างภาพ มีรูปแบบของโปรแกรมให้เลือกลักษณะภาพประกอบได้หลายโปรแกรม ซึ่งแต่ละโปรแกรมมีลักษณะที่ได้รูปภาพที่ต่างกันออกไป มีทั้งรูปแบบที่ออกแบบสำเร็จแล้ว กับรูปแบบที่ต้องสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ มีความใกล้เคียงกับการสร้างภาพประกอบด้วยมือ แต่มีอุปกรณ์ใช้งานได้หลากหลายและสะดวก ภาพประกอบที่สร้างด้วยคอมพิวเตอร์สามารถใช้เทคนิคตัดต่อตกแต่งเพิ่มเติมได้ทำให้ได้ภาพประกอบรูปแบบแปลก ทั้งนี้เพราะมีอุปกรณ์การใช้งานเป็นเทคนิคที่ทำให้ได้งานหลากหลาย ภาพประกอบจากคอมพิวเตอร์จะมีลักษณะเหมือนภาพ

ประกอบการตกแต่งภาพประกอบด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์กำลังเป็นที่นิยมแพร่หลายในวงการสิ่งพิมพ์มาก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้สิ่งพิมพ์โฆษณาไทยมีวิวัฒนาการ จากอดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่องในแต่ละยุคสมัยนั้น เกิดจากหลายสาเหตุปัจจัยประกอบเข้าด้วยกัน สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) การขยายตัวของสังคม การศึกษา และเศรษฐกิจ 2) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์ และ 3) ความก้าวหน้าทางวิชาการด้านความรู้เกี่ยวกับการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา และนัยออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาในยุคต่างๆ สอดคล้องกับ อารี สุทธิพันธุ์ (2515) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มีส่วนทำให้การออกแบบเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ 1) อิทธิพลจากความเข้าใจในความเป็นจริงทางศิลปะและการออกแบบ 2) อิทธิพลจากความก้าวหน้าของวัสดุ และวิธีการ และ 3) อิทธิพลจากการขยายตัวของสังคม และความต้องการของประชาชน สอดคล้องกับ สังเกต นาคไพจิตร (2530) ได้กล่าวถึงมูลเหตุที่มีการวิวัฒนาการการออกแบบ ดังนี้ 1) การเติบโตของสังคม เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นสังคมก็ขยายกว้าง การติดต่อสื่อสารต่อกันมีบทบาทอันสำคัญยิ่ง การออกแบบผลงานจึงต้องมีการปรับปรุงและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และจำนวนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อมของสังคม จากการผลิตด้วยมือก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงนำเครื่องจักรเข้ามาช่วยเพื่อให้เพียงพอกับปริมาณการเพิ่มของประชากร 2) การศึกษาและความก้าวหน้าทางความรู้ของประชากร ทำให้เกิดขบวนการออกแบบแต่ละแขนงได้ถูกปรับปรุง ทดลอง มีคุณค่าตรงตามความต้องการ และ 3) ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ โดยเฉพาะเครื่องจักรกล เป็นผลผลักดันให้เกิดขบวนการผลิตและรูปแบบของการออกแบบวัสดุต่างๆ สอดคล้องกับ ปิยะชาติ แสงอรุณ (2531) ได้กล่าวถึงอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงงานออกแบบ ดังนี้ 1) เกิดจากอิทธิพลของความเชื่อในแนวความคิดที่ต่างกัน อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะทำในสิ่งที่ตนเชื่อและพัฒนาแนวทางในรูปแบบของตนต่อไป ซึ่งมีไปจากดั้งเดิมหรือกลุ่มเดิม หรือสังคมเดิม ทำให้มีแนวทางและรูปแบบ ตลอดจนวิธีการใหม่ที่เกิดขึ้น 2) เกิดจากความก้าวหน้าทางวิชาการทั้งในแง่ของวัสดุกระบวนการวัสดุใหม่ๆ และกระบวนการเทคนิคใหม่ๆ ก่อให้เกิดความคิดและแนวทางในการออกแบบแปรเปลี่ยนไปจากเดิม มีการสร้างสรรค์รูปแบบวิธีการ และประโยชน์การใช้ที่แตกต่างและกว้างไกลออกไป และ 3) เกิดจากการขยายตัวของสังคม ลักษณะการปกครองและการอยู่ร่วมกันจากสังคมเล็กไปสู่สังคมที่ใหญ่กว่าหรือสากล ความต้องการย่อมเปลี่ยนไปทางเชิงคุณภาพและปริมาณ อันส่งผลถึงรูปแบบการผลิต กรรมวิธี และการใช้วัสดุ ซึ่งเป็นอิทธิพลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการออกแบบที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุบลวรรณ ปิติพัฒนาะไพจิตร และ อวยพร พานิช (2527) พบว่า กิจกรรมการโฆษณาเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญทางเทคโนโลยีที่เข้ามาสู่สังคมไทยด้วยจึงมีผลให้ลักษณะและเนื้อหาของโฆษณามีการเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ ทั้งด้านรูปแบบและภาษาที่ใช้

ตอนที่ 2 การศึกษาความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยที่มีต่อการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

1. วัตถุประสงค์การสอน

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนในด้านวัตถุประสงค์การสอน รายการที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และภาพประกอบ สอดคล้องกับ ปิยนาล บุณนาค (2537) กล่าวว่า การศึกษาเรื่องราวในอดีตอาจจะทำให้มนุษย์ในช่วงปัจจุบันได้ใช้เป็นแนวทางในการนำมาศึกษา วิเคราะห์ หรือเป็นตัวอย่างที่จะไม่ถึงกับซ้ำรอยเดิมที่เดียวทุกอย่าง เพราะประวัติศาสตร์จะเป็นตัวเชื่อมระยะเวลาต่างๆในอดีตเข้าด้วยกัน การเรียนรู้อดีตช่วยในการปฏิบัติตนเองของสังคมในปัจจุบันและอนาคตโดยมีผลผลิตพลาดน้อยที่สุด ฉะนั้นจึงเป็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ ในแง่เหล่านี้ สอดคล้องกับ สัจด์ อุทรานันท์ (2527) กล่าวว่า ในบางครั้งการจัดหลักสูตรจะมีความเกี่ยวข้องกับการบรรจุเนื้อหาสาระหลายวิชาเข้าไว้ในหลักสูตรเดียวกัน ในกรณีเช่นนี้เนื้อหาสาระของวิชาต่างๆที่นำมาบรรจุไว้จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์กันด้วย ทั้งนี้เพื่อให้วิชาเหล่านั้นส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน จะทำให้ผู้เรียนได้สร้างความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิชาเหล่านั้นได้โดยสะดวก สอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด (2537) กล่าวว่า การสอนจะมีลักษณะดังนี้คือ มีการจัดดำเนินการของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะทำกิจกรรมที่อาศัยกระบวนการ (Process) ของสมอง เช่น ฟัง อ่าน พูด เขียน โยงความสัมพันธ์ เปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว ผลการเรียนรู้อาจอยู่ในรูปของความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การประเมินผล ฯลฯ สอดคล้องกับ สุพิน บุญชูวงศ์ (2531) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ควรมุ่งพัฒนาการคิด วิเคราะห์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักแก้ปัญหาตามแนวทางของตน และรู้จักประเมินความคิดของตนด้วย สอดคล้องกับ อัครวิน ศิลปเมธากุล (2543) กล่าวว่า การศึกษาความหมายและวิธีการปฏิบัติทางการออกแบบถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสร้างความเข้าใจและบ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัย และส่วนประกอบที่สำคัญทางการออกแบบพื้นฐาน กระบวนการออกแบบจึงเป็นขั้นตอนสร้างสรรค์ ซึ่งเริ่มต้นจากกระบวนการคิดที่จะนำไปสู่วิธีการในการปฏิบัติ

ในส่วนของความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสอนในรายวิชาใด รายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ วิชาการออกแบบโฆษณา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อารักษ์ ศาสตร์สิงห์ (2538) พบว่า ในด้านเนื้อหาสาระรายวิชาของวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ อาจารย์ผู้สอน ผู้ประกอบการ และนักศึกษามีความคิดเห็นว่าควรเน้นเนื้อหาเรื่องความเป็นมาวิวัฒนาการ และกระบวนการการออกแบบงานนิเทศศิลป์ในด้านต่างๆ สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาการโฆษณา สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2537) ดังนี้ ศึกษาประวัติและวิวัฒนาการของการโฆษณาโดยสังเขป การโฆษณาประเภท

ต่างๆ กระบวนการของการโฆษณา การจัดการงานโฆษณา และกระบวนการสร้างสรรค์และผลิตผลงานเพื่อการโฆษณาในสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อโฆษณาอื่นๆ สอดคล้องกับ คำอธิบายรายวิชาการโฆษณา 1 สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (2541) ดังนี้ ศึกษาประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ตลอดจนโครงสร้างของบริษัทโฆษณา ทฤษฎีและวิธีการการโฆษณาทางเศรษฐกิจ การวางแผน การวิเคราะห์การตลาด และความต้องการ ตลอดจนพฤติกรรมของผู้บริโภค ชนิดของสื่อ การเลือกสื่อ การกำหนดงบประมาณ การประเมินผล กฎหมายและจรรยาบรรณ การเขียนคำโฆษณาและการสร้างภาพโฆษณา

ในส่วนของความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อวัตถุประสงค์การสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ รายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจความหมาย ความเป็นมาของการจัดวางหน้าสิ่งพิมพ์โฆษณา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สอดคล้องกับ ปิยนาด บุนนาค (2537) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์จะเป็นตัวแกนกลาง เชื่อมความรู้ ความเข้าใจในวิชาการแขนงต่างๆ การที่รู้ถึงประวัติของวิชาต่างๆ ทำให้การเรียนรู้ ความเข้าใจในวิชาการนั้นๆ มีความชัดเจน แจ่มแจ้งขึ้น เพราะฉะนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นตัวเชื่อมเป็นแกนกลางของวิชาต่างๆ สอดคล้องกับ แลนซิง (Lansing 1976) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ ด้านพุทธิพิสัยว่า พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งมีความมุ่งหมายด้านสติปัญญาเกี่ยวกับการระลึกได้ หรือจดจำความรู้ และ พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา เป็นความรู้เกี่ยวกับศิลปะในหลายด้าน ด้านหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการทำงานศิลปะ และเข้าถึงงานศิลปะ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด และช่วยให้เขาทำงานศิลปะหรือพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับศิลปะได้อย่างเชี่ยวชาญ สอดคล้องกับ สงัด อุทรานันท์ (2527) กล่าวถึงแนวทางการจัดเนื้อหาสาระในแต่ละวิชาว่า ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ จัดให้เรียนเรียงตามลำดับเวลาให้เห็นความต่อเนื่องกัน จะเป็นจากอดีตมาหาปัจจุบัน หรือเรียงจากปัจจุบันไปหาอดีตก็ได้ สอดคล้องกับ มาโนช กงกะนันท์ (2538) กล่าวว่า นักศึกษาวิชาออกแบบควรศึกษาหาความรู้เรื่องประวัติการออกแบบ เพื่อจะได้เข้าใจว่าการออกแบบมีวิวัฒนาการมาอย่างไร ความรู้นี้จะช่วยให้ศึกษามองเห็นแนวทางในการประยุกต์ความรู้เรื่องการออกแบบกับการสร้างผลงานออกแบบของตนในปัจจุบัน ให้มีคุณค่าทั้งด้านการใช้สอย และด้านความงาม นอกจากนั้นความรู้ดังกล่าวยังจะช่วยให้สามารถคาดคะเนได้ว่า งานออกแบบที่ควรจะเป็นในอนาคตน่าจะมีลักษณะและคุณภาพอย่างไร ส่วนรายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญน้อยที่สุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดทักษะปฏิบัติด้านการจัดเรียงตัวอักษร การเรียนการสอนการออกแบบนั้นต้องประกอบด้วยการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป ด้านทฤษฎีนั้นประกอบด้วยเนื้อหาด้านความรู้ทั่วไป และความรู้ด้านการออกแบบ เนื้อหาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในลำดับขั้นของความเป็นมาขององค์ประกอบต่างๆของการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา แต่การจะทำให้ผู้เรียนสามารถ

ประยุกต์ใช้เนื้อหาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยไปสู่การปฏิบัตินั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงทฤษฎีการออกแบบเพื่อเป็นพื้นฐานก่อนการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาด้านต่างๆ ทั้งการจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และภาพประกอบควบคู่กันไป ประกอบกับเนื้อหาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาอาจใช้เป็นข้อมูลที่อ้างอิงหรือใช้ประกอบกับแนวคิดในการออกแบบเท่านั้น ทำให้ผู้เรียนเข้าใจความเป็นมา เกิดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า แต่ไม่อาจประยุกต์ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาได้โดยตรง ด้วยเหตุนี้อาจารย์ผู้สอนจึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญน้อยที่สุด

2. เนื้อหาสาระ

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนในด้านเนื้อหาสาระ รายการที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดในระดับสำคัญมากที่สุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจหลักเกณฑ์ในการพิจารณาออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา และกระบวนการผลิตสิ่งพิมพ์โฆษณาขั้นนั้นๆ สอดคล้องกับ มาโนช กงกะนันท์ (2538) กล่าวว่า ความรู้เรื่องประวัติการออกแบบจะเสริมสร้างให้นักศึกษาเป็นนักออกแบบที่มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความมั่นใจในศาสตร์ของตนยิ่งขึ้น และสามารถสร้างผลงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับ Gregg Berryman (1979) กล่าวว่า นักออกแบบกราฟิกโดยทั่วไปออกแบบเกี่ยวกับข้อมูลเพื่อการอ่าน นักออกแบบกราฟิกมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับผลที่มีต่อผู้อ่าน พยายามให้คนที่เป็กลุ่มเป้าหมายตอบสนองในเชิงบวกต่อข้อมูลข่าวสารที่มองเห็นได้เหล่านี้ สอดคล้องกับ ประชิต ทิณบุตร (2530) กล่าวว่า การออกแบบกราฟิกเป็นการออกแบบที่มีขอบข่ายงานกว้างขวางมากและมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการออกแบบนิเทศศิลป์ (Visual Communication Design) ในอันที่จะต้องเตรียมการและนำเสนอข่าวสารต่อผู้ดู-ผู้อ่านให้สามารถรับรู้ความหมายและแปลความได้ทางสายตาโดยการจัดสื่อกลางต่างๆ เช่น ตัวอักษร, เครื่องหมายสัญลักษณ์, รูปภาพ และอื่น ๆ รวมกัน ด้วยกรรมวิธีของการ ชิด, เขียน, การพิมพ์ การบันทึกภาพ ตลอดจนเทคนิคการสร้างภาพต่างๆทางเครื่องมือ เครื่องจักรกลให้เกิดเป็นรูปร่างที่ประณีต เรียบร้อยสวยงามเพื่อการติดต่อสื่อสารและโน้มน้าวจิตใจกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้ สอดคล้องกับ อัศวิน ศิลปเมธากุล (2543) กล่าวว่า ผู้ออกแบบกราฟิกควรมีความเข้าใจในขั้นตอนกระบวนการผลิตงานกราฟิก มีความสามารถทางด้านศิลปกรรม มีความรู้ความสามารถทางด้านการสื่อสาร และการนำเสนอผลงาน มีความรู้กว้างเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น กระบวนการพิมพ์ เป็นต้น ส่วนประกอบของการออกแบบกราฟิกที่สำคัญในการสร้างสรรค์ควมมีคุณค่าทางความงาม ความเป็นสุนทรียศาสตร์บนงานกราฟิก ผู้ออกแบบจะต้องพิถีพิถันกับการคิด การแก้ปัญหา และการกำหนดรูปแบบให้น่าสนใจ สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ ไชยทิพย์ (2544) กล่าวว่า งานกราฟิกที่ดีต้องขึ้นอยู่กับการออกแบบที่ดีด้วย นับตั้งแต่หลักการเบื้องต้นของศิลปะ รวมถึงการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่นำมาใช้ในการผลิตตัวสตุกราฟิก นอกจากนี้ยังต้องมีความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งจะสามารถนำมาใช้ในการออกแบบงานกราฟิกด้วย เพื่อที่จะสามารถพัฒนางานออกแบบให้ทันกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ โกสุม สายใจ (2537) กล่าวว่า การออกแบบสิ่งพิมพ์ ต้องใช้ผู้มีความชำนาญด้านนี้โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นงาน

ของนักออกแบบนิเทศศิลป์ ที่ต้องใช้ความรู้ด้านต่างๆ เช่น ธรรมชาติการรับรู้ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย รู้จักลักษณะของสิ่งพิมพ์ที่ดี ขั้นตอนและระบบการพิมพ์ นอกจากนี้ควรนำหลักการจัดภาพ ความประสานกลมกลืน ความสมดุล การสร้างจุดสนใจ มาช่วยในการออกแบบให้สิ่งพิมพ์มีเสน่ห์ สวยงาม ดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

ในส่วนของการคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อเนื้อหาสาระวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบรายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ วิวัฒนาการฯ ด้านการจัดเรียงตัวอักษรทำให้ผู้เรียนเข้าใจลำดับขั้นของพัฒนาการของแบบตัวอักษร ครอบคร้วตัวอักษร รูปแบบการจัดตัวอักษร และการอ่านง่ายหรือประจักษ์ภาพ (Legibility) สอดคล้องกับ สันติ คุณประเสริฐ (2542) กล่าวว่า การศึกษาวิวัฒนาการของการออกแบบตัวอักษรเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่ง ในด้านการปลูกฝังความเข้าใจประวัติความเป็นมา พื้นฐานแนวคิดที่เกี่ยวกับตัวอักษรที่โดดเด่นของแต่ละยุค อิทธิพลและเหตุผลที่ก่อให้เกิดพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลง...ช่วยเสริมสร้างความซาบซึ้งในรูปแบบ (Style) รูปทรง (Form) และโครงสร้าง (Structure) ของตัวอักษร ที่สวยงามในช่วงเวลาต่างๆ เมื่อนักออกแบบมีความเข้าใจในลำดับขั้นตอนวิวัฒนาการย่อมจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษา และ การปฏิบัติงานอย่างถูกหลักวิชาการต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับ ความรู้พื้นฐานด้านการจัดเรียงตัวอักษรที่ผู้เรียน หรือนักออกแบบต้องมี ดังที่ จันทนา ทองประยูร (2537) กล่าวว่า การเลือกใช้ตัวอักษรอ่านง่ายและอ่านออกต้องคำนึงถึง ปัจจัยที่มีผลต่อความสบายในการอ่าน ได้แก่ แบบตัวพิมพ์หรือแบบตัวอักษร ขนาดตัวอักษร น้ำหนักตัวอักษร ความยาวบรรทัด ช่วงบรรทัดหรือระยะห่างระหว่างบรรทัด และปัจจัยอื่นๆ ส่วนรายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญน้อยที่สุด คือ วิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการจัดวางหน้าในยุคต่างๆกัน ที่มีต่อการประกอบอาชีพนิเทศศิลป์ในอนาคต สอดคล้องกับ มาโนช กงกะนันท์ (2538) กล่าวว่า ความรู้เรื่องประวัติการออกแบบจะเสริมสร้างให้นักศึกษาเป็นนักออกแบบที่มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความมั่นใจในศาสตร์ของตนเองยิ่งขึ้น และสามารถสร้างผลงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับ วินัย โสมดี (2525) กล่าวว่า นักออกแบบ ยอมรับความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ตรง และการทดลองจริง ไม่ว่าจะทำด้วยมือหรือเครื่องจักรก็ตาม ถือว่าเป็นคุณค่าต่อการออกแบบต่างๆอย่างมาก ส่วนรูปแบบต่างๆในอดีตนั้นเป็นส่วนกระตุ้นเร้าให้นักออกแบบคิดสร้างสรรค์ต่อไป สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สิ้นลาร์ตัน (2524) กล่าวว่า ในแง่ของวิชาชีพเราจะต้องพิจารณาดูด้วยว่า เนื้อหาเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำหรับวิชาอื่นๆต่อไปหรือไม่ หรือเป็นตัวเนื้อหาของวิชาชีพ หรือเป็นเนื้อหาเสริม ถ้าเป็นเนื้อหาพื้นฐาน หรือตัวเนื้อหาของวิชาชีพ ควรเป็นเนื้อหาที่สำคัญ แต่เนื้อหาเสริมควรเพิ่มเติมเมื่อมีเวลาพอ สอดคล้องกับ สุลักษณ์ ศรีบุรี (2535) กล่าวว่า การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชมและรักที่จะเรียนในรายวิชาใดๆนั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนที่เกื้อหนุน และเกี่ยวเนื่องกัน และที่สำคัญที่สุด คือ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าประโยชน์ของความรู้ในอันที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในเชิงประจักษ์ จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับในวิชา ตระหนักถึงคุณค่า เกิดความชื่นชม ภูมิใจ อันนำไปสู่การมีค่านิยมดี

จากคำกล่าวข้างต้นทั้งหมดสิ่งที่จำเป็นต่อการเรียนด้านการออกแบบ คือ พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า ความสำคัญ ในสิ่งที่เรียน แต่การเรียนเนื้อหาได้แล้วทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าเนื้อหาั้นๆต่อการประกอบอาชีพในอนาคต จำเป็นต้องใช้เวลาในการสะสมประสบการณ์ของผู้เรียน ประสบการณ์ของผู้สอน การจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้ผู้เรียนได้เห็นภาพการประกอบอาชีพจริงในอนาคตโดยเฉพาะการเรียนการสอนในส่วนของ การปฏิบัติ การสร้างสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสนำความรู้ทางทฤษฎีมาใช้เพื่อการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนักการศึกษาและผลการวิจัยดังนี้ ต่อต้าน ธาภิเกษ (2537) ผลการวิจัยพบว่า การสอนให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า เกิดความชื่นชม และประยุกต์ใช้ได้ นั้น จำเป็นที่จะต้องใช้เวลาในการสั่งสมประสบการณ์ ทักษะ และต้องอาศัยครูผู้สอนที่มีความสามารถและประสบการณ์ทางการสอน ดังนั้นการสอนให้บรรลุผลดังกล่าวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัย เวลาและทักษะความสามารถ รวมทั้งประสบการณ์ของผู้สอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จันทิมา โกญจนาท (2524) พบว่า รายวิชาที่มีในหลักสูตรและมีประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ได้แก่ รายวิชาส่วนใหญ่ในหมวดวิชาศิลป์ และรายวิชาที่ไม่มีในหลักสูตรแต่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ ได้แก่ งานศิลปะประเภท Art Works การถ่ายรูปแบบการออกแบบทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับการพิมพ์หนังสือ การตลาด และการประเมินราคางาน เป็นต้น สอดคล้องกับ นวลจิตต์ เขาว์กัรติพงศ์ (2534) กล่าวว่า การนำความรู้ไปใช้งาน มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนมีความสามารถที่จะเข้าใจ และปฏิบัติการทำงานในวิชาชีพโดยใช้ความรู้ความสามารถในการทำงาน ในแนวทางที่คล้ายคลึงกับสิ่งที่ได้เคยเรียนรู้มาให้สำเร็จในงานอาชีพของเขา ผู้เรียนจะได้มีโอกาสใช้ความรู้ ความสามารถ และความคิดทางสมอง เพื่อใช้แก้ปัญหาทางานอย่างคล่องแคล่วและชำนาญ สอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) กล่าวว่า การเรียนในวิชาชีพต่างๆมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีวิสัยทัศน์ในการทำงานจริงในอนาคต การจัดหลักสูตรจึงมีแนวโน้มส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มองเห็นภาพคร่าวๆของการทำงานจากการสร้างกรณีศึกษาที่ลอกเลียนแบบของจริงหรือศึกษาจากกรณีที่เป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และได้สัมผัสจากสถานการณ์ที่ปรากฏไปด้วย ผู้เรียนจึงมีโอกาสได้ คิด วิเคราะห์และโยงทฤษฎีหรือความรู้ที่เรียนไปนำมาใช้แก้ปัญหาที่ผู้เรียนได้ศึกษา

3. วิธีการสอน

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนในด้านวิธีการสอน รายการที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ ผู้สอนควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบ ถึงจุดมุ่งหมายในการสอนวิวัฒนาการฯ ก่อนการสอน สอดคล้องกับ Gagne อ้างถึงในกาญจน์ ภาคสุวรรณ (2535) ได้กล่าวถึงการสอนบทเรียนแต่ละครั้ง ว่าครูควรจัดเหตุการณ์ในการสอน โดยแจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงจุดมุ่งหมายในการสอน สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) กล่าวว่า ควรให้ผู้เรียนได้รับทราบ ว่า ในภาคการศึกษาหนึ่งนั้น เขาจะต้องเรียนอะไร ไม่ควรเก็บไว้เป็นความลับเพราะเมื่อผู้เรียนมีโอกาสรู้ตัวล่วงหน้าว่าจะได้เรียนรู้อะไรบ้าง เขาจะได้เตรียมตัวเตรียมใจ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ตื่นตัวที่จะเรียน สอดคล้องกับ ภิญโญ สาธร (2515) กล่าวว่า ถ้าอาจารย์บอกให้

นิสิตทราบตั้งแต่ต้นว่าการเรียนวิชานั้น ๆ อาจารย์ต้องการให้นิสิตมีความรู้อะไรเกิดขึ้น ต้องการให้นิสิตพัฒนาความสามารถอะไร วิชานั้นๆจะมีประโยชน์หรือนำไปใช้ได้อย่างไรบ้าง นิสิตก็จะจัดระเบียบการเรียนของตนได้ถูกต้อง รู้จักเลือกอ่านหนังสือ รู้จักเก็บความที่ตรงกับเป้าหมายของวิชาที่กำลังเรียนร่วมอภิปรายในชั้น หรือทำการบ้านหรือภาคินพนธ์ได้ตรงตามที่อาจารย์ต้องการ ดังนั้นอาจารย์ควรสละเวลาเล็กน้อยก่อนสอน แนะนำให้นิสิตเข้าใจเป้าหมายและลักษณะของวิชาให้นิสิตรู้ว่าอาจารย์ต้องการให้เขาทำอะไรเสียก่อน สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) กล่าวว่า ผู้เรียนควรได้รับคำแนะนำ ควรได้รับคำชี้แนะ กระตุ้นเตือนให้เห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าและเห็นความหมายของสิ่งที่จะเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจมากขึ้น

ในส่วนของความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อวิธีการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ รายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ การสอนวิวัฒนาการด้านการจัดเรียงตัวอักษร ควรใช้วิธีการสอนแบบฝึกปฏิบัติ สอดคล้องกับ ประทิน มหาพันธ์ (2531) กล่าวว่า วิธีสอนวิชาใดๆ ย่อมต้องมีความเหมาะสมเฉพาะกับวิชานั้นๆ การสอนจึงจะได้ผล ศิลปะเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และจินตนาการ ดังนั้นในการสอนศิลปะ ครูผู้สอนจำเป็นต้องใช้วิธีการสอนหลายอย่างเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดความรู้สึกอยากแสดงออก ในการปฏิบัติงานเกิดแรงบันดาลใจ เพื่อให้สามารถสร้างผลงานทางศิลปะที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับ การประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ได้กล่าวสรุปถึงความสำคัญของงานเชิงปฏิบัติไว้ 4 ประการ คือ 1) เป็นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ 2) เป็นการขยายและเพิ่มพูนประสบการณ์นอกเหนือไปจากสิ่งที่สอน 3) ช่วยให้นักศึกษามีโอกาสพิสูจน์แสวงหาสิ่งต่างๆ และ 4) เป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีที่เรียนรู้ไปสัมพันธ์กับปัญหาสังคมและช่วยแก้ปัญหาสังคม ส่วนรายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญน้อยที่สุด คือ การสอนวิวัฒนาการด้านการจัดเรียงตัวอักษร ควรใช้วิธีการสอนแบบอภิปราย เนื่องจากเนื้อหาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยนั้นยังไม่มีผลการทำการศึกษามาก่อน การใช้เนื้อหาในด้านนี้ในการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ของอาจารย์ผู้สอน จึงเป็นไปในลักษณะการใช้เนื้อหาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาของตะวันตก หรือ การรวบรวมข้อมูลวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยขึ้นจากแหล่งเนื้อหาต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา บทความ วารสารต่างๆ เพื่อใช้ประกอบในการสอน ดังนั้นการสอนเนื้อหาที่ผู้เรียนยังไม่มีความรู้ และไม่มีตำราที่รวบรวมเนื้อหาในด้านนี้โดยเฉพาะจึงควรสอนโดยการบรรยาย เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพโดยรวมและเข้าใจลำดับความเป็นมา การให้ผู้เรียนอภิปรายจึงไม่เหมาะสมกับเนื้อหาลักษณะนี้ หรืออาจใช้วิธีการอภิปรายในลักษณะการให้งานผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติมในประเด็นนี้หลังการบรรยายของอาจารย์ผู้สอน แล้วนำเนื้อหาอภิปรายเพิ่มเติมจากส่วนที่ผู้เรียนได้ค้นคว้าเพิ่มเติม

4. สื่อการสอน

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนในด้านสื่อการสอน รายการที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเข้าใจวิวัฒนาการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเกิดมโนทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับ กิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการสอนกับผู้เรียนว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ย่างยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้น และสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นๆ ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว สอดคล้องกับ สันติ คุณประเสริฐ (2538) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอนศิลปะที่มีต่อผู้เรียนว่า ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในเวลาอันรวดเร็ว ช่วยทำให้สิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนกลายเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายและเกิดมโนทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ที่สำคัญของการเลือกอุปกรณ์ คือ ใช้อุปกรณ์เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น แบบนี้อุปกรณ์การสอนเป็นของสำคัญจะขาดเสียมิได้ สอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) กล่าวถึงอุปกรณ์ว่า ผู้สอนควรรู้จักเลือกอุปกรณ์ประกอบการสอนให้สอดคล้องกับบทเรียน...การใช้อุปกรณ์ต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สังคม ทองมี (2533) พบว่า สื่อและอุปกรณ์การสอนจะช่วยพัฒนาการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมีคุณค่ามากในเรื่องการสร้างความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการเรียน การได้รับประสบการณ์ที่ถูกต้อง สามารถสร้างความเข้าใจในบทเรียนและช่วยย่นระยะเวลาในการเรียน

ในส่วนของความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อสื่อการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และ ภาพประกอบ รายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ สิ่งพิมพ์ต่างๆ ตำรา ตัวอย่างสิ่งพิมพ์โฆษณาที่มีความเหมาะสมในการสอนวิวัฒนาการฯ ด้านการจัดวางหน้า เพื่อให้การสอนดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ นันทา วิฑูฒิกศักดิ์ (2529) กล่าวว่า ถึงแม้ว่าความก้าวหน้าของการสื่อสารจะมีมาก แต่หนังสือและสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ก็เป็นสื่อมวลชนที่มีคุณภาพสูงในการสื่อสาร ฉะนั้นหนังสือ และ สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ จึงยังคงเป็นสื่อกลางที่สำคัญของการสื่อสาร สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) กล่าวว่า ตำราเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ และโดยทั่วไปจะมีพิมพ์ออกมาใหม่ๆ เสมอ ตำราในที่นี้ครอบคลุมถึงหนังสือเล่มในสาขานั้นๆ ด้วย ผู้สอนจึงควรติดตามความก้าวหน้าของหนังสือ และตำราในสาขานั้นอยู่เสมอ สอดคล้องกับ โกสุม สายใจ (2537) กล่าวว่า สิ่งพิมพ์เป็นสื่ออย่างหนึ่งที่มีความสำคัญต่อวงการศึกษ เช่น การผลิตเอกสารตำราและการผลิตสื่อการเรียนการสอนแบบต่างๆ ส่วนรายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญน้อยที่สุด คือ คอมพิวเตอร์อินเตอร์เน็ตมีความเหมาะสมในการสอนวิวัฒนาการฯ ด้านการจัดวางหน้า เพื่อให้การสอนดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สาเหตุที่ทำให้อาจารย์ผู้สอนเห็นด้วยน้อยในการนำสื่อด้านคอมพิวเตอร์ อินเตอร์เน็ตมาใช้ในการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยอาจเนื่องมาจากสื่อประเภท สิ่งพิมพ์ต่างๆ ตำรา ตัวอย่างสิ่งพิมพ์โฆษณานั้นมีความเหมาะสมมากอยู่แล้วในการที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าเนื้อหา

วิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย และ ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อประเภทคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตเองอาจใช้ประกอบการ เรียนของผู้เรียนในลักษณะการค้นคว้าหาความรู้ด้านวิวัฒนาการฯ เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5. การประเมินผลการสอน

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนในด้านการประเมินผลการสอน รายการที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ ประเมินผลการสอนวิวัฒนาการฯ โดยยึดวัตถุประสงค์ของการสอนเป็นหลักในการประเมิน สอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) กล่าวถึงการสอนระดับอุดมศึกษาด้านการประเมินผลว่า วิธีการประเมินผลที่ดีควรมีการประเมินผลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน เพื่อให้ผู้สอนเข้าใจการสอนของตนเองดีขึ้น สอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของการวัดและประเมินผลการเรียนว่าครูควรเตรียมหรือสร้างเครื่องมือวัดผลและตั้งเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า และใช้เครื่องมือวัดผลอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับจุดประสงค์ สอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด (2537) กล่าวว่า การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ จะต้องกำหนดจุดประสงค์ทั้งชนิดที่สามารถบรรลุผลในช่วงสั้น ในระหว่างที่สอน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และที่จะบรรลุผลในระยะยาวเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนวิชานั้นๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินผลเพื่อสรุปผลการเรียน สอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) กล่าวถึง การประเมินผลว่า การประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญ ถือเป็นข้อมูลย้อนกลับว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้างตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ... จากการประเมินที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ และไม่ตรงกับสาระที่สอนย่อมเป็นการประเมินผลที่ไม่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และ คณะ (2528) กล่าวว่า แนวทางในการประเมินหรือควรประเมินอะไรนั้น ขอให้ผู้สอนได้ยึดเอา วัตถุประสงค์การสอนเป็นหลักในการประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมจะทำให้ผู้สอนหรือผู้ประเมินทำการประเมินได้ไม่ยากนัก สอดคล้องกับ Kibler, Becker and Miles (1973) กล่าวถึงระบบการสอนในด้านการประเมินผลว่า ครูผู้สอนจะต้องทำการประเมินผล ประสิทธิภาพการสอนของตน โดยยึดเอานักเรียนส่วนมากเป็นเกณฑ์ว่าสามารถบรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงไร เพื่อจะนำไปปรับปรุงความมุ่งหมายของการสอน ตลอดจนวิธีการสอน เพื่อให้ผลการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ในส่วนของความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อการประเมินผลว่าควรประเมินผลการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยในช่วงใดของการเรียนการสอน รายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ การประเมินผลหลังเรียน ส่วนการประเมินผลระหว่างเรียน และ ก่อนเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญ ตามลำดับ สอดคล้องกับ อำไพ ติรณสาร (2530) กล่าวว่า การประเมินผลต้องมีการวัดและการประเมินตั้งแต่ ก่อนที่จะสอน ระหว่างการสอนและภายหลังจากการสอน การประเมินก่อนที่จะสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจความสนใจ ความพร้อม ความต้องการและทัศนคติการประเมินระหว่าง

สอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบกิจกรรม เนื้อหาระยะเวลา ตลอดจนกระทั่งความรู้สึกความกระตือรือร้นทั้งของผู้เรียนและผู้สอนและการปรับตัว การประเมินผลหลังการสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดผล ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำ ความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออก เป็นต้น สอดคล้องกับ โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า การวัดและการประเมินผลมีความสัมพันธ์กับการสอนอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์นั้น ครูผู้สอนมีการตรวจสอบโดยวัดและประเมินความรู้ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคนก่อนที่จะสอนรายวิชา หรือหน่วยการเรียนรู้หนึ่งๆ เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน กล่าวคือจะได้ทราบว่าความรู้ความสามารถของผู้เรียนในเรื่องใดที่ยังขาดและต้องรับเสริมให้เกิดขึ้นก่อน หรือความรู้ความสามารถที่รู้แล้วจะได้ไม่ต้องเรียนซ้ำ เพื่อจะได้วางแผนและจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนก่อนการสอนจริง ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดประสงค์ได้ดีขึ้น

ในส่วนของความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อการประเมินผลการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และภาพประกอบ รายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด คือ วิวัฒนาการด้านการจัดเรียงตัวอักษร ควรใช้วิธีการวัดผลการสอนด้วยวิธีการวัดผลงานหรือการตรวจผลงาน สอดคล้องกับ โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดผลการเรียนด้วยการวัดผลงาน บางที่เรียกว่าการตรวจผลงาน เป็นการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านรูปธรรมมากกว่านามธรรม นักเรียนต้องมีผลงานที่ใช้วัด ส่วนผู้ประเมินหรือผู้ตรวจผลงานต้องตั้งเกณฑ์ในการวัดไว้ล่วงหน้า ซึ่งในแต่ละเกณฑ์อาจมีน้ำหนักเท่ากันหรือไม่เท่ากันก็ได้ สอดคล้องกับ ชะลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวว่า การตรวจผลงาน (Checking) เป็นการวัดผลจากผลงานสำเร็จเพื่อให้ทราบถึงทักษะ ความก้าวหน้าของผู้เรียน การแก้ปัญหา และความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อารักษ์ ศาสตราสังข์ (2538) พบว่าการประเมินผลควรประเมินผลจากผลงาน กระบวนการทำงาน และจากความคิดสร้างสรรค์ ส่วนรายการที่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำคัญน้อยที่สุด คือ วิวัฒนาการด้านภาพประกอบ ควรใช้วิธีการวัดผลการสอนด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ซึ่ง ชะลอ พงษ์สามารถ (2526) ได้อธิบายถึงการสัมภาษณ์ (Interview) ว่า เป็นการสัมภาษณ์อย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งย่อมที่จะทำให้พบข้อเท็จจริงบางประการได้ เช่น บุคลิกภาพ ท่วงทีวาจา ปฏิภาณ ไหวพริบทัศนคติบางประการ และ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า สอดคล้องกับ โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดผลการเรียนด้วยการสัมภาษณ์ว่า เป็นการพูดคุย สนทนา หรือซักถามกันระหว่างครูกับนักเรียนหนึ่งคนหรือมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป อาจเป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ และอาจมีการกำหนดคำถามต่างๆ ไว้ล่วงหน้า หรือไม่มีการกำหนดคำถามที่แน่นอน แต่มีประเด็นคำถามกว้างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เท่านั้นก็ได้ ด้วยเหตุที่การสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นการพูดคุย สนทนาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การจะวัดว่าความคิดเห็น ทัศนคติของผู้เรียนคนใดสามารถตีค่าเป็นตัวเลขเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก และผู้เรียนแต่ละคนมีความคิดเห็นต่างกันไป จึงยากต่อ

การสร้างเกณฑ์ขึ้นประเมินผลด้วยการสัมภาษณ์ ประกอบกับการประเมินผลด้วยการทดสอบ จากข้อสอบ หรือด้วยวิธีการวัดผลงานหรือการตรวจผลงาน เป็นวิธีการที่ชัดเจน มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากกว่า และมีความเหมาะสมกว่าการสัมภาษณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ถึงความสำคัญของวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 การเรียนรู้วิวัฒนาการฯ แต่ละยุคสมัย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการต่อไปในอนาคต

1.2 ประวัติศาสตร์ วิวัฒนาการ หรือความเป็นมา เป็นแกนวิชาของทุกศาสตร์ เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของสาขาที่ตนเรียน เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ตนศึกษามากยิ่งขึ้น

1.3 เนื้อหาวิวัฒนาการฯ เป็นเนื้อหาที่อยู่ในโครงสร้างวิชานิเทศศิลป์ การออกแบบตัวอักษรเพื่อการพิมพ์ ครอบคลุมหลายสื่อ หลายวิชา ในสาขาออกแบบนิเทศศิลป์เป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของสื่อต่างๆ ทั้งสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ webpage บนหน้าจอบนคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

1.4 เนื้อหาวิวัฒนาการฯ เป็นความรู้พื้นฐานเบื้องต้นที่ผู้เรียนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ควรมีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เห็นภาพกว้างโดยรวมของประวัติ ความเป็นมาในแต่ละยุคสมัย จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

1.5 การเรียนเนื้อหาวิวัฒนาการฯ เป็นการปูพื้นฐานความรู้ในรายวิชาก่อนการเข้าสู่ทฤษฎีการออกแบบสิ่งพิมพ์หรือนิเทศศิลป์ และนำไปใช้ประกอบการปฏิบัติ

1.6 เนื้อหาวิวัฒนาการฯ ทำให้ผู้เรียน เห็นกระบวนการการคิด ความคิดสร้างสรรค์ วิธีการออกแบบ หลักความงาม เทคโนโลยี การประยุกต์และการนำไปใช้ในงานสิ่งพิมพ์ได้ตรงตามจุดประสงค์ การนำมาเป็นประเด็นและความรู้ในการออกแบบ เพราะการออกแบบปัจจุบันมักกล่าวอ้างถึงอดีต

1.7 ระดับปริญญาตรี การใช้เนื้อหาวิวัฒนาการฯในการสอนควรกำหนดกรอบเนื้อหาให้กระชับ ไม่ลงลึกในรายละเอียดมากเกินไป ควรใช้ในลักษณะการอ่านค้นคว้าเพิ่มเติม ส่วนระดับปริญญาโท การใช้เนื้อหาวิวัฒนาการฯในการสอน เน้นให้ศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดเก็บรวบรวมตามช่วงเวลา โดยให้วิเคราะห์รูปแบบเนื้อหาในแต่ละช่วงมากขึ้น

1.8 เนื้อหาวิวัฒนาการฯ ไม่ใช่เนื้อหาหลักในการนำไปใช้ในการออกแบบ ควรจัดเนื้อหาวิวัฒนาการฯเป็นวิชาเฉพาะ เช่น ประวัติศาสตร์การสื่อสาร

1.9 ปัจจุบันเราใช้ทฤษฎีความรู้ตะวันตกโดยมิได้มี “รากฐานจากประเทศไทย” รองรับการเรียนโดยยกทฤษฎีความรู้ตะวันตกมาทั้ง “ก้อน” ทำให้ขาดตัวตน และใช้ว่าเราจะรู้เท่าฝรั่ง เพราะวิถีชีวิตที่เราดำรงอยู่มีสภาพแตกต่างจากสังคมตะวันตก

2. ข้อเสนอแนะของอาจารย์ผู้สอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ เกี่ยวกับองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของการสอนวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทย ดังนี้

2.1 วัตถุประสงค์การสอน

อาจารย์ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะด้านวัตถุประสงค์การสอนว่า ควรเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจ เกิดทัศนคติที่ดี เกิดการประยุกต์ใช้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ และชี้ให้เห็นกระบวนการสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาการสื่อสาร สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปศึกษา มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ การฝึกฝนทางศิลปะ วัตถุประสงค์การสอนศิลปะเพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาประสบการณ์อย่างกว้างขวางในด้านความรู้ ทักษะ การจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้ใช้วัสดุเพื่อการสำรวจ การทดลอง การแก้ปัญหา การใช้เทคนิคต่างๆสร้างสรรค์และแสดงออกในทางศิลปะการฝึกฝนทางศิลปะที่เหมาะสม จะเป็นพื้นฐานทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม ความสนใจมีค่านิยม และมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ สอดคล้องกับ ภิญญา สาร (2515) กล่าวถึงการสอนว่า ในการสอนควรพยายามทำให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่กำลังสอนเพื่อให้นักศึกษาหรือนักศึกษาที่มีความรักวิชานั้นๆ และเกิดความอยากรู้ อยากเห็นเพิ่มเติม

2.2 เนื้อหาสาระ

อาจารย์ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะด้านเนื้อหาสาระว่า ควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นภาพรวม ลำดับความเป็นมา โดยเนื้อหาต้องกระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย เหมาะกับผู้เรียนและเวลาในการเรียน เหมาะสมกับการนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคต สอดคล้องกับ สุมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า การเลือกเนื้อหาวิชาต้องคำนึงถึงความเชื่อถือได้ และความเป็นแก่นสารของความรู้ สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึกซึ่งสนองความมุ่งหมายหลายประการ สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน รวมทั้งสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนด้วย สอดคล้องกับ เสริมศรี ไชยคร (2528) กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหาวิชาที่สอนต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ยากเกินไป ต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความมุ่งหวังของสังคม และต้องมีหลักการตามวิชาความรู้ที่มีอยู่ในโลก ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรระดับใด ประถม มัธยม หรืออุดมศึกษา เราไม่ควรตัดสินว่าเนื้อหาเรื่องนี้ควรอยู่ในหลักสูตร เพราะว่าได้อยู่ในหลักสูตรตลอดมา เราควรต้องตรวจทาน ประเมินอยู่เสมอ เพื่อจะได้จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2528) กล่าวว่า สิ่งที่ผู้สอนกำหนดขึ้นเพื่อใช้นั้น ผู้สอนควรพิจารณาให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ได้สิ่งที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของผู้เรียนและพื้นฐานของผู้เรียนด้วย

2.3 วิธีการสอน

อาจารย์ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะด้านวิธีการสอนว่า ควรใช้วิธีการสอนหลายๆแบบผสมผสานกัน รวมทั้งขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้สอน การสอนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสอน สอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด (2537) ได้กล่าวถึงแนวทางการเลือก

วิธีสอนมีข้อควรคำนึง ดังนี้ ไม่มีเทคนิคหรือวิธีสอนใดวิธีเดียวที่สามารถให้ผลได้สูงสุดต่อการสอนจุดประสงค์ทุกจุดประสงค์ วิธีสอนบางวิธีหรือการผสมผสานของการสอนบางวิธีจะเหมาะสมที่สุดกับเนื้อหาสาระบางเรื่อง สอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) ได้กล่าวถึงการสอนอุดมศึกษาควรวัดหลักดังนี้ วิธีวิธีการสอนหลายแบบและรู้จักเลือกวิธีการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และสาระของเนื้อหาวิชาที่จะสอน สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) กล่าวถึงหลักในการเลือกวิธีสอน คือ วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับตัวครูน้อยเพียงใด ครูมีความรู้ความสนใจและความถนัดด้านใดก็ควรใช้แบบนั้น และแสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับตัวครูต่อไป สอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2528) กล่าวว่า ผู้สอนต้องหาวิธีการเรียนการสอนที่เห็นว่าสามารถทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยที่วัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอาจจะบรรลุได้ด้วยวิธีสอนอย่างหนึ่ง หรือวัตถุประสงค์ประการหนึ่ง อาจจะต้องอาศัยกลวิธีสอนหลายๆอย่างก็ได้ ข้อที่ผู้สอนควรระลึกอยู่เสมอ คือ ไม่มีวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งที่ดีที่สุด วิธีสอนที่ใช้กันอยู่ปัจจุบันแต่ละวิธีย่อมเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่ง แต่อาจจะไม่เหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่งก็ได้

2.4 สื่อการสอน

อาจารย์ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะด้านสื่อการสอนว่า ควรใช้สื่อหลายชนิดผสมกัน เช่น multimedia และสื่อควรเหมาะสมกับเนื้อหาและยุคสมัยและผู้เรียน สอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) กล่าวว่า การสอนทุกศาสตร์จำเป็นต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เหมาะสมกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ โดยเฉพาะในสังคมยุคสารสนเทศที่วัสดุอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน และสาเหตุที่อาจารย์ผู้สอนมีความเห็นว่าควรใช้สื่อหลายชนิดอาจเนื่องมาจากสื่อแต่ละประเภททำให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาได้ต่างกันออกไป การใช้สื่อการสอนผสมกันหลายประเภทจึงน่าจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาได้ดี ชัดเจนมากกว่าการใช้เฉพาะสื่อการสอนประเภทใดประเภทเดียว

2.5 การประเมินผลการสอน

อาจารย์ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะด้านการประเมินผลการสอนว่า การประเมินผลควรเน้นการประเมินด้วยแบบทดสอบและการวัดผลงาน สอดคล้องกับ ทศนีย์ เรืองธรรม (2519) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนจะต้องมีวิธีการที่ชัดเจนและใช้วิธีการประเมินผลหลายวิธีที่เหมาะสม การวัดและประเมินผลที่มีการทดสอบเฉพาะตอนปลายภาคเรียน ทำให้นักศึกษาไม่มีแรงจูงใจในการเรียนระหว่างภาคเรียนและไม่มีโอกาสทราบผลการทดสอบเพื่อนำมาปรับปรุง สอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดผลการเรียนว่า การประเมินผลที่ดีควรมีขอบเขตกว้างขวางและใช้วิธีการหลายๆแบบ ทั้งนี้เพื่อให้ครูได้วัดผลอย่างถูกต้อง และอาจเนื่องจากการประเมินด้วยแบบทดสอบและการวัดผลงานสะดวกต่อการประเมินผลโดยยึดผู้เรียนเป็นหลักในการประเมินผล โดยประเมินได้จากความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งงานที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ผู้สอน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบโฆษณาทางโทรทัศน์ (TV Advertising) หรือโปสเตอร์ภาพยนตร์ไทย
2. ศึกษาวิวัฒนาการการออกแบบการจัดวางหน้า การจัดเรียงตัวอักษร และภาพประกอบ จากนิตยสาร โดยเน้นศึกษาด้านรูปแบบ เนื้อหา การสื่อสาร และแนวคิดในการออกแบบของนักออกแบบ
3. นำเนื้อหาวิวัฒนาการการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณาไทยไปทดสอบสอนในลักษณะการวิจัยเชิงทดลอง